

Tisdagen den 1 februari

Kl. 15.00

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Kalmarre-
gionen***§ 1 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Kalmarregionen**

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr Schöotts (m) den 9 december anmälda fråga, 1976/77:155, och anförde:

Herr talman! Herr Schött har frågat mig *dels* vilka resultat arbetsgruppen för bevakning av sysselsättningsfrågor i Kalmar hittills har kommit fram till, *dels* om jag vill verka för att samtliga departement medverkar i strävandena att finna statsinstitutioner som lämpligen kan förläggas till Kalmarregionen som kompensation för bortfallet av sysselsättnings-tillfällen till följd av flottiljnedläggning.

Arbetsgruppen har nu varit verksam i ett och ett halvt år. En första utgångspunkt för gruppens arbete var att undersöka vilka aktuella investeringsplaner som fanns hos redan etablerade industriföretag i Kalmarregionen. Genomgången visade att det inom vissa företag fanns utbyggnadsplaner, som skulle medföra ganska stora sysselsättningseffekter, om finansieringsfrågan kunde lösas. Mot den bakgrunden och med hänsyn till arbetsmarknadsläget i Kalmarregionen har regeringen under oktober och november 1976 beviljat tre företag i Kalmar lokaliseringstöd, så att betydande investeringar kan genomföras. Företagen räknar med att öka sin arbetsstyrka med drygt 200 personer när investeringarna är klara. Vidare har regeringen beviljat lokaliseringstöd till en mekanisk verkstadsindustri i Nybro, där ett tiotal nya arbetstillfällen tillkommer genom utbyggnaden. Gruppens arbete för att stimulera till utbyggnader av industriföretag i regionen fortsätter.

När det gäller frågan om utbyggnad av den offentliga sektorn i Kalmarregionen har gruppen också tagit vissa initiativ. I en skrivelse till statliga myndigheter och utredningar har gruppen hemställt att dessa beaktar behovet av en förstärkning av den offentliga sektorn i Kalmarregionen.

Efter kontakter med arbetsgruppen har statens personalnämnd beslutat att förlägga ett regionkontor till Kalmar. Den av riksdagen beslutade lokaliseringen till Kalmar av vissa enheter inom televerket pågår. Genom diskussioner med televerket har gruppen medverkat till att få en datacentral med vissa kvalificerade arbetsuppgifter förlagd till Kalmar.

Som svar på herr Schöotts andra fråga vill jag deklarerat att regeringen också i fortsättningen är beredd att så långt det är möjligt medverka till en förstärkning av den offentliga sektorn i Kalmar.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Kalmarre-
gionen*

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Först ber jag att få framföra mitt tack till arbetsmarknadsministern Ahlmark för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan var riksdagens beslut den 15 maj 1975 att lägga ned Kalmar flygflottilj, ett djupt olyckligt beslut. Från försvarssynpunkt innebar det att Kalmar län, trots sitt utsatta läge och trots F 12:s ytterst aktiva och betydelsefulla del i den nuvarande försvarsberedskapen, berövades sitt enda försvarsförband och därmed blir det enda län i riket utan sådant förband.

Från sysselsättningssynpunkt innebar det att Kalmar län med dess svaga utveckling – länet har icke förmått öka sin folkmängd under de senaste 100 åren, medan folkmängden i riket under samma tid fördubblats – berövades ca 500 arbetstillfällen. Oron i Kalmar län för följderna av detta olyckliga riksdagsbeslut är naturlig liksom länets krav på kompensation för denna svåra förlust.

Som uppföljning av ett uttalande av dåvarande försvarsministern tillsatte dåvarande arbetsmarknadsministern i juni 1975 en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att tillföra Kalmar kommun och Kalmar län kompensation för de förlorade 500 arbetstillfällena.

På min fråga har arbetsmarknadsministern här i dag redovisat det resultat som han anser att denna arbetsgrupp åstadkommit. Låt mig omedelbart deklarerera att svaret synes mig föga uppmuntrande och dessutom kanske något missvisande.

Vad televerkets anläggningar beträffar har det ingenting med F 12:s nedläggning att göra. Redan i maj 1973, eller två år före det olyckliga nedläggningsbeslutet, var placering av viss del av televerket till Kalmar beslutad och då f. ö. beräknad till en betydligt större del än vad som nu blir fallt. Det regionalpolitiska värdet av denna av riksdagen beslutade lokalisering har därför allvarligt reducerats.

Att statens personalnämnd förlagt ett regionalkontor till Kalmar är riktigt, men det bör nämnas att detta har endast cirka fem befattningshavare, således ungefär en procent av de vid F 12 förlorade arbetstillfällena.

Riktig är också statsrådets uppgift om lämnad hjälp åt tre Kalmarföretag, för vilken hjälp vi givetvis är tacksamma, men här rör det sig knappast om någon kompensation för den statliga institutionen F 12.

I Kalmar län är vi djupt besvikna över att länet förbigicks både vid den stora utflyttningen från huvudstaden av statliga ämbetsverk och vid placeringen av det nyinrättade domstolsverket och den nya, fjärde kamrarrätten.

Kalmar län anser sig med rätta styvmoderligt behandlat av den förra regeringen och förväntar sig att den nya regeringen nu gör allt vad göras kan för att kompensera länet på olika sätt, i första hand genom lokalisering till länet av nytillkommande ämbetsverk.

Än en gång tackar jag för svaret på min fråga.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Ansvar för att skaffa ny sysselsättning för dem som nu arbetar vid F 12 vilar i första hand på försvaret. Vid F 12 arbetar i dag omkring 400 människor, och nedläggningen kommer att ske steg för steg under åren 1978–1980 enligt de planer som chefen för flygvapnet har. Inom försvaret bedömer man att de anställda vid F 12 skall erbjudas ny sysselsättning med arbetsuppgifter, som i huvudsak motsvarar vad de har nu.

I vissa fall kommer erbjudandena att avse arbeten på andra orter än Kalmar. Men många har ju fasta bindningar till Kalmar, och det kan vara svårt att flytta. Jag har full förståelse för de synpunkter som herr Schött här har framfört, och jag uttrycker dem också delvis i svaret på frågan. Därför har en rekryteringsbegränsning lagts över alla statliga myndigheter i Kalmar. Den begränsningen innebär att myndigheterna måste anmäla alla lediga arbeten antingen till försvarets personalnämnd eller till statens personalnämnd och att nämnderna har möjlighet att omplacera anställda vid F 12 till de lediga arbetena.

Jag vill därför slå fast att det alltså inte är arbetsgruppens uppgift att förmedla arbeten till personalen vid F 12. Arbetsgruppens uppgift är att medverka till att skapa nya arbeten i Kalmar. Självfallet är det ett önskemål att de här nya arbetena så långt som möjligt passar för de anställda vid F 12. Men det är också väsentligt att kommunen inte tappar arbetstillfällena och därmed minskar befolkningen på grund av nedläggningen av F 12. Där har alltså regeringen under hösten tagit initiativ, som jag redovisade i mitt svar på frågan.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag är fullt medveten om arbetsgruppens uppgift, och jag vill därför fråga om statsrådet anser att arbetsgruppen har tillräckliga resurser för att fullgöra den uppgiften. Jag tycker nämligen att hittills redovisade resultat är ganska klena. När det sedan gäller att till Kalmar förlägga nytillkommande ämbetsverk vill jag erinra om att man har föreslagit ett samordnande organ för trafikplaneringsfrågor. Detta trafikplaneringsverk, som skulle samordna planeringen vid olika trafikverk och trafikplaneringen vid länsstyrelserna, skulle med fördel kunna lokaliseras till Kalmarregionen. Jag ber herr statsrådet att ha detta i åtanke.

Över huvud taget är Kalmar län missgynnad när det gäller den offentliga sektorn. Jag har den bestämda uppfattningen att det är hög tid att man på centralt håll tänker om och ser till att Kalmar län inte som hittills blir missgynnad.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag har full förståelse för herr Schöts synpunkter beträffande arbetstillfällena på den offentliga sektorn i Kalmar. Det gäller naturligtvis också att skapa arbetstillfällena i den privata sektorn. Därför har regeringen under hösten beviljat lokaliseringstöd till tre företag i

Kalmar. Lumalampan AB fick ett lokaliseringsslån på 7,5 milj. kr., AB Nordchoklad fick låna 4 milj. kr. och Kalmar-Kök AB 10 miljoner. Sammanlagt har alltså lokaliseringsslån på 21,5 milj. kr. gått till Kalmar.

De här tre företagen kan tack vare lokaliseringsstödet genomföra investeringar och öka sin personal med sammanlagt 210 personer. Att regeringen har gått in med lokaliseringsstöd till företag i Kalmar, som ligger utanför stödområdet, visar att vi är beredda att använda de medel som vi har till förfogande för att få fram nya arbetstillfällen i området. Samtidigt fortsätter vi att driva våra ambitioner inom den offentliga sektorn.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Än en gång vill jag ha nämnt att vi är tacksamma för vad som här har utträttats från den nya regeringens sida. Men vi i Kalmar län anser naturligtvis att det på intet sätt är tillräckligt. Jag är emellertid glad att kunna konstatera att statsrådet Ahlmark fått sin uppmärksamhet ordentligt riktad på problemen i vårt län. Det skedde framför allt genom den uppvaktning för arbetsmarknads- och industriministrarna som ägde rum i november av en länsdeputation under ledning av vår landshövding.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om beslutad nedläggning av Landaskolan i Kristinehamn

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr tredje vice talmannen *Erikssons* (fp) den 11 januari anmälda fråga, 1976/77:174, till fru statsrådet Mogård, och anförde:

Herr talman! Herr tredje vice talmannen Eriksson har frågat statsrådet Mogård om hon är beredd att ta initiativ till att beslutet att lägga ner Landaskolan i Kristinehamn omprövas och om så inte är fallet redovisa de skäl som ligger till grund för skolans nedläggning och vilka sociala och lokaliseringspolitiska hänsyn som tagits vid beslutets fattande. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

Länsstyrelsen i Värmlands län har i skrivelse den 17 januari 1977 under åberopande av 38 § länsstyrelseinstruktionen hemställt att regeringen omprövar arbetsmarknadsstyrelsens beslut att flytta den undervisning för synskadade som bedrivs vid Landaskolan i Kristinehamn till Göteborg. Skrivelsen, som nu är på remiss, kommer att behandlas inom arbetsmarknadsdepartementet. Jag är i dag inte beredd att lämna något besked i frågan, eftersom regeringen först bör lyssna till dem som fått skrivelsen på remiss.

Herr tredje vice talmannen ERIKSSON (fp):

Herr talman! Det torde vara få skolor i vårt land som har växt samman med befolkningen och med en ort så som just Landaskolan i Kristi-

nehamn. Det är inte bara eleverna som trivs med Kristinehamn, utan det är också invånarna i staden som har anpassat sig till skolan och till eleverna på ett alldeles utmärkt sätt.

Mitt under dessa goda förhållanden kommer det överraskande beslutet att skolan skall flyttas till Göteborg. Det har skapat en mycket underlig situation. Arbetsmarknadsstyrelsens beslut om nedläggning grundas på resultatet av den s. k. mobilgruppens arbete, men det är i stort sett emot 1960 års blindvårdsutrednings synpunkter.

Länsstyrelsen i Värmland har överklagat beslutet. Såvitt jag vet är det första gången som en länsstyrelse överklagar ett beslut enligt 38 § länsstyrelseinstruktionen. Vi kan därför fråga oss: Varför har länsstyrelsen överklagat? Det har länsstyrelsen gjort därför att den som så många andra tycker att det beslut som AMS kommit fram till är fullständigt obegripligt, inte minst ur regionalpolitisk synpunkt.

Jag och många med mig har uttalat kritik mot mobilgruppens utredning. I det läge som vi nu är i finns det ingen anledning att återge den kritiken på nytt, men jag vill peka på en detalj, och det är att blindvårdskonsulenterna i det berörda länet inte har fått ge sin syn på frågan. Det förefaller utomordentligt underligt.

Nu vill jag tacka arbetsmarknadsministern för det svar som han ger. Jag har givetvis full förståelse för att jag i den nya situation som har uppstått med anledning av länsstyrelsens överklagande inte kan få ett klart besked i frågan. Men när skrivelsen från länsstyrelsen – och ärendet i sin helhet, utgår jag ifrån – sänts ut på remiss, vill jag med tanke på vad jag nyss nämnde om blindvårdskonsulenterna – jag skulle kunna nämna många andra instanser, som inte fått yttra sig – uttala förhoppningen att det blir en bred remiss, så att man har ett fylligt material när den slutliga ställningen skall tas.

Jag vågar också fråga arbetsmarknadsministern om det nu går att säga när ungefär det slutliga avgörandet kommer att fällas.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag har full förståelse för Karl Erik Erikssons argument, liksom jag förstår de synpunkter som legat bakom arbetsmarknadsstyrelsens beslut att flytta undervisningen till Göteborg. För att vi nu skall få en allsidig belysning av den här frågan har länsstyrelsens skrivelse sänts till arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, Synskadades riksförbund och Kristinehamns kommun, och remisstiden är ungefär en månad. Därefter kommer de olika synpunkterna att vägas mot varandra innan regeringen fattar ett beslut i frågan.

Herr tredje vice talmannen ERIKSSON (fp):

Herr talman! Min förhoppning är nu att någon av de instanser som skall yttra sig i sin tur inhämtar blindvårdskonsulenternas syn på saken; det råder nämligen en ganska stark irritation över att just de inte har fått yttra sig.

Jag vill något komplettera mitt tidigare anförande med att nämna att blindvårdsutredningen 1967 framlade ett betänkande där man radade upp skäl för Kristinehamn. Blindvårdsutredningen fastslog också att Landaskolan är ett så fast begrepp inom denna typ av undervisning att detta är tillräcklig motivering för att inte föreslå någon förändring.

Jag hoppas att arbetsmarknadsministern också väger in blindvårdsutredningens synpunkter vid det slutliga ställningstagandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om översyn av barns rättsliga ställning

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fru *Lindquists* (m) den 25 januari anmälda fråga, 1976/77:211, och anförde:

Herr talman! Fru Lindquist har frågat mig vilka åtgärder jag har vidtagit i anledning av riksdagens beslut den 1 juni 1976 om att en allsidigt sammansatt arbetsgrupp snarast skulle tillsättas med uppgift att se över hela området för barns rättsliga ställning och framlägga de förslag till förstärkt rättsskydd som kan anses påkallade.

Riksdagens begäran om en utredning av barns rättsliga ställning griper över ett stort område och berör många skilda problem. Uppdraget har nära samband med annat utredningsarbete som rör barns trygghet och rättssäkerhet. Jag kan erinra om de uppgifter som ankommer på familjelagssakkunniga och socialutredningen. Vidare tillsattes förra året inom socialdepartementet en arbetsgrupp med uppgift att bereda och samordna åtgärder som avser barnmiljöfrågor inom olika departements verksamhetsområden.

Mot denna bakgrund har det ansetts lämpligt att låta utredningsarbetet beträffande barns rättsliga ställning inledas med en kartläggning av problemområdet och av det utredningsarbete som redan nu bedrivs inom detta område. Avsikten har varit att på grundval av en sådan kartläggning ta ställning till formerna för det vidare utredningsarbetet. Arbetet med kartläggningen har sedan en tid tillbaka pågått inom justitiedepartementet och bedrivits i samarbete med företrädare för socialdepartementet och socialutredningen. Det avslutas i dagarna. Jag räknar med att en arbetsgrupp skall kunna tillkallas inom kort.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

För över ett år sedan motionerade jag om att en sådan här arbetsgrupp skulle tillsättas, och till min glädje biföll riksdagen min motion. I utskottet var väl socialdemokraterna aningen ljumma; de reserverade sig inte, men de kom med ett särskilt yttrande. Riksdagen gjorde i alla fall enhälligt det här uttalandet: "Utskottet anser att det därför skulle vara av värde om man, såsom motionären yrkar, tillsatte en brett förankrad

arbetsgrupp för att se över lagstiftningen med utgångspunkt i barnets bästa och för att föreslå de förbättringar som kan finnas erforderliga. Redan tillsättandet av en sådan utredning och den viljeinriktning som statsmakterna därigenom visar bör enligt utskottets mening kunna bidra till den attitydförändring som utskottet ansett så nödvändig." Utskottet hemställde därefter att arbetsgruppen skulle tillsättas snarast.

Bakgrunden till min motion var att barn ofta far illa och att föräldrar betraktar barn som sina ägodelar. Barn tillhör ju den kategori som inte kan göra sin röst hörd. De organiserar sig inte, de är tysta i samhället.

Detta är en stor grupp – det finns 1 700 000 barn i Sverige. Det var om denna stora tysta grupp som jag ville ha diskussion och tankeutbyte. Därför tyckte jag att det var viktigt med en arbetsgrupp som utåt fortlöpande visade hur den arbetade och som redovisade sina tankar och resultat. Det var fråga om att informera, väcka diskussion och få till stånd just den ändrade attityd som utskottet talar om.

Jag tyckte att detta var en mycket viktig motion, och jag menar att det har blivit väldigt litet av den. Jag måste säga att jag är besviken, för jag tyckte att någonting skulle hända efter den – syftet är ju förfelat när det inte händer någonting. Detta är inte något lätt arbete, det förstår jag också. Därför är det mycket viktigt att det kommer i gång fort.

Nu skulle jag vilja fråga justitieministern hur han har tänkt sig sammansättningen av denna arbetsgrupp, vilka riktlinjer justitieministern ämnar dra upp för den och vilka områden som arbetsgruppen speciellt skall inrikta sig på – om den skall arbeta efter FN:s deklaration 1959 eller om man också skall ta hänsyn till nya tankegångar som t. ex. har framkommit i en rapport som framlagts i England.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! På de frågor som fru Lindquist nu ställde direkt till mig kan jag svara följande.

Jag tror inte att man skall låsa arbetsgruppen vid några särskilda riktlinjer. Arbetsgruppen kommer att ha tillräckligt underlag när det gäller syftet med utredningen i de uttalanden som gjordes från riksdagens sida.

Som jag nämnde förut sammanhänger arbetet med det arbete som bedrivs på andra områden. Det kommer alltså att fordras att arbetsgruppen skall hålla nära kontakt med de andra pågående utredningarna. Denna kartläggning skall under den allra närmaste tiden vara avslutad, och jag är inte beredd att redan nu säga bestämt hur arbetsgruppen närmare kommer att sammansättas. Men det ligger ju i riksdagens begäran att det skall vara en allsidigt sammansatt arbetsgrupp.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag skulle vilja säga något om varför jag har tagit upp den här frågan just nu. Den är aktualiserad i en utställning här i Stockholm som Rädda barnen och två andra organisationer har satt i gång. Det gäller våld och barn, och utställningen heter Våld föder våld. Till en

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om naturgasfyndig-
heterna i Östergöt-
land*

kväll denna vecka har man samlat några riksdagsledamöter och socialministern, och vi skall diskutera barns rättsliga ställning. Det har gått ett år sedan jag tog upp denna fråga i riksdagen, och det hade varit trevligt att komma till denna diskussion och kunna lämna ett besked om vad som har hänt under den här tiden.

Jag tycker att det vore värdefullt om justitieministern hade tillfälle att vara med i en sådan diskussion. Men justitieministern har ju nu möjlighet att deklarerat vilken vikt justitieministern och regeringen lägger vid dessa frågor. De kommer nu, såvitt jag förstår, också upp i nordiska sammanhang.

Därför ställer jag en direkt fråga: Anser justitieministern att det är ett angeläget ärende att se över lagstiftningen i vad gäller barns rättsliga ställning?

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Jag vill gärna deklarerat att jag anser det vara en mycket allvarlig och angelägen fråga som fru Lindquist har tagit upp. Att själva tillsättandet av arbetsgruppen dröjt har berott på, som jag nämnde förut, att det har utförts åtskilligt arbete på detta område inom andra kommittéer och att det fordras en viss samordning med dessa. Jag vill dock på nytt understryka att jag finner det angeläget att denna arbetsgrupp tillsätts så snart som det är möjligt.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag är ledsen att jag ändå måste säga att jag tycker att det i viss mån saknas idérikedom, entusiasm och engagemang i den här frågan. Jag undrar numera om det inte skulle vara klokt att överväga om det kanske borde vara en parlamentariskt sammansatt utredning, för att få ut de synpunkter som utredningen kommer fram till och just få till stånd en attitydförändring, som faktiskt krävs i det här sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om naturgasfyndigheterna i Östergötland

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara fru Karlssons (c) den 16 december anmälda fråga, 1976/77:161, till herr statsrådet Johansson, och anförde:

Herr talman! Fru Karlsson har frågat statsrådet Johansson om han är beredd att ställa erforderliga resurser till förfogande för en genomgripande undersökning om förekomster av naturgas på Östgötaslätten.

Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Som fru Karlsson anför i frågan är det sedan länge känt att det förekommer naturgasfyndigheter i Östergötland. Inom den sakkunniga stat-

liga myndigheten, Sveriges geologiska undersökning (SGU), har man emellertid uppfattningen att gasen inte förekommer i större, samlade mängder. Enligt SGU är det små utsikter att finna gasmängder som räcker för mer än lokal förbrukning. SGU har inte aktualiserat frågan om anslagsfinansierad prospektering efter naturgas, och jag har inte heller för min del funnit skäl att i samband med budgetbehandlingen lägga fram förslag i den riktningen.

Av särskild betydelse har härvid varit att det inom industridepartementet f. n. finns två ansökningar om koncession för undersökning av förekomster av olja och naturgas inom vissa områden på Östgötaslätten. Beredningen av ärendena slutförs f. n. inom regeringskansliet. Jag räknar med att regeringen skall kunna fatta beslut inom ett par månader.

Frågan om resurser för undersökning av naturgasförekomster på Östgötaslätten har givetvis samband med avgörandet i de aktuella koncessionsärendena. Eftersom jag för dagen inte är beredd att uttala mig om hur regeringen kommer att bedöma dessa ärenden, blir det först längre fram möjligt att ta ställning till den fråga som fru Karlsson har aktualiserat.

Fru KARLSSON (c):

Herr talman! Jag tackar herr industriministern för svaret på min fråga.

Den naturgas som påträffats i västra Östergötland finns i det porösa sandstenslagrets överkant på ca 70 m djup och har som tätt berg grönsten och lerskiffer över sig. Sandstenen har en mäktighet om ca 25 m. Urberget därunder är granit.

Under ett halvt sekel har hundratals djupvattenbrunnar borrhats, och därigenom har man fått en klar bild över var de rikaste gasförekomsterna finns. Den äldsta gaskällan är från 1939 och ger fortfarande efter 38 års drift samma gaskvantitet.

Märkligt är också att konstatera att kort tid före ett närbeläget jordskalv eller ett vulkanutbrott på Island stiger gstrycket för att efter en tid återgå till normalt tryck. Jag kan tala om att färska uppgifter visar att gstrycket de senaste dagarna har stigit avsevärt, vilket kan tyda på att ett vulkanutbrott skulle vara nära förestående.

Man kan konstatera att gasen ej bildats i slättens sedimentära avlagringar ovanför urberget, utan i stället kommer den upp i sprickor genom detta. Gasen, som är fullständigt ren, har mycket goda förbränningsegenskaper och motsvarar enligt gjorda förbränningsprover den holländska.

Vi har i min hemort, Skänninge, en f. d. gasverksingenjör som under 15 år forskat om naturgasen. Hans åsikt är att det sannolikt finns möjligheter att påträffa gas och kanske också olja efter en noggrann penetrering av de förkastningsprickor som finns. Man har inte utfört några djupprovboringar, och det har inte heller SGU gjort. Trots att SGU säger i ett uttalande att det kunde vara motiverat att man finge använda mer medel för att kunna till fullo utnyttja det iakttagelsematerial man

*Om åtgärder för att
främja sysselsätt-
ningen på norra
Gotland*

fått fram för en bedömning, säger SGU att det troligtvis inte finns gas i användbara mängder. Det är mycket märkligt att SGU uttalar sig så kategoriskt om gasfyndigheterna när man inte ens har slutfört undersökningen.

Frågan har också behandlats av riksdagen. Näringsutskottet uttalade i betänkande nr 23 år 1974: "Utskottet förutsätter att berörda myndigheter har uppmärksammat frågan och vidtar erforderliga åtgärder."

Jag vill som sagt tacka herr industriministern för svaret, även om jag tycker att vi blivit litet styvmoderligt behandlade. Det står fortfarande klart att naturgas finns inom det aktuella området. Det är av största vikt och intresse att koncession beviljas de företag som har ansökt om sådan och att även staten engagerar sig i detta projekt.

Får jag berätta en liten seriös historia. En man i Östergötland sade: När fyra riksdagsledamöter från Östergötland skriver en seriös motion om naturgas kommenteras den med fyra rader i tidningarna, men när locket börjar hoppa på en källa för en tant borta i Klockrike blir det helsidor i tidningarna. – Herr industriminister, detta säger något om behandlingen av våra motioner och förslag om naturgasen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att främja sysselsättningen på norra Gotland

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr *Gustafssons* i Stenkyrka (c) den 11 januari anmälda fråga, 1976/77:173, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stenkyrka har frågat justitieministern vilka åtgärder som har övervägts inom regeringen i syfte att skapa sysselsättning på norra Gotland i det fall Lärbro kriminalvårdsanstalt läggs ned. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Jag har tidigare uttalat att industriföretag som planerar att lägga ned verksamhet i områden med sysselsättningsproblem har ett särskilt ansvar för att skaffa fram nya arbetstillfällen till den berörda orten. Samma krav gäller självfallet för staten som arbetsgivare. Regeringen har därför givit arbetsmarknadsstyrelsen i uppdrag att, i samråd med kriminalvårdsstyrelsen, medverka vid genomförandet av nedläggningen av kriminalvårdsanstalterna i Lärbro och Ulriksfors för att bereda annan sysselsättning åt de anställda som berörs av nedläggningen. I uppdraget ingår även att i övrigt verka för att ytterligare arbetstillfällen tillförs de berörda kommunerna.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Det har nu gått någon månad sedan personalen vid Lärbro kriminalvårdsanstalt fick julhälsningen från regeringen att dess arbetsplats kom-

mer att försvinna. Den fråga jag framställt är föranledd dels av den situation som därmed uppstår för de anställda vid anstalten som byggt sina hus och är bosatta på orten, dels av allmänt regionalpolitiska synpunkter. Det kan tyckas att antalet arbetstillfällen som det här rör sig om inte är så mycket att tala om i det läge som vi har i övrigt, men om man känner Gotlands situation, och särskilt situationen för den norra delen av ön, framstår frågan i en annan belysning.

Gotland är den region i vårt land som tyvärr har det inre stödområdets problem, men som i varje fall inte hittills har haft statsmakternas stöd på samma sätt som de orter som tillhör inre stödområdet.

Enligt de upplysningar jag inhämtat om Lärbro kriminalvårdsanstalt har anstalten väl fyllt sin uppgift. Personalen anger att det för många kan vara en fördel med anstaltens läge – exempelvis för dem som vill bort från Stockholmsområdet. Kriminalvårdsstyrelsens chef, generaldirektören Martinsson, har i en tidningsintervju uttalat att han för sin del blivit förvånad över nedläggningsbeslutet. Han menar att Lärbroanstaltens läge innebär en fördel med tanke på placeringen av alkohol- och narkotikamissbrukare. Anstalten har f. n. 58 platser, som betjänas av 35 anställda med en medelålder på 45 år.

När det gäller sysselsättningsfrågan vill jag hänvisa till det uttalande av riksdagen som gjordes 1975 i anledning av justitieutskottets betänkande 1975:11. Det uttalandet har jag återgett i min fråga.

Det alternativ som enligt min mening i första hand bör undersökas är huruvida anstalten kan behållas ytterligare någon tid utöver den som anges i regeringsbeslutet. Måhända borde det undersökas om anstalten kan ges en något annan inriktning. Narkomanvården är t. ex. synnerligen aktuell, och vårdplatser saknas uppenbarligen.

Om anstalten inte kan bibehållas kommer andra sysselsättningspolitiska åtgärder i fråga. Jag uppfattar industriministerns svar på min fråga som positivt i detta avseende, och jag tackar ännu en gång för svaret. Jag vill i detta sammanhang erinra om riksdagens uttalande med anledning av propositionen 1975/76:99 om medel till Statsföretag. Uttalandet lyder:

”Frågan om möjligheterna att lokalisera statliga industriprojekt till Gotland bör enligt utskottets mening särskilt beaktas. Statsföretag bör alltså få i uppdrag att, så som föreslås i motionerna — —, göra en inventering av industriprojekt som lämpar sig för lokalisering till Gotland.” Måhända borde detta komma i åtanke.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stenkyrka åberopar ett uttalande av kriminalvårdsstyrelsens generaldirektör, som sägs ha blivit förvånad över nedläggningsbeslutet. Jag har ingen anledning att kommentera detta yttrande. Jag vill bara konstatera att nedläggningen av Lärbro liksom Ulriksfors är en följd av kriminalvårdsstyrelsens planering sedan lång tid tillbaka. Man kan säga att det är ett resultat av en successiv process

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om åtgärder mot
produktionsminsk-
ning i Grängesbergs
gruvor*

som spänner över flera år. Det är alltså att notera att kriminalvårdsstyrelsen i sin planering har räknat med denna utveckling.

Jag skulle i det sammanhanget vilja göra den principiella deklarationen att när förändringar av den här karaktären sker i samhällsfunktionerna så gäller det att ge förändringarna en från regionalpolitisk synpunkt så konstruktiv inriktning som möjligt. Det är därför som regeringen, samtidigt som den har accepterat denna planering, också manifesterat ett arbetsgivaransvar och är beredd att mobilisera de resurser som behövs för att skapa alternativa sysselsättningstillfällen. Detta bör ske i företag som har mera framtidsinriktad karaktär än kriminalvårdsanstalter rimligen har.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Min avsikt är givetvis inte att ta upp någon debatt om kriminalvårdspolitik. Det är ett problem som ligger på ett annat plan. Jag har i min fråga inriktat mig på de sysselsättningstillfällen som faller bort.

Jag vill då gärna säga att vad Gotland är i behov av är inte en minskning av sysselsättningsmöjligheterna utan nya sådana. Jag tar fasta på vad industriministern har sagt, nämligen att man verkligen med allvar skall angripa de problem som här har uppstått.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder mot produktionsminskning i Grängesbergs gruvor

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Nyquists (s) den 13 januari anmälda fråga, 1976/77:182, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig hur jag ser på en ifrågasatt produktionsminskning i Grängesbergs gruvor och om jag är beredd att vidta åtgärder för att produktionen skall kunna upprätthållas i minst nuvarande omfattning.

Den internationella stålkonjunkturen är svag och efterfrågan på järnmalm liten. Eftersom det f. n. finns en betydande överkapacitet i järnmalmsindustrin och stora lager har byggts upp är priserna låga. Detta medför svårigheter för alla järnmalmsgruvor.

Den rådande situationen på världsmarknaden medför att malmen från Grängesberg inte kan exporteras till ett pris som täcker tillverkningskostnaderna. De åtgärder bolaget har aviserat är en följd av detta och innebär att endast så mycket malm bryts som behövs för de svenska stålverkens behov. De mellansvenska gruvorna levererar huvudparten av sin malm till stålverken i Bergslagen och är således nästan helt beroende av utvecklingen för dessa.

*Om åtgärder mot
produktionsminskning
i Grängesbergs
gruvor*

Redan det aviserade arbetsmarknadspolitiska programmet ger företagen vissa stödmöjligheter. Regeringen arbetar nu med ett förslag till stödåtgärder för näringslivet. De stödformer som där aktualiseras kommer naturligtvis att vara tillgängliga även för Gränges Gruvor.

Jag vill också nämna i detta sammanhang att regeringen tagit initiativ till utredningsarbete kring handelsstålverkens och specialstålverkens framtid. Vidare bör i detta sammanhang erinras om den mineralpolitiska utredningen, som har till uppgift att lägga fram förslag till Sveriges långsiktiga försörjning med mineralråvaror.

Utvecklingen på längre sikt i den mellansvenska gruvindustrin får diskuteras mot bakgrund av de resultat som pågående utredningar kommer fram till.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som dock var en besvikelse för mig.

Till skillnad från flertalet västeuropeiska länder har vi i Sverige betydande egna malmtillgångar. Från början klarade vi inte av att exploatera de största järnmalmsfyndigheterna själva, utan det skedde med stöd av utländskt kapital. Det är väl delvis bakgrunden till att en avsevärd kvantitet malm alltid har gått på export. Naturligtvis hade det från många synpunkter varit enklare, om vi alltid hade kunnat använda den brutna malmen inom landet.

Historien upprepar sig. Omvärldens behov av malm ökar eller minskar. Liksom på 1930-talet är nu brytningen i fara vid en del gruvor. Ledningen för Gränges Gruvor har aviserat minskning av malmproduktionen i Grängesberg med personalindragningar som följd. Orsaken har angivits vara – detta sägs också i statsrådets svar – de pressade priserna på utlandsmarknaden. Produktionen i Grängesberg skall nu enligt uppgift anpassas till den svenska stålindustrins järnmalmsbehov. Det innebär en minskning av produktionen med 20 eller 30 % och av kostnaderna med ca 25 %. Minskningen av antalet anställda skulle röra sig om 300 personer – gruvarbetare, arbetsledare och folk i administrationen. Det är mycket i ett samhälle som tidigare har förlorat dynamitfabriken Express-Dynamit med inemot 150 anställda och tillhörig Kema Nord. Därtill kommer, om förslaget till minskning blir verklighet, en rad små företag som levererar varor och tjänster till gruvan att få sysselsättnings svårigheter.

Jag hade väntat mig att beskedet från statsrådet skulle ha kunnat innebära ett riktat stöd, men statsrådet hänvisar bara till det redan aviserade arbetsmarknadspolitiska programmet och till att de stödformer som aktualiseras där kan vara tillgängliga även för Gränges Gruvor.

Min fråga är därför: När kommer detta program? Det är jag mycket intresserad av att få veta.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om åtgärder mot
produktionsminsk-
ning i Grängesbergs
gruvor*

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag delar herr Nyquists oro beträffande utvecklingen inom gruvindustrin.

Jag räknar med att de insatser av arbetsmarknadspolitisk karaktär som görs i det redan skisserade programmet – som kommer på riksdagens bord så snabbt som det över huvud taget är möjligt att ta fram det – och de insatser av industripolitisk natur som förbereds får en betydande effekt på gruvindustrin. Det är generella åtgärder, och företagen måste naturligtvis själva värdera hur de skall kunna utnyttja t. ex. det ökade anslaget för internutbildning. Men det är ett mycket generöst stöd, och jag har stora förhoppningar om att det också får en positiv effekt i gruvindustrin.

Dessutom kommer senare under våren specialinriktade åtgärder för järn- och stålindustrin som självfallet också måste få en betydande positiv effekt för sysselsättningen i gruvorna.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Det är klart att vi i Bergslagen väntar med stort intresse på hela det här paketet.

För Ludvika kommun, där Grängesberg ligger, skulle en mycket allvarlig situation kunna uppstå. Det har sagts att de mellansvenska bruken skulle ta hand om Grängesgruvans hela fortsatta anpassade produktion. Hur skall det då gå för de mindre järnmalmsgruvorna inom samma område? Ludvika kommun har förutom Grängesgruvan, som är Mellansveriges största järnmalmsgruva, också två mindre järnmalmsgruvor inom sitt område.

Jag anser att den självklara målsättningen bör vara att finna utvägar för att trygga sysselsättningen för samtliga anställda inom företaget. Det har inte alltid varit så lätt att anställa underjordsarbetare – tvärtom har det varit ett bristyrke. Därför är det angeläget att vara rädd om den yrkesgruppen.

Under många årtionden har malm, stål och stålmanufaktur tagit hem stora exportvinster till Sverige. Då kunde det vara rimligt att i en konjunktursvacka stötta denna grupp av anställda, så att de slipper drabbas av arbetslöshet samt social och personlig oro och så att man undviker att skapa lokala svårigheter i de berörda kommunerna. Vi borde ha råd i det här landet att solidariskt bära konsekvenserna av en sådan här kris.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill påminna herr Nyquist om att målsättningen för de åtgärder som regeringen nu initierat är att trygga sysselsättningen för de anställda. Vi har för avsikt att mobilisera alla de resurser som det nuvarande budgetläget tillåter. Betecknande är att det arbetsmarknadspolitiska paket som regeringen aviserat är av en helt annan dimension än det som skisserats av oppositionen. Detta visar det allvar med vilket vi ser på utvecklingen, och det visar att vi är beredda att vidta alla

tänkbara åtgärder för att säkra sysselsättningen.

Vi skall emellertid ändå ha klart för oss att produktionen vid gruvorna måste ha en marknad. Det måste finnas avsättning för malmen från gruvorna om man på längre sikt skall kunna upprätthålla produktionen.

Nu gäller det att försöka överbrygga en konjunktursvacka, som vi hoppas är tillfällig, så att man när en lyckligare situation inträder har en intakt produktionsapparat. Huruvida det lyckas beror mycket på hur företagen utnyttjar det stöd som statsmakterna offererar och på hur man värderar sin situation på längre sikt. Det måste företagen avgöra.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Det gäller verkligen att komma över den här konjunktursvackan. Jag upprepar vad jag tidigare sade om de svårigheter man under flera årtionden haft att finna underjordsarbetare. Bara någon vecka innan varslen kom rekryterade man underjordsarbetare till Gränges. När man nu har en fast kader, finns det all anledning att vara rädd om denna kategori arbetare. Därför anser jag att ett riktat stöd i detta fall vore att föredra.

Men vi får väl fortsätta den här diskussionen när hela detta paket med förslag till stödåtgärder har framlagts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om säkerställande av driften vid mälteriet i Söderhamn

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Östlunds (s) den 13 januari anmälda fråga, 1976/77:189, och anförde:

Herr talman! Herr Östrand har frågat mig om jag är beredd att medverka till att driften vid mälteriet i Söderhamn av samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska skäl säkerställs.

Bakgrunden till herr Östrands fråga är en oro för att grundvalen för Nord-Malt Aktiebolags verksamhet i Söderhamn rubbas om AB Pripps Bryggerier fullföljer sina planer på ett nytt mälteri i Stockholm. Något beslut i frågan har inte fattats inom Pripps. Jag utgår från att Pripps styrelse vid sin slutliga bedömning också kommer att väga in sysselsättningseffekterna vid mälteriet i Söderhamn.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret, fast jag är naturligtvis inte nöjd med det. För mig står det fullständigt klart att om Pripps fullföljer sina planer på ett nytt mälteri i Stockholm kommer driften vid mälteriet i Söderhamn att upphöra. Och då kommer ca 45 personer i Söderhamn att mista sina jobb.

Tillkomsten av fabriken i Söderhamn berodde uteslutande på riksdagsbeslutet 1965 om att införa mellanöl. Under andra hälften av 1960-talet

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om säkerställande
av driften vid
mälteriet i Söder-
hamn*

steg av den anledningen maltförbrukningen mycket snabbt från ca 35 000 till 65 000 ton per år. Och för att tillgodose det ytterligare stigande behov som väntades under 1970-talet byggdes 1972 maltfabriken i Söderhamn med en årskapacitet på ca 30 000 ton. Och placeringen bestämdes helt av lokaliseringspolitiska skäl. Anläggningskostnaden var på ca 19 milj. kr., och lokaliseringssöd har utgått med ca 12 milj. kr.

Mellanölsförbudet kommer nu att innebära att maltförbrukningen i Sverige minskar med ca 30 % till ca 38 000 ton per år. Av totalförbrukningen väntas Pripps svara för ca 24 000 ton och övriga för ca 14 000 ton per år. Pripps är alltså helt dominerande.

Dessa siffror visar också att mälteriet i Söderhamn efter en mindre komplettering för uppskattningsvis 4–5 milj. kr. får en kapacitet som gör det möjligt att klara hela landets maltbehov där.

Mot den bakgrunden måste det, som jag ser det, vara samhällsekonomiskt vansinne att Pripps genom en investering i ett nytt mälteri för uppskattningsvis 30–50 milj. kr. äventyrar möjligheterna till fortsatt drift vid ett företag som erhållit så betydande lokaliseringssöd. Som jag erfarit finns det stora förutsättningar för att Pripps genom ett förvärv av aktiemajoriteten eller ett långsiktigt leveransavtal skulle kunna säkerställa sitt eget maltbehov och dessutom trygga driften vid Söderhamnsfabriken.

Min fråga till industriministern gällde om industriministern är beredd att medverka till att driften vid mälteriet i Söderhamn säkerställs. Man kan inte tolka svaret på annat sätt än att industriministern här lastar över ansvaret på företaget, i ett läge då staten har aktiemajoriteten. Jag kan inte komma ifrån känslan att detta är på något sätt typiskt för den borgerliga näringspolitiken.

För att kunna bedriva en aktiv näringspolitik måste man, som jag ser det, ha styrinstrument. Aktiemajoriteten i ett företag är väl ett styrinstrument som samhället borde kunna använda i ett sådant här läge? I det avscendet finns det här ett ypperligt tillfälle för industriministern att omsätta orden om en aktiv näringspolitik i konkret handling.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker att herr Östrand tolkar mig väldigt restriktivt. Det är ju alldeles uppenbart att avgörandet här ligger hos Pripps, som är ett självständigt företag. Men kontentan i vad jag sade var att jag har den uppfattningen att företaget bör ta hänsyn till de investeringar som med samhällets hjälp har gjorts vid Nord-Malt. Det måste väl ändå herr Östrand uppfatta som ett klart principiellt ställningstagande i frågan.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Industriministerns senaste inlägg gör att jag kanske ser litet ljusare på den här frågan.

Det är ju så i en marknadsekonomi att vad som styr företag, till viss del även statliga företag, är i första hand avkastningen på det insatta kapitalet. Samhället måste då kunna balansera detta och skaffa sig de

styrinstrument som behövs för en aktiv näringspolitik. Aktiemajoriteten är ett sådant instrument.

Man kan se den här frågan på ett annorlunda sätt. Här är ett exempel på konsekvenserna av de alkoholpolitiska beslut vi fattar här i riksdagen, de får konsekvenser för bl. a. sysselsättningen. Mot denna förändrade inställning som statsmakterna har fått till alkoholpolitiken – mellanölsförbudet är ett exempel på det, där man strävar mot en ökad detaljreglering – ställer man sig osökt frågan om inte samhället måste ta alla konsekvenser och ta över ansvaret för all tillverkning av alkoholhaltiga drycker här i landet och då även öltillverkningen. Då får samhället möjlighet att ta det fulla ansvaret för de alkoholpolitiska beslut vi fattar här i riksdagen och då även ansvaret för sysselsättningen för de människor som drabbas av dessa beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om Vindelälvsprogrammet

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Lycksele (s) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:202, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele har frågat mig dels hur stort belopp jag har beräknat för det s. k. Vindelälvsprogrammet, dels till vilka projekt i detta program jag har beräknat statligt stöd under nästa budgetår.

Samarbetskommittén för Vindelälvsområdet har under åren 1975 och 1976 lagt fram förslag om åtgärder i Vindelälvsområdet. Förslagen innebär att åtgärderna skall genomföras under en femårsperiod och att särskilda medel skall ställas till förfogande för detta. Riksdagen uttalade hösten 1976 att arbetet med att realisera olika delar av Vindelälvsprogrammet borde bedrivas med kraft av berörda departement och myndigheter.

Jag är väl medveten om behovet av åtgärder i Vindelälvsområdet. De åtgärder som har föreslagits av samarbetskommittén är av skiftande karaktär. En del kan komma att utföras som beredskapsarbeten. Så har redan skett i viss utsträckning. Andra kan närmast betraktas som affärsidéer som kräver ytterligare studier innan man kan bedöma möjligheterna att förverkliga dem. Vissa av projekten bör kunna genomföras med hjälp av gängse stödformer inom ramen för regional- och glesbygdspolitik. De olika projekten får prövas i vanlig ordning för den stödform som kan komma i fråga. Det är mot den bakgrunden inte lämpligt att precisera något totalbelopp för statens insatser.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Riksdagen uttalade i december 1976 att statliga åtgärder i Vindelälvsområdet var erforderliga. Det uttalandet väckte stora förväntningar. Det tolkades som ett löfte om betydande åtgärder. Arbets-

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

Om Vindelälvsprogrammet

Tisdagen den
1 februari 1977

Om Vindelälvsprogrammet

marknadsutskottets ordförande lät i en intervju i Västerbottenspressen förstå att statens åtagande skulle uppgå till 143 milj. kr. under en fem-årsperiod.

Kommitténs program, som åsyftades, presenterades i slutet av 1975 och kostnadsberäknades då till 260 milj. kr., varav alltså staten skulle svara för 143 milj. kr. Kommittén framhöll att särskilda medel, utöver de bidrag som kan erbjudas i statsbidrag till beredskapsarbeten, måste ställas till förfogande. Anledningen till det var dels de utfästelser som statsmakterna har gjort beträffande Vindelälvsområdet, dels behovet av snara åtgärder i det här området.

Stark kritik har riktats mot den socialdemokratiska regeringen för att den inte tillräckligt omfattande och kraftfullt har vidtagit åtgärder i det här området. Representanter för de tre borgerliga partierna har på både läns- och riksnivå gått till häftiga angrepp. Pressen har också kraftigt understött denna kritik.

Mot den bakgrunden var det med stor spänning jag tog del av den borgerliga regeringens budgetproposition. Jag skall ärligt erkänna att jag väntade mig att den borgerliga regeringen skulle anse sig tvingad att i denna fråga åtminstone något litet överträffa den förra regeringen för att undvika att få äta upp den kritik som framförts. Därför blev jag mycket förvånad över det besked som budgetpropositionen hade att erbjuda. Rubriken Åtgärder i Vindelälvsområdet hade raderats bort. Under denna rubrik anvisades i fjol 15,1 milj. kr. för vägbyggen – där står nu bara ett streck. I stället kom en ny rubrik, Särskilda sysselsättningsinsatser, och för dessa anslogs 17 milj. kr. Men dessa pengar skall delas för att täcka många behov. De skall räcka till statligt stöd till kommuner i hela det inre stödområdet för uppförande av industrilokaler. De skall räcka för att tillgodose arbetsgrupper i flera län med medel för deras idéer.

Det var mot den bakgrunden jag frågade: Hur mycket pengar har beräknats för Vindelälvsområdet och vilka projekt av dem som presenterats har man räknat med? Det svar jag fick i dag är verkligen nedslående; inga särskilda pengar har beräknats, inga särskilda projekt nämns i sammanhanget. Svaret kommer att innebära en stor besvikelse i det berörda området. Kommunerna väntar på besked. Befolkningen väntar på besked. Om detta är allt industriministern har att säga i den här frågan, då vill jag säga att det närmast är att betrakta som nonchalans mot riksdagens uttalande i december.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det är ju här, herr Andersson i Lycksele, en fråga om metodik när det gäller glesbygds- och regionalpolitik. Man kan diskutera om man skall arbeta med separata budgeter för en rad separata program, eller om man utifrån de för regionalpolitiken – för kommunikationer etc. – anvisade medlen skall försöka få en optimal prioritering mellan olika angelägna projekt. De anslag för vägbyggnader som tidigare har

funnits i budgetpropositionen har ju fyllt sitt ändamål, och det fanns därför anledning att gå in i en ny fas i Vindelälvsbygdens utveckling. Vi bedömde det då så, att man nu får tillämpa samma metodik som används i övrigt för regionalpolitiken när det gäller glesbygd.

Jag tycker att herr Andersson i Lycksele i stället för att dra förhastade slutsatser skall se till budgeten totalt och till de ambitioner för att åstadkomma en aktiv regionalpolitik som där avspeglar sig och som också bör få effekt i Vindelälvsområdet. Det program som länsstyrelsen i Västerbotten har arbetat fram ger underlag för många i och för sig värdefulla åtgärder, och i budgeten finns resurser att tillgodose förhoppningsvis en hel rad av dessa önskemål. Men man måste rimligen ändå göra en prioritering med hänsyn till önskemålen i andra bygder, där behov av utveckling är framträdande.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag noterar att industriministern gör detta till en fråga om metodik. För de berörda är det enda intressanta vilka resultat som blir följden av regeringens handlande. Det gäller konkreta åtgärder. Riksdagens tidigare uttalande gick också ut på att berörda myndigheter och departement med kraft skulle bedriva verksamheten i Vindelälvsområdet för att förverkliga det mycket konkret utformade program som ligger på regeringens bord på beställning av den förra regeringen.

Industriministern säger att anslagen till vägbyggen har fyllt sitt ändamål. Ja, det är riktigt såvitt gäller väg 363. Men i programmet ingår också vägen Sorsele–Ammarnäs som är minst lika angelägen. Nu har efter lång väntan äntligen anvisats 4,1 miljoner av beredskapspengar till den vägen, och det räcker för att bygga 4 kilometer av vägen. Projektering är klar för ytterligare ett tiotal kilometer, men det fattas pengar. Därtill kommer mer än 40 kilometer innan Ammarnäsvägen är klar.

Med den tillämpade utbyggnadstakten tar det tio år innan bygden får sin väg, och det är ju turistsatsningar i övre delen av vägen som i så hög grad är beroende av den här kommunikationsleden.

Då säger industriministern: Se på budgeten i dess helhet! Men här är det verkligen fråga om särskilda medel. Det var ju det som den tidigare oppositionen så kraftigt underströk gång på gång, att här fanns det särskilda motiv för att göra speciella insatser därför att riksdag och regeringen förut hade uttalat sig för detta.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det fungerar ändå så – det vet herr Andersson i Lycksele från andra tillfällen – att ett riksdagsuttalande av den här karaktären är vägledande när man går att behandla de krav som ställs för det speciella ändamålet. Det uttalande som riksdagen har gjort är alltså, oavsett hur man budgettekniskt hanterar frågan, självfallt vägledande för frågans fortsatta behandling.

Det var dock väl att herr Andersson i Lycksele erkände att det gamla

anslaget, som herr Andersson i Lycksele gjorde en viss affär av tidigare, representerade en första etapp av utvecklingsprogrammet som nu är klar. Nu går vi in i en ny fas där det gäller att utifrån det stora program, som länsstyrelsen i Västerbottens län har upprättat, prioritera de projekt som är mest angelägna i bygden, och härvidlag är vi ju beredda att medverka. Det är alldeles uppenbart att detta innefattar angelägna regionalpolitiska insatser och att vi är beredda att medverka till ett fullföljande av utvecklingsarbetet i bygden.

Det har f. ö. gjorts ganska betydande insatser där redan. Man skall komma ihåg att i lokaliseringsstöd har man i regionen fått 144 miljoner under de senaste åren. Man har alltså en bra grund att stå på när det gäller att vidareutveckla näringsliv och boende i denna bygd.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag noterar industriministerns senaste uttalande som mycket intressant. Han säger att det har gjorts betydande insatser i det här området. Det är såvitt jag vet första gången en borgerlig politiker erkänner att det under den socialdemokratiska regeringens tid har gjorts några insatser av betydelse i Vindelälvsområdet. Det var bra att vi äntligen fick det erkännandet.

Sedan hänvisar industriministern till att riksdagens uttalande skall vara vägledande. Men det har uppenbarligen icke varit vägledande än så länge – inte i budgetpropositionen och inte för industriministerns uttalande i dag.

När det gäller väganslaget har det, som jag sade, fyllt sitt ändamål i fråga om vägen upp till Sorsele. Vägen fortsätter emellertid, och det finns projekterade sträckor, men man väntar på pengar. Vad väntar regeringen på? Om regeringen skall följa riksdagens uttalande är det ju bara att anvisa medel och tala om, hur mycket regeringen är beredd att satsa. Men jag vill med kraft protestera mot att detta område nu skulle betraktas som vilket annat område som helst inom stödområdet och få konkurrera på samma villkor som övriga områden om de gängse bidragsformerna.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele måste komma ihåg att här är riksdagsuttalandet självfallet en ytterligare faktor att räkna med när man tar ställning till de olika projekt som kan komma att aktualiseras, och det gör ju att denna region framstår som speciellt favoriserad då det gäller utvecklingsåtgärder.

Jag skulle vilja påminna herr Andersson i Lycksele om att det finns konkurrens med andra glesbygder, men beträffande utvecklingsprojekt som skapar varaktig sysselsättning föreligger det en brist även i glesbygderna. Det vore bra om herr Andersson i Lycksele tog med sig den hälsningen hem att alla realistiska projekt för utveckling av sysselsättningen i denna bygd är välkomna. Vi skall i industridepartementet göra vårt ytter-

sta för att hjälpa, men kommunerna och de lokala opinionerna måste också känna sitt ansvar och vara beredda att medverka i detta utvecklingsarbete.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Industriministern säger att det råder brist på projekt, men jag vill än en gång påminna om att det här åtgärdsprogrammet innehåller projekt som 1975 kostnadsberäknades till 260 milj. kr. Kommunalpolitiker och länspolitiker i arbetsgruppen bedömde då att dessa projekt var realistiska och jordnära. Många av dem är färdigprojekterade och kommunerna är beredda att genomföra dem, om de får de särskilda medel som de självfallet har ansett sig ha rätt att räkna med.

Jag inser att vi inte kommer längre i dagens debatt, men det har aviserats en uppvaktning från länet hos industriministern om några dagar, varvid den här frågan och andra kommer att tas upp, så det blir tillfälle att då fortsätta diskussionen. Jag vill bara än en gång läsa in i protokollet vad arbetsmarknadsutskottets ordförande sade i debatten den 16 december 1976. Han yttrade bl. a. följande: "Ett åtgärdsprogram finns framarbetat. Nu gäller det att handla."

Det vill jag skicka som en sluthälsning från den här debatten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om ett industricentrum i Ånge

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Sundsvall (c) den 19 januari anmälda fråga, 1976/77:205, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Sundsvall har frågat mig när jag är beredd att initiera beslut om nästa etapp av utbyggnaden av industricentra, vari bl. a. Ånge skall komma i fråga i enlighet med riksdagens beslut.

F. n. finns industricenteranläggningar i Strömsund och Lycksele. Riksdagen beslöt under år 1976 att dessa båda anläggningar skall byggas ut till dubbel storlek och att nya anläggningar skall byggas i Haparanda och Ljusdal. Som herr Olsson har framhållit i sin fråga uttalade riksdagen vidare att Ånge och Vilhelmina skulle ges prioritet i nästa utbyggnads-etapp.

En planering av de beslutade utbyggnaderna pågår inom Stiftelsen Industricentra. Stiftelsen söker samtidigt knyta kontakt med företag som är intresserade av att hyra lokaler i anläggningarna. En förutsättning för att lokalerna skall byggas är, enligt riksdagens beslut, att ca hälften av dem omedelbart kan hyras ut.

Jag räknar med att ta upp frågan om att bygga industricenteranläggningar i Ånge och Vilhelmina så snart de redan beslutade anläggningarna har kommit till stånd. När det kan ske beror på hur snart stiftelsen lyckas i sina strävanden att finna hyresgäster till lokalerna.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett industri-
centrum i Ånge*

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Ånge är ju en av de kommuner i Norrlands inland som under årtionden drabbats av låg sysselsättning och befolkningsminskning. Den senare fortsatte också under 1976. Minskningen av arbetstillfällena har inte orsakats enbart av rationaliseringarna inom jord- och skogsbruk utan även av de stora personalinskränkningarna under de senaste årtiondena inom SJ, som är den största arbetsgivaren inom kommunen.

För att förbättra situationen i Ånge har olika regionalpolitiska satsningar gjorts. Som regionalpolitiskt stöd har kommunen fram till halvårsskiftet 1976 tillförts 45 milj. kr. i form av lån och bidrag, vilket gett 411 arbetstillfällen.

Men dessa satsningar har inte visat sig tillräckliga för att vända utvecklingen i Ånge. Sedan riksdagen 1972 fattat beslut om industricenterverksamhet utredde Ånge kommun och länsstyrelsen år 1974 gemensamt frågan om ett eventuellt industricentrum i Ånge. Man kom i denna utredning fram till att ett industricentrum skulle innebära möjligheter till ökad industrisysselsättning både genom att flexibla lokaler ställs till förfogande och genom den medverkan till kanalisering av lokaliseringsobjekt till orten som skulle ske. I länsprogrammet för Länsplanering 1974 togs detta industricentrum upp bland kraven på åtgärder inom länet.

I samband med fjolårets riksdagsbeslut om etablering av nya centra uttalade riksdagen med anledning av sex motioner att bl. a. Ånge borde prioriteras i nästa etapp. Denna etapp berörs inte i årets budgetproposition, och det är delvis anledningen till min fråga.

Fortsatt låg sysselsättningsgrad leder till en allt sämre åldersfördelning i Ånge. Som framhållits i en aktuell rapport från Ånge till länsarbetsnämnden är möjligheterna för nytillträdande på arbetsmarknaden – alltså i stor utsträckning ungdom – att få arbete på orten närmast obefintliga, bortsett från ungdomsberedskapsarbeten. Denna fortsatta utflyttning av ungdom leder till en för kommunens framtid mycket farlig utveckling.

Med hänsyn till vikten av snabbt verkande åtgärder i Ånge skulle ett industricentrum vara *en* av olika åtgärder som skulle behövas för Ånge. Jag vill uttrycka den förhoppningen att regeringen vill överväga dels en tidigareläggning av det projektet, dels andra speciella insatser som fordras för Ångeområdet i det läge som där råder.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Vad herr Olsson i Sundsvall nu säger beträffande möjligheterna att tidigarelägga en anläggning i Ånge måste bedömas mot bakgrund av riksdagens beslut, som innebär att byggstarten har knutits till den ackvisition som stiftelsen bedriver för att få företag som hyresgäster. Det är med hänsyn till detta inte möjligt att tidigarelägga projektet.

Däremot är det uppenbart så att stiftelsen nu är rätt framgångsrik i

sina ansträngningar att skaffa företag till industricentraanläggningarna, i varje fall på några platser, och det gör att man bedömer möjligheterna att komma i gång i Ånge som relativt ljusa. Det bör vara ett tillfredsställande besked till Ånge kommun, och jag tycker att det också bör kunna verka inspirerande för nyetableringen av industrier i Ånge att man inom en inte alltför avlägsen framtid ändå har utsikter att där få en industricentrumanläggning.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Jag är väl medveten om riksdagens uttalande på den här punkten. Jag vill även uttrycka min tacksamhet över det senare anförandet av industriministern. Jag tycker att det låter hoppfullt, eftersom utvecklingen av industricentra inte bara är beroende av t. ex. konjunkturläget utan också av vilka möjligheter som stiftelsen har. Uppgiften om att stiftelsen har varit framgångsrik är positiv för alla oss som hoppas att ett industricentrum skall kunna komma till stånd så snart som möjligt i Ånge.

Jag vill även betona vad jag framhöll i mitt förra inlägg, nämligen vikten av att andra speciella regionalpolitiska åtgärder vidtas i Ånge med hänsyn till situationen där, därest nu inte ett industricentrum kan etableras inom sådan tid som är nödvändig med hänsyn till sysselsättningsläget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om pensionärernas medverkan i överläggningar om den ekonomiska politiken

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Gahrtons (fp) den 10 december anmälda fråga, 1976/77:157, till herr statsministern och anförde:

Herr talman! Herr Gahrton har frågat mig i vilka former regeringen avser att låta pensionärerna medverka i fördelningen av det samlade produktionsresultatet.

I regeringsförklaringen slås fast att tryggheten för alla generationer och grupper står i centrum för vår politik. Vidare slås fast att pensionärerna tillförsäkras en rättvis andel av det växande välståndet och att förbättringen av pensionerna fortsätter. De garantier som getts om värdesäkring av pensionerna infrias. Vid utformningen av en varaktig skattereform skall beskattning av folkpension och sidoinkomster beaktas.

Regeringsförklaringen följs upp i den nyligen redovisade budgetpropositionen. Som där nämnts behandlar pensionskommittén f. n. en rad frågor som gäller förmånsreglerna inom pensionssystemet, bl. a. frågan om värde- och standardsäkring av pensionsförmånerna. Ett delbetänkande från kommittén beräknas kunna skickas ut på remiss under våren.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om pensionärernas
medverkan i
överläggningar om
den ekonomiska
politiken*

bl. a. till pensionärsorganisationerna.

När det gäller kontakterna med olika pensionärsorganisationer vill jag nämna att jag redan har haft överläggningar med bl. a. representanter för Pensionärernas riksorganisation. Jag anser att sådana kontakter med pensionärernas organisationer är av mycket stort värde och jag har för avsikt att på olika sätt utveckla dessa kontakter.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret – men jag är inte helt nöjd.

Socialministern säger i sin inledning att herr Gahrton "har frågat mig", men som framgår av dagens föredragningslista riktade jag min fråga till statsministern. Det är i och för sig ingen ovanlighet att ett statsråd låter ett annat statsråd svara, om frågan ligger inom det statsrådets verksamhetsområde. Jag känner mycket väl till att det är socialministern som handlägger frågor om pension, framför allt folkpensionen. Det var sålunda inte okunnighet om det förhållandet som gjorde att jag ställde frågan till statsministern. Det här handlar nämligen i stor utsträckning om något annat. Det gäller att betrakta och respektera 1,8 miljoner pensionärer, varav 1,3 miljoner ålderspensionärer, som en grupp som är likvärdig med de andra stora starka intressegrupperna i dragkampen om det svenska samhällets tillgångar.

Enligt de traditioner som råder i Sverige lägger regeringen sig inte i förhandlingar, men när den ändå i någon mån överlägger om frågor i detta hänseende, vid en Harpsundskonferens eller någon annan sammankomst, brukar det vara under statsministerns ledning. Det var därför jag riktade min fråga till statsministern.

Nu hoppas jag att det är morgondagens stora debatt som är skälet till att statsministern själv inte har kunnat svara och inte en fundamental missuppfattning av vad det egentligen handlar om.

Det är nämligen så att, trots de mycket kraftiga insatser som har gjorts – och som jag erkänner – såväl av den förra regeringen som av den nuvarande regeringen, i varje fall hälften av landets ålderspensionärer lever under en ganska besvärande knapphet. Jag skall bara ta ett exempel. För en tid sedan sade några elever i arbetsmarknadsutbildningen att de ansåg 125 kr. om dagen vara minimum för människovärdig existens. Det skulle innebära ungefär 27 000 kr. om året. Men, herr talman, det är ungefär vad ett pensionärspår, två pensionärer, med folkpension, pensionstillägg och ett kommunalt bostadstillägg på 5 000 kr. tillsammans skall leva på under ett år. Det skulle betyda att en pensionär vore värd exakt hälften av vad en AMU-elev är värd.

Det är mot den bakgrunden jag menar att pensionärerna själva genom sina organisationer i en helt annan utsträckning än f. n. i förhandlingsformer eller i varje fall förhandlingsliknande former måste få delta i dragkampen om det svenska samhällets tillgångar.

Jag vill därför fråga socialministern: Är det någon form av förhandlingar

med pensionärerna i anslutning till de förhandlingar som förs på arbetsmarknaden i övrigt som socialministern avser?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill be herr Gahrton om ursäkt för att jag inte talade om för kammaren att herr Gahrton hade ställt frågan till statsministern och att statsministern hade överlämnat den för besvarande till mig, eftersom det här är mitt ansvarsområde.

Frågan om pensionernas framtida nivå måste i första hand vara en politisk avvägningsfråga. Alla partier vill sannolikt göra sitt bästa för att höja pensionerna, men samhällsekonomin tvingar oundvikligen fram begränsningar. Vi måste nämligen vara medvetna om att en mycket begränsad höjning av folkpensionen innebär stora årliga kostnader. Ett exempel: En höjning av folkpensionen med 1 kr. om dagen ökar kostnaderna med över 500 milj. kr. om året. I årets budgetproposition stiger anslaget till folkpensionen för nästa budgetår med 1 675 milj. kr. Till detta kommer stegrade kostnader för ATP och kommunala bostadstillägg.

Jag vill också framhålla betydelsen av att vi, när vi diskuterar pensionärernas situation, inte begränsar oss till enbart direkta ekonomiska insatser utan även ägnar uppmärksamhet åt de viktiga omvårdnadsfrågorna i kommunerna. Här finns det utan tvivel mycket att göra för att tillförsäkra de äldre en trygg och meningsfull tillvaro. Det är också viktigt att de äldre själva får vara med och direkt påverka utformningen av boendemiljöer, av vård och service och av andra samhällsinsatser som riktar sig särskilt till dem. Inom de statliga pensionsundersökningarna görs nu en omfattande genomgång av dessa frågor, och i det arbetet deltar ett par representanter för pensionärerna.

Vidare vill jag erinra om det betydelsefulla samarbete med pensionsorganisationerna som sker ute i kommuner och landstingsområden och genom de lokala och regionala pensionärsråden.

Herr Gahrton ställde en direkt fråga, om det var förhandlingar eller överläggningar som jag avsåg när jag nämnde att jag haft överläggningar med pensionsorganisationer och kommer att ha det i fortsättningen. Nej, detta är inte förhandlingar i vanlig bemärkelse, sådana som exempelvis Arbetsgivareföreningen och LO sätter sig ner till, utan det är överläggningar för att komma fram till ett gott resultat.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Ordet förhandlingar går det ofta troll i i svensk politisk debatt, och man är på olika håll i de mest vitt skilda sammanhang angelägen om att säga att man inte förhandlar med en organisation eller en intressegruppering, om det inte direkt gäller de reguljära arbetsmarknadsorganisationerna. Låt gå för det, låt oss kalla det överläggningar eller samtal eller vad som helst. Det intressanta är här att såväl Pensionärernas riksorganisation, PRO, med drygt 300 000 medlemmar som Sveriges folkpensionärers riksförbund, SFRF, med ca 50 000 medlemmar har på sitt

*Om pensionärernas
medverkan i
överläggningar om
den ekonomiska
politiken*

program vad de själva kallar förhandlingsrätt. Även där är man naturligtvis medveten om att man inte har strejkvapen och andra arbetsmarknadspolitiska stridsmedel till sitt förfogande, men vad man vill är att få företräde och sitta tillsammans med samhällets representanter i samband med att hela det svenska välståndet – den stora kakan, som det ofta kallas – fördelas.

Detta är någonting annat än de i och för sig synnerligen viktiga åtgärder som vidtas och skeenden som pågår ute i kommunerna och på andra håll. Här gäller alltså frågan: När det nu pågår avtalsförhandlingar och de begränsade resurser vi har – att de är begränsade vet vi alla – skall fördelas, kommer pensionärsorganisationerna i det sammanhanget att inbjudas till överläggningar om vilken del de kan räkna på för de kommande åren av dessa starkt begränsade tillgångar?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är inte fråga om förhandlingar i den bemärkelse som jag talade om förut – att man sätter sig och regelmässigt förhandlar om hur mycket man skall ha av kakan. Här är det, som jag har sagt, fråga om att vi sitter och diskuterar, och pensionärsorganisationerna får företräde och vi får höra deras synpunkter. Så sker också på länsplanet och i kommunerna. Det är här ändock fråga om de politiska besluten. Jag skulle tro att även herr Gahrton som politiker är angelägen om att få vara med och fatta beslut om hur vi skall dela de olika resurserna. Så är det alltså också i kommunerna, där det gäller att ta hänsyn till utbyggnad och service. Där kommer samtidigt skattefrågan in. Det gäller vilken skattesats vi skall ta ut och hur mycket av dessa medel vi skall kunna fördela.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! När det gäller pensionärernas ekonomiska förhållanden och gränsdragningen mellan politiska beslut och avtal så flyter uppfattningarna stundom. Denna kammare har i andra sammanhang klart uttalat att när det gäller statspensionerna skall riksdagen egentligen inte lägga sig i detta, utan det är en avtalsfråga. När det gäller de andra pensionerna skall vi nu alltså strikt hålla oss till den politiska beslutslinjen och inte släppa in något förhandlingsmoment. Jag tycker att det är en formalism som knappast tjänar pensionärernas sak. Det viktiga är naturligtvis att pensionärerna som grupp i någon organiserad form får delta i denna fördelning av välståndet.

Jag vill därför, herr talman, avslutningsvis konkretisera en fråga så här: Kommer socialministern att ta initiativ till att pensionärsorganisationerna – och med pensionärsorganisationerna menar jag i första hand PRO och SFRF samt eventuellt också statspensionärernas organisationer och andra – nu under våren i organiserad form får överläggningar om sin ekonomiska andel av det svenska folkhushållets tillgångar?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag skulle då kunna fråga herr Gahrton: Med vilka skall pensionärsorganisationerna diskutera? Jag har här förut sagt att jag har haft överläggningar och att vi har dag bestämd för ett kommande sammanträde då vi skall diskutera dessa frågor.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Det är ju halva svaret på frågan – att dag är bestämd för fortsatta diskussioner. Om det är ett uttryck för arbetsfördelningen inom regeringen att de överläggningarna numera skall handhas av socialministern, medan de tidigare leddes av statsministern, så vill inte jag lägga mig i det. Jag vill bara förvissa mig om att pensionärsorganisationer i det här sammanhanget betyder såväl PRO som SFRF.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill bara upplysa herr Gahrton om att det inte tidigare har förekommit några sådana förhandlingar, och därför har inte heller statsministern lett några sådana förhandlingar.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Visst har det förekommit överläggningar. Men det här senaste beskedet måste jag då tolka mycket positivt – på ett sätt som inte tidigare har framkommit i debatten – nämligen att de överläggningar som numera förs med pensionärsorganisationerna är mer förhandlingsliknande än de som fördes av den förra regeringen, bl. a. på Harpsund, med pensionärsorganisationerna. Det är i så fall ett mycket positivt slutresultat av den här diskussionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om utbyggnaden av barnomsorgen

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Gahrtons (fp) den 13 januari anmälda fråga, 1976/77:188, och anförde:

Herr talman! Herr Gahrton har frågat mig på vilket sätt jag avser garantera att barnomsorgen tillförsäkras en hög och över hela landet likvärdig kvalitet.

Principerna för innehållet i och organisationen av förskolans verksamhet har lagts fast genom riksdagens beslut år 1973 om en allmän förskola. Utifrån dessa principer pågår i socialstyrelsens regi omfattande utvecklingsarbete angående förskolans arbetssätt. Bl. a. har flera delar i en omfattande arbetsplan för förskolan utarbetats som vägledning för personalen vid förskolan.

De kraftigt förstärkta och värdebeständiga statsbidrag till barnomsorgen som utgår från den 1 januari i år bör ge kommunerna ökade ekonomiska

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

möjligheter att förverkliga statsmakternas avsikter när det gäller verksamheten i förskolan.

Regeringen har i regeringsdeklarationen gett uttryck för sin vilja att bygga ut barnomsorgen i enlighet med riksdagens beslut förra året. Regeringen har därvid också lagt särskild vikt vid att den inre verksamheten i förskolan förbättras. Ett uttryck för detta är uttalandet i budgetpropositionen att frågan om personaltäthet och gruppstorlekar inom förskolan skall prövas i samarbete med kommuner och personalorganisationer. Representanter för socialdepartementet kommer inom kort att ta upp överläggningar med Kommunförbundet och berörda personalorganisationer om i vilken form detta skall ske.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Det satsas nu otillräckligt av nödtvungna skäl men ändå i väldigt hög utsträckning runt omkring i landet på utbyggnad av barn-tillsynen, en utbyggnad som sker snabbare än kanske någon gång tidigare i barn-tillsynens korta historia i det svenska samhället.

I det läget är det ganska naturligt att många som sysslar med dessa frågor, inte minst föräldrar, blir oroliga för att man skall gå så hastigt fram att kvaliteten inte hinner med. Kvalitet handlar i och för sig om väldigt många saker: klara målsättningar för verksamheten, verksamhetsformerna, personalens utbildning, vilka normer och regler som gäller för verksamheten i förskolan, barnens rättigheter i förskolan – en sådan rättighet som t. ex. att få ha kvar sin plats även om mamman blir graviditetsledig –, lokalutförningen, föräldramedverkan och mycket annat. Men när man penetrerar de här frågorna finner man ofta att som en sorts grundval för att det mesta av detta skall fungera måste gruppstorlekarna vara rimliga, dvs. ofta mindre än vad de är i dag, och personaltätheten vara rimlig, dvs. ofta högre än vad den är i dag.

Det är mot den bakgrunden som under tidigare riksdagar man från folkpartiets sida har krävt att normer skulle fastställas centralt för att garantera en likvärdighet över hela landet. I samband med behandlingen av propositionen om barnomsorgen i fjol kunde folkpartiet, centerpartiet och vpk enas om en reservation till socialutskottets betänkande nr 28 om att man skulle kräva normer för bl. a. gruppstorlekarna och personaltätheten. Det var en majoritet bestående av socialdemokrater och moderater som röstade ner det förslaget. Därför var det självfallet med stor tillfredsställelse som vi såg att det i regeringsdeklarationen fanns en, som jag uppfattade det, kategorisk förklaring om att, som det hette, normer fastställs för personaltäthet och gruppstorlek inom förskolan.

När detta sedan återkom i budgetpropositionens bilaga 8 var formuleringen en annan, och det är den formuleringen som socialministern nu upprepar i sitt svar till mig. Han säger att denna frågeställning "skall prövas i samarbete med kommuner och personalorganisationer". Att frågan skall prövas i samarbete med framför allt kommuner och personalorganisationer är en självklarhet. Det är givet att någon central norm

här inte kan utfärdas utan föregående sådan prövning. Men det är ordet "prövas" jämfört med ordet "fastställs" i regeringsdeklarationen som jag skulle vilja ha litet närmare utrett. Innebär socialministerns ordval nu att det som pågår är ett förberedande arbete i syfte att nå fram till fastställande av normer i det hänseende vi här diskuterar?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Gahrton att det är ett rätt intressant sammanträffande med dessa två frågor och svar inom två områden som kräver så oerhört stora insatser. Detta kan ibland göra prioriteringen svår.

Sedan vill jag på herr Gahrtons direkta fråga svara följande: I regeringsdeklarationen har vi lagt fast den allmänna inriktningen av den politik på olika områden som regeringen ämnar genomföra under mandatperioden. Sättet och formen för hur detta skall gå till har vi sedan preciserat i budgetpropositionen. För mig är det därför en självklarhet att frågan om personaltäthet och gruppstorlek i förskolan skall prövas i samarbete med kommunerna såsom ansvariga för barnomsorgen och personalorganisationerna. Detta anser jag tillhör det mest angelägna bland socialdepartementets arbetsuppgifter under våren. På det sättet hoppas jag att vi sedan skall kunna komma fram till den målsättning som vi klart har gett uttryck för i regeringsdeklarationen.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Prioritering är just en av politikens nödvändigheter, men eftersom politiker inte är allvisa är det viktigt att de människor som närmast berörs av frågeställningarna får komma till tals i så kraftfulla former som möjligt. Det kan som i vår förra debatt gälla pensionärsorganisationerna, som bör få förhandla, det kan som i den här frågan självfallet gälla kommuner och personalorganisationer och varför inte också föräldraföreningar och de organisationer som representerar barnens intressen. De bör självfallet komma till tals för att prioriteringen som vi politiker måste göra skall underlättas.

Jag har givetvis ingenting emot den arbetsmetodik som här skisseras. Det enda som har skapat en viss oro, inte bara hos mig utan också hos många andra, är vad man uppfattade som en viss urvattning av formuleringarna från regeringsförklaringen till budgetpropositionen. Men jag tillåter mig här att tolka socialministerns besked så att det är ett förberedande arbete som nu pågår och att det enligt regeringsförklaringens ord skall utmyнна i centralt fastställda normer, utformade på ett sådant sätt att för barnens skull en likvärdighet garanteras över hela landet när det gäller kvaliteten inom barntillsynen.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om utsträckt tid för
rätt till anordnings-
bidrag för daghems-
byggen*

§ 12 Om utsträckt tid för rätt till anordningsbidrag för daghemsbyggen

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Edane (s) den 21 januari anmälda fråga, 1976/77:210, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Edane har frågat mig om jag överväger att ytterligare utsträcka tiden för erhållande av anordningsbidrag för daghemsbyggandet i landets kommuner till den 1 juli 1977.

Riksdagen beslutade våren 1976 om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. Beslutet innebar att det statliga anordningsbidraget för byggande av förskolor skulle upphöra att utgå fr. o. m. den 1 januari 1977. Det statliga stödet till barnomsorgen renodlades i stället till ett kraftigt förstärkt bidrag till kommunernas driftkostnader för daghem och fritidshem jämte ett likaså förstärkt bidrag till de kommunala familjedaghemmen. De ökade kapitaltjänstkostnader som följer av att anordningsbidraget slopas beaktades vid beräkningen av det nya driftbidraget. Riksdagens beslut grundades på en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet om en utbyggnad av kommunernas barnomsorg.

Efter anmälan av Kommunförbundet om att vissa kommuner på grund av oförutsedda förseningar i materialleveranser och lokal arbetskraftsbrist hade problem att starta de byggnadsarbeten man hade planerat för igångsättning före den 31 december 1976 medgav regeringen att anordningsbidrag med 12 000 kr. per plats skulle utgå även för de platser i daghem och fritidshem som börjar byggas under tiden den 1 januari–den 28 februari 1977.

Jag är inte beredd att ytterligare fråga den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Svenska kommunförbundet om utformningen av det statliga stödet till barnomsorgen. Något förslag om ytterligare utsträckning av tiden för erhållande av anordningsbidraget är därför inte aktuellt.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret, även om det är med en viss besvikelse jag utläser av det att socialministern inte är lika lyhörd för kommunernas behov av ekonomisk stimulans nu som han var i oktober förra året. Då fick vi åtminstone ett litet andrum för att bättre planera och komma i gång med daghemsbyggandet, som inte har fått den omfattning som förutsattes i den överenskommelse som träffades den 1 oktober 1975 mellan Kommunförbundet och den förra regeringen.

Den utsträckning av tiden med två månader till den 1 mars i år som socialministern gav besked om i ett interpellationssvar den 29 oktober förra året har på grund av försvarande omständigheter på byggfronten – bl. a. lokal arbetskraftsbrist i förening med besvärliga väderleksförhål-

landen – inte gett det tillskott av nya projekt som man hade förväntat.

Jag ifrågasatte redan den 29 oktober varför regeringen begränsade utsträckningen av tiden till två månader och ställde frågan till socialministern om det inte kunde tänkas vara möjligt att på nytt pröva frågan om ytterligare utsträckt tid, förslagsvis fram till den 1 juli i år. På detta svarade då socialministern att man från regeringen skall medverka till att den överenskommelse som träffades mellan förra regeringen och Kommunförbundet fullföljs i det praktiska arbetet.

Nu talar dock alla uppgifter för att kommunerna inte förmått leva upp till den målsättning man från början hade. Därför finns det all anledning att fortsätta med stimulansåtgärder.

Socialministern bedömde i oktober att de problem som kommunerna redovisat skulle kunna klaras genom en förlängning med två månader, men alla tillgängliga siffror – de senaste kommer från socialstyrelsen – vittnar nu om motsatsen.

I motsats till regeringen vill jag därför påstå att kommunerna inte har klarat av de problem de redovisat och att förlängningen på två månader bara blev den halvmesyr som jag förutspådde, när vi diskuterade den här frågan i höstas.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Man kan naturligtvis, som herr Olsson i Edane och jag, ha olika meningar om hur lång övergångstid som erfordras för att ge kommunerna möjlighet att påbörja de förskolebyggen som planerades för 1976 – det är ju dem det gäller. Jag förmodar att vi är överens om, herr Olsson, att avsikten inte har varit att anordningsbidraget skall fortsätta att utgå för sådana byggen som kommunerna har planerat för igångsättning under 1977.

När vi fattade det här beslutet var herr Olsson och jag överens om att bidraget skulle utgå till den sista december. Sedan gjorde vi en förlängning på grund av de svårigheter som redovisades. En ytterligare förlängning av igångsättningstiden skulle kunna leda till ett resultat som vi inte räknade med. Det skulle inte heller vara förenligt med de nya statsbidragsbestämmelserna, som riksdagen beslutade om under våren. De innebär, som jag framhöll och som herr Olsson känner till, att kapitaltjänstkostnaden räknas in i de kraftigt höjda driftbidrag som utgår fr. o. m. 1977.

Vi har i regeringsförklaringen klart deklarerat att vi är beredda att fullfölja utbyggnadsprogrammet för barnomsorgen, och vi kommer att ta kontakt med kommunerna för att diskutera detta. Jag hoppas att det skall leda till resultat, men jag är övertygad om att en förlängning av anordningsbidraget inte löser det problemet.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Jag vill först ännu en gång understryka vikten av att vi får fram bra daghem och att det är olyckligt med hets i den planeringen.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om utsträckt tid för
rätt till anordnings-
bidrag för daghems-
byggen*

Det är väl inget tvivel om, herr socialminister, att höjningen av anordningsbidraget från 7 500 till 12 000 kr. har utgjort en kraftig stimulans ute i kommunerna. Men ändå kan vi tyvärr konstatera en markant eftersläpning. Jag har just i dag fått följande siffror från socialstyrelsen.

Enligt beräknad utbyggnad skall vi i slutet av det här året föfoga över 103 000 platser i daghem. Detta förutsätter att vi under året bygger 20 000 platser. Men enligt senaste kommunöversikten kommer drygt 9 000 platser att påbörjas. Det innebär att bara hälften av det antal platser som har beräknats kommer att sättas i gång.

Dessa siffror talar sitt tydliga språk: Vi kommer inte att inom den aktuella femårsperioden få de 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem som överenskommelsen från den 1 oktober 1975 innebar.

Det behövs stimulansåtgärder, typ förhöjda anordningsbidrag. Jag vet att kommunerna skulle vara betjänta av en förlängning. Socialministern vet lika bra som jag att förlängningen med två månader – januari och februari – inte har givit något särskilt stort tillskott. Olika omständigheter har, som jag sade tidigare, gjort att det bara blev en halvmesyr.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill än en gång framhålla att när vi fattade beslutet utgick vi från att anordningsbidraget skulle upphöra den sista december 1976. Sedan kom en stimulans i form av höjda driftbidrag. Jag är lika angelägen som herr Olsson i Edane om att vi skall klara upp den här situationen och fullfölja programmet. Men jag är övertygad om att en förlängning av tiden för erhållande av anordningsbidrag fram till den 1 juli inte löser problemet; vi får ta en diskussion och se om vi kan hitta andra vägar för att nå resultat.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Det är klart att man kan resonera så som socialministern gör nu. Men när socialministern i oktober förra året tog steget att utsträcka tiden för erhållande av anordningsbidrag med två månader och vi sedan fick de svårigheter som jag förut nämnde, måste det innebära en klar stimulans om tiden sträcktes ut till halvårsskiftet. Jag är förvånad över att regeringen inte medger en sådan förlängning när den vet att kommunerna brottas med en mängd problem som är direkt orsak till den försening av daghemsbyggandet som vi nu kan konstatera.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Man kan också vända på detta och säga att det har visat sig att förlängningen av tiden för anordningsbidrag inte givit något resultat. Därför tror jag inte heller att det blir någon stimulans om tiden förlängs ytterligare några månader.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om skadeverkningarna på barn av skogsbesprutningen i norra Värmland

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

Om skadeverkningarna på barn av skogsbesprutningen i norra Värmland

Fru statsrådet TROEDSSON erhöll ordet för att besvara herr Jonassons (c) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:200, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat socialministern vilka initiativ han är beredd att ta för att klarlägga orsakerna till de ökade skadorna på barn av skogsbesprutningen i norra Värmland.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan. Sedan misstankar hade uppkommit bland befolkningen i norra Värmland om samband mellan skogsbesprutning med fenoxisyror och inträffade fall av dödföddhet och missbildningar hos barn anmälde länsläkarorganisationen i Värmlands län ärendet hos socialstyrelsen. Inom socialstyrelsen analyserades rapporterade fall av dödföddhet och missbildningar i Värmlands län under perioden 1970–1975 med hjälp av styrelsens register över missbildningar och medicinska födelsemeddelanden. I detta arbete deltog bl. a. styrelsens föredragande läkare i missbildningsfrågor professor Bengt Källén. Arbetet resulterade i en rapport som färdigställdes i januari i år. I rapporten konstaterades en något högre perinatal dödlighet i Värmlands län än genomsnittligt för riket med en viss koncentration till några kommuner i norra Värmland. Samtidigt visade rapporten på en något högre frekvens av missbildningar i dessa kommuner än normalt.

Med hänsyn till att skogsbesprutning förekom endast under det första året av den undersökta perioden och då de onormala födslarna var koncentrerade till åren 1972 och 1974 fann professor Källén det osannolikt att det förelåg ett samband mellan skogsbesprutningarna och de onormala födslarna. På grund av det begränsade materialet ansågs det vidare att andra orsaker kunde föreligga, t. ex. någon virusepidemi.

Enligt vad jag har inhämtat avser emellertid socialstyrelsen att ytterligare analysera de aktuella fallen med hjälp av företrädare för olika medicinska och naturvetenskapliga verksamhetsområden. Avsikten är att i samband därmed också närmare undersöka i vilken omfattning motsvarande fall av missbildningar och barndödlighet har förekommit inom andra delar av landet samt inom de delar av Norge som gränsar till Värmland. Arbetet skall bedrivas skyndsamt.

Jag kan försäkra herr Jonasson att jag kommer att följa denna fråga mycket uppmärksam.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Troedsson för svaret på min fråga.

För några veckor sedan framlades en rapport, vari konstaterades att det, såsom många tidigare påpekat, under våren 1972 hade fötts flera missbildade barn på Torsby sjukhus. På kort tid dog sex småbarn, varav

Tisdagen den
1 februari 1977

Om skadeverkningarna på barn av skogsbesprutningen i norra Värmland

tre var missbildade.

Händelserna är i hög grad anmärkningsvärda för en bygd med ett lågt befolkningstal och få födslar. Givetvis kan det inträffade bero på en slump.

Då Uddeholmsbolaget tiden före det inträffade hade genomfört stora hormoslyrbesprutningar i skogen, har många ansett dessa vara orsaken till att barn fötts missbildade eller döda. Skulle så vara fallet måste besprutningarna med hormoslyr i skogen upphöra.

Även om besprutningarna är en relativt billig metod att bekämpa sly i skogen, är de helt förkastliga om de vållat denna barnadödlighet, och då måste de upphöra. Røjningarna kan utföras manuellt, och i nuvarande besvärliga sysselsättningsläge skulle det vara ganska naturligt att så skedde.

Det råder stor oro bland befolkningen i Värmland och även på andra håll för skogsbesprutningen. Vi måste här få besked. Är det besprutningarna med hormoslyr som är boven i dramat, skall dessa totalstoppas. Om så inte är fallet, skall de givetvis inte ha skulden.

När rapporten kom ansågs det oklart huruvida saken skulle utredas. Därför ställde jag den här frågan. Nu har vi fått besked – utredning skall ske.

Jag tackar för detta besked och hoppas att utredningen kommer att ske med stor noggrannhet och att man verkligen går till botten med de här problemen, så att vi får ett säkert underlag för vidare åtgärder.

I det ovissa läge som vi befinner oss i är det dock enligt min uppfattning nödvändigt att man snarast stoppar flygbesprutningen med sådana fenoxisyror som bevisligen innehåller dioxin. Det är dioxinet man är ängslig för.

Jag tackar än en gång för det positiva svaret.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Det som inträffat i norra Värmland är naturligtvis utomordentligt beklagligt, oavsett vilken orsaken är.

Den första genomgången av materialet om missbildningar och dödföddhet under de här åren ledde inte till några säkra slutsatser, men det ansågs ändå osannolikt att det förelåg ett samband med skogsbesprutningarna. Längre fram i dag kommer f. ö. jordbruksministern att svara på en fråga, som just gäller dioxin.

Som jag framhållit i mitt frågesvar avser socialstyrelsen att ytterligare analysera de aktuella fallen i samband med en landsomfattande undersökning. Denna undersökning skall ske med hjälp av företrädare för olika medicinska och vetenskapliga verksamhetsområden.

Gruppen skall bl. a. titta på vilka ärftliga faktorer som kan ha spelat in. Likaså skall man kartlägga olika epidemier, eftersom det finns flera virus som kan orsaka missbildningar. Gruppen skall också undersöka vilka miljögifter som har använts.

Det är min förhoppning att man genom dessa åtgärder från social-

styrelsens sida skall nå klarhet om orsaken till de tragiska händelser som vi här diskuterar.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag är helt på det klara med att det här kan föreligga olika samband och att fru Troedsson har rätt när hon säger att de inträffade händelserna kan ha olika orsaker. Även om det anses osannolikt att hormoslyret är orsaken, är misstänksamheten så stor att det är alldeles nödvändigt att orsaken klarläggs.

Vad man allra mest fruktar är dioxinets verkningar. Möjligheten att användningen av dioxin är i högsta grad riskfylld är ändå ganska stor.

Jag anser att de synpunkter som statsrådet nu framfört har sitt berättigande, och jag tackar för dessa.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Som jag nämnde kommer man också att titta på förhållandena i de områden av Norge som gränsar till Värmland. Förhållandena där liknar i mycket förhållandena i Värmland. Däremot har det inte förekommit besprutningar med hormoslyr i Norge. Det är möjligt att detta ytterligare kan bidra till att klarlägga dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om sjön Åsnens reglering

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 13 januari anmälda fråga, 1976/77:179, dels herr *Fagerlunds* (s) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:201, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att rädda sjön Åsnen från en hotande katastrof. Herr Fagerlund har frågat mig vid vilken tidpunkt man kan räkna med att ett omprövningsbeslut avseende vattenrättsdomen för sjön Åsnen föreligger.

Frågan rörande Åsnens reglering behandlas i en särskild arbetsgrupp, vars ursprungliga uppgift var att skaffa fram visst ytterligare kunskapsmaterial om sjön. Arbetsgruppen utarbetade därtutöver på eget initiativ under våren och sommaren 1975 ett förslag till jämkning av gällande vattendom för sjön. Detta förslag låg till grund för den ansökan om jämkning av vattendomen som kammarkollegiet i januari 1976 lämnade till vattendomstolen. Vattendomstolens dom i jämkningsmålet kom den 14 juni 1976.

Då förhållandena i och kring sjön emellertid blev allt bekymmersammare fann den förra regeringen det nödvändigt med en omprövning av vattendomen. Regeringen gav den 19 augusti 1976 kammarkollegiet upp-

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om sjön Åsnens
reglering*

drag att ansöka om omprövning av domen. Enligt uppdraget skall ansökan bygga på en tappningsplan som arbetsgruppen skall upprätta. Jag vill slå fast att den nya regeringen är beredd att fullfölja detta beslut. Det är mycket angeläget att åtgärder så snabbt som möjligt kan vidtas i syfte att förhindra och motverka skador på sjöns ekosystem.

För att få fram alternativa tappningsplaner krävs ett omfattande beräkningsarbete. Avancerad databehandling är nödvändig. Ångermanälvens regleringsföretag har medgett att arbetsgruppen anlitar dess expert på databehandling av tappningsplaner. Beräkningarna görs enligt arbetsgruppens direktiv och i samarbete med SMHI. Sedan beräkningarna genomförts krävs en bedömning av hur de alternativa tappningsplanerna inverkar på olika intressen samt beräkning av de kostnader en ändrad tappningsplan medför. Därefter kan ställning tas till vilket alternativ som skall väljas. Inom tämligen snar framtid torde regeringen därmed kunna överlämna underlag till kammarkollegiet för en omprövning av vattendomen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Men tyvärr får jag väl konstatera att det var den sedvanliga versen om att det skall ske en avvägning mellan olika intressen, varav man inte alls kan sluta sig till någonting om sjöns framtid eller vad regeringen tycker.

Åsnen är klassad som skyddsobjekt av riksintresse. Detta skyddsobjekt av riksintresse går nu mot sin definitiva förstörelse. Och därför måste regeringen ta ställning snarast: Skall Åsnen bevaras eller skall den förstöras?

Det vetenskapliga underlaget i professor Malmers utredning fastslår bestämda minimikrav som oundgängligen måste uppfyllas om förstörelsen skall hejdas. Sjöns nuvarande status ligger väsentligt under dessa absoluta minimikrav. Den arbetsgrupp som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen har vägrat ställa sig bakom dessa minimikrav.

Nu frågar jag rent ut: Var står den nya regeringen politiskt i denna fråga, och var står den miljövänliga centern? Skall sjön bevaras eller inte? Skall domen omprövas på grundval av Malmers krav – eller skall de kraven underskridas? Vad är regeringens målsättning?

Sedan vill jag också fråga en annan sak: Är det inte äntligen tid att granska hur hela den byråkratiska proceduren har bedrivits i det här ärendet? Jag kan inte hjälpa att jag tycker att hela saken mer och mer börjar lukta rättsskandal. Låt mig peka på ett par punkter.

Hur kan ett regleringsprogram för en sjö grundas på ett prognosvärde för nederbörden som ligger 52 mm per år högre än medelnederbörden de senaste 115 åren? Och hur kan man påstå att den svaga nederbörden de senaste åren skulle ha orsakat sjöns extremt låga vattenstånd när det senaste femårsmedeltalet för nederbörden är uppmätt till nästan exakt medelnivån för de senaste 115 åren? Hur kan det komma sig att man får fullständigt orimliga siffror för avdunstningen från sjön – upp till

83 % – när man jämför de senaste årens tal för nederbörd och avtappning? Detta kan förklaras bara på två sätt. Antingen är nederbördssiffrorna falska eller också struntar de regleringsansvariga fullständigt i såväl vattendomstol som kammarkollegium och regleringsplan. Kan möjligen statsrådet säga något om vad han i detta fall anser vara det mest sannolika? – Han saknar som bekant inte helt personlig anknytning till situationen.

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om sjön Åsnens
reglering*

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag vill först tacka jordbruksministern för svaret på min fråga, som gällde när man kan räkna med ett förslag. Jag kan konstatera att jag inte har fått något konkret förslag utan enbart ett löfte om att det skall komma så snart som möjligt. Enligt de direktiv som arbetsgruppen fick skulle den presentera förslaget under hösten 1976. Nu är det februari 1977 och ännu har inget förslag presenterats. Det är inte bara Åsnenföreningen som frågar och som är intresserad utan det är alla som har intresse av att sjön Åsnen bevaras som ett rekreationsområde. Jag anser att det inte behöver bero på att vi fick en ny regering. Denna regering, och särskilt jordbruksminister Dahlgren, bör känna till hela problematiken, då han har varit vice ordförande i det företag som har hand om vattenregleringen i Åsnen.

Jag vill ställa samma fråga som herr Svensson i Malmö: Vilken är målsättningen för arbetsgruppens arbete? Jag hänvisar också till professor Malmers undersökning om sjön Åsnens strandvegetation och bottenfauna. Han slog fast att för att man skall klara Åsnen måste man ha en vattennivå som högst uppgår till 139,25 m och lägst 138,3 m. I år har vattenståndet varit ungefär en meter under den nivå som professor Malmer ansåg kunde vara den lägsta.

Inom socialdemokratin är vi intresserade av detta och det framgår av att vi tagit upp frågan i vår partimotion om miljön. I den skriver vi bl. a.:

”Det är viktigt att de åtgärder som initierades av den socialdemokratiska regeringen för att komma till rätta med förhållandena i sjön Åsnen snarast genomförs. Varje tidsförskjutning kan få ytterligare katastrofala följder för sjön. Vi kräver därför att riksdagen hos regeringen hemställer om att den av den socialdemokratiska regeringen initierade omprövningen av vattendomen för sjön Åsnen snarast kommer till stånd.”

Jordbruksministern säger i dag att vi skall fullfölja detta.

Jag vill också fråga jordbruksministern om den nya regeringen är redo att liksom den socialdemokratiska regeringen förbehålla sig rätten till den slutliga prövningen av ärendet. Och jag ställer samma fråga som Jörn Svensson: Skall ni då utgå från den Malmerska utredningen?

Här diskuteras tappningsplaner och det görs undersökningar; det nödvändiga är att man fastställer ett högsta och ett lägsta vattenstånd, annars blir Åsnen fördärvad, den saken är klar.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om sjön Åsnens
reglering*

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Jag har svårt att förstå den upprördhet som läggs i dagen. Vad jag sade i mitt svar var att jag tänker fullfölja det arbete som påbörjades av den förra regeringen. Jag kan försäkra herrarna att beträffande den arbetsgrupp som tillsattes av den förra regeringen har jag följt gruppens arbete sedan jag blev departementschef, och jag försäkrar att man där arbetar med stor skyndsamhet och med mycket stort omdöme. Så sent som i januari månad fick arbetsgruppen ytterligare material från professor Malmer. Man har också kontinuerliga kontakter med Malmer, och det borde vara tillräckligt svar för herr Svensson i Malmö på den punkten. Det är dessutom så att allt material om nederbörd och avdunstning etc. granskas av SMHI.

Arbetsgruppen kommer inom kort att ta ställning till vilket alternativ som skall väljas. Inom ett par månader torde därför regeringen kunna överlämna ärendet till kammarkollegiet. Denna sjös framtid är viktigt för oss alla, och mitt svar till herr Svensson i Malmö är att detta också är regeringens uppfattning. Vi kommer att fortsätta arbetet med detta på ett sådant sätt att det blir ett bra slutresultat.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det var återigen nya runda formuleringar. Det som gör frågeställarna här en smula upprörda är det välkända förhållandet att tiden hastar och att förstörelsen nu hotar att bli oundviklig. Det är därför vi är rädda för dessa svävande besked om intresseavvägning. Dem har vi nämligen hört så många gånger förr i andra sammanhang, och vi kan tänka oss vad de i sämsta fall kan betyda. Därför efterlyser vi från regeringen en politisk utgångspunkt för den vidare behandlingen. Skall omprövningen enligt regeringens mening resultera i något som blir bättre för sjön, eller skall den bli lika dålig som den är nu, eller kanske sämre? Skall omprövningen utgå från den Malmerska utredningens minimikrav, eller skall den underskrida dessa krav? Går det att få ett mer konkret bud på den punkten?

Sedan vill jag ta upp frågan om vad som verkligen händer bakom siffrorna, och det är ju en intressant sak. Om det nu är så att Vår Herre ett år låter det regna 686 mm i den här bygden – vilket är långt mer än det brukar regna där – hur kan det då komma sig att vattenståndet i sjön ändå är lägre än tidigare? Är det så att Vår Herre ser till att avdunstningen samtidigt stiger i motsvarande mån eller mera, så att det i alla fall blir mindre vatten i sjön? Varken från naturvetenskaplig eller från teologisk utgångspunkt förefaller mig en sådan procedur särskilt förklarlig. Är det inte dags, herr Dahlgren, att undersöka om det faktiskt inte är så att i den här delen av Sverige regleringsföretagets makt är starkare än Guds makt?

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Herr Dahlgren vände sig inte till mig, och jag vill återigen ställa frågan: Är målsättningen för arbetsgruppens och för jordbruksmi-

nisterns framtida arbete densamma som den professor Malmer hade, nämligen att man måste fastställa ett högsta och ett lägsta vattenstånd för att klara av detta, och att regleringsparten sedan blir skyldig att ha vatten för att klara de andra intressena?

Sedan vill jag ta upp en annan sak i svaret, en mening som man lätt förbiser om man läser den snabbt. Där står: "— — — samt beräkning av de kostnader en ändrad tappningsplan medför." Arbetar regeringen och arbetsgruppen efter något slags prognos som innebär att ifall man inte fördärvar sjön, så skall samhället träda in ekonomiskt i det här sammanhanget? Något sådant tycker jag skulle vara absurt. Det får ju inte vara på det sättet att samhället skall behöva betala enskilda och företag för att de skall avstå från att fortsätta att fördärva en miljötillgång som vi har i landet.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Den politiska bedömningen är att sjön Åsnen skall räddas. Målsättningen är därvid densamma för mig som för den förra regeringen, då man tillsatte arbetsgruppen.

Jag vill till herr Svensson i Malmö, med anledning av hans insinuationer, säga att mitt förflutna som styrelseledamot i ett industribolag och i en skogsägarförening kommer naturligtvis inte att påverka mitt slutliga ställningstagande till den här frågan. Det borde för den uppmärksamme lyssnaren ha framgått av det svar som jag givit, och det innebär att jag har den grundinställning som jag deklarerat.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vad jag tidigare sade var ingen som helst insinuation om herr Dahlgrens administrativa opartiskhet. Det var enbart en referens till det förhållandet att han väl känner situationen i bygden, väl känner regleringsproblematiken och borde kunna svara litet grand när det gäller de problem som uppstår då man ser på siffrorna och finner dessa underligheter. Där måste man ändå väldigt starkt ifrågasätta om regleringsföretagen har följt de bestämmelser som skulle följas — bestämmelser som redan i sig själva från naturvårdssynpunkter måste anses otillfredsställande.

Om nu regeringens målsättning är att Åsnen skall räddas — och herr Dahlgrens formulering därvidlag noterar jag med tillfredsställelse — måste detta innebära, vilket jag hoppas herr Dahlgren bekräftar, att regeringen i sitt förslag till omprövning av domen faktiskt utgår från de minimikrav som bl. a. finns fastlagda i den Malmerska utredningen.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Jag vill svara på frågorna om kostnaderna.

Detta är ju helt nödvändiga beräkningar som man har att göra och som måste finnas för att vattendomstolen skall ta upp en ansökan. Det är alltså ingenting märkvärdigt med det, herr Fagerlund.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om tillstånd till
vårjakt på sjöfågel*

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Wictorssons (s) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:195, och anförde:

Herr talman! Herr Wictorsson har frågat mig när riksdagen får förslag som ger den bofasta skärgårdsbefolkningen möjlighet att bedriva vårjakt på sjöfågel.

På regeringens uppdrag och i enlighet med det av herr Wictorsson åberopade riksdagsbeslutet har statens naturvårdsverk utrett frågan om vårjakt på sjöfågel. Naturvårdsverket har i ett nyligen avlämnat yttrande redovisat resultatet av detta utredningsarbete. Verket avstyrker vårjakt på sjöfågel.

Regeringen kommer nu att tillsätta en särskild beredning med uppgift att behandla olika aktuella frågor inom jaktens och viltvårdens områden, bl. a. de förslag som har avlämnats av jaktmarksutredningen. Beredningen, i vilken företrädare för såväl naturvårdsverket som jägarna avses ingå, kommer också att få i uppdrag att behandla frågan om vårjakt på sjöfågel. Syftet med beredningens arbete i detta avseende blir att komplettera naturvårdsverkets utredning. Frågan om vårjakt på sjöfågel skall av beredningen behandlas med förtur, varför jag förutsätter att det skall vara möjligt för regeringen att kommande höst återkomma till riksdagen i frågan.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Våren 1975 väckte 27 riksdagsledamöter, däribland jag, en motion där det begärdes att man skulle genomföra en begränsad senvinterjakt för yrkesfiskare och andra skärgårdsbor i huvudsaklig överensstämmelse med Svenska jägareförbundets förslag av den 12 mars 1971. Under hösten 1975 godkände riksdagen ett betänkande från jordbruksutskottet i vilket utskottet hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående undersökning av de möjliga formerna för att anordna vårjakt efter sjöfågel. Det här uppdraget från riksdagens sida har i mars förra året överlämnats till naturvårdsverket. Den 17 december 1976 meddelade naturvårdsverket att verket ansåg sig behöva ytterligare anstånd med att fullgöra uppdraget till den 1 januari 1978. Sedermera har naturvårdsverket ändrat sig och i skrivelse av den 27 januari i år meddelat att man, med hänsyn till de intressen verket har att bevaka, inte kan ange någon möjlig form för att anordna vårjakt på sjöfågel. Därför hemställer man om befrielse från ifrågavarande uppdrag.

I det uttalande från jordbruksutskottet som riksdagen byggde sitt ställningstagande på 1975 utgick man ifrån att det fanns skäl att godta skärgårdsbornas upprepade försäkringar om vårjaktens betydelse som en del av en levande skärgårdskultur. Den här frågan är ju inte den första där ett kulturmönster för en begränsad befolkningsgrupp kommer i konflikt

*Om förbud mot
användning av
fenoxisyra innehållande
giftet dioxin*

med övergripande mål och där tvisten inte kan lösas på något annat sätt än genom politiska beslut. Sjöfågelsjakten är en del av skärgårdskulturen, en del av det liv som fortfarande ger underlag för bosättning och utkomst i skärgårdsområdena.

Jag tror mig kunna konstatera att det fanns en stor majoritet i jordbruksutskottet 1975 som var inställd på att man skulle medge en begränsad vårjakt för den bofasta skärgårdsbefolkningen, men man ville 1975 kontrollera om sjöfågelstammen skulle medge en sådan jakt, och man ville ha förslag på hur man administrativt skulle kunna lösa frågan. Nu vet vi genom naturvårdsverkets skrivelse den 27 januari att sjöfågelstammen har ökat, och de invändningar som naturvårdsverket framfört är i och för sig inte nya. De internationella konventionerna fanns också tidigare, och de medger en sådan här begränsning. Därför hälsar jag med tillfredsställelse att regeringen tillsätter beredningen. Därmed tillmötesgår man också ett motionskrav från socialdemokratiskt håll under årets riksdag.

Till sist vill jag bara vädja till mina fem medmotionärer, som nu återfinns i regeringskretsen, bl. a. jordbruksministern: Låt skärgårdsborna våren 1978 få en laglig fågel i grytan efter en tung och mörk vinter!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om förbud mot användning av fenoxisyra innehållande giftet dioxin

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Måbrinks (vpk) den 20 januari anmälda fråga, 1976/77:206, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat mig om jag avser vidta åtgärder i syfte att förbjuda användningen av fenoxisyrans 2,4,5-T, innehållande giftet dioxin.

Hantering av kemiska bekämpningsmedel prövas enligt lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. Produktkontrollnämnden är den myndighet som i första hand har ansvaret för tillämpningen av lagstiftningen. För att ett bekämpningsmedel skall få användas måste det vara godkänt och registrerat hos nämnden. Registreringen får återkallas så snart ändrade förhållanden inträder.

Sommaren 1975 infördes en rad nya bestämmelser rörande hantering och spridning av bekämpningsmedel. Dessa bestämmelser syftar till att så långt möjligt säkerställa att allmänheten inte ovetande skall komma i kontakt med bekämpningsmedel eller komma in på områden där sådana medel har spritts. Med ledning av bl. a. synpunkter från berörda hälsovårdsnämnder överarbetades dessa bestämmelser av produktkontrollnämnden under våren 1976.

Produktkontrollnämnden följer ingående användningen av fenoxisyrorna. Nämnden har nyligen gjort en sammanställning över användning-

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om förbud mot
användning av
fenoxisyra innehåll-
ande giftet dioxin*

en av olika fenoxisyrapreparat. Beträffande den i frågan nämnda fenoxisyran 2,4,5-T visar sammanställningen att användningen under det senaste året har minskat mycket kraftigt. Sammanställningen visar också att det är en mycket liten del av den totala skogsarealen som besprutas varje år.

Nämnden följer också pågående forskning om fenoxisyrorernas miljöeffekter.

Jag förutsätter att nämnden, om nya forskningsresultat om fenoxisyrorernas egenskaper presenteras, förutsättningslöst prövar frågan om användningen av dessa ämnen.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

När den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor antogs i juli 1973 uttalade sig riksdagsmajoriteten för en tolkning av 1 § på det sättet, att om det finns vetenskapligt grundad misstanke om ett medels farlighet för människor, djur och växtlighet, skulle det kunna förbjudas. I detta fall, som gäller fenoxisyran 2,4,5-T, som innehåller dioxin, anser jag att det finns en vetenskapligt grundad misstanke om medlets farlighet.

Man har gjort försök på bananflugor och fått fram vissa resultat, som pekar på att medlet har en skadlig effekt. Man har gjort experiment på möss och fått fram liknande resultat. Vi känner till katastrofen i Seveso och vet också att man använt detta gift i Vietnam. Herr Jonasson har tidigare i dag pekat på vissa larmrapporter från norra Värmland, där man misstänker att just denna fenoxisyra har förorsakat missbildningar.

Under dessa förhållanden borde produktkontrollnämnden ha förbjudit medlet och tillämpat kravet på omvänd bevisföring, innebärande att giftproducenten eller de som vill använda medlet skall lägga fram bevis på att det inte är skadligt för människor, djur och natur.

Anledningen till att produktkontrollnämnden inte har gjort detta måste vara att den också har att väga in de fördelar för samhället som användningen av en sådan här vara kan föra med sig. Jag tycker att det verkar som om produktkontrollnämnden i sin avvägning mäter riskerna och sätter dem mot vad samhället skulle tjäna på att ha medlet kvar – i det här fallet såvitt jag kan förstå skogsbolagen. Dessa bolag har också skrikit mycket högljutt, när det varit tal om att förbjuda det här medlet, och framhållit att de skulle förlora så och så många miljoner på en sådan åtgärd.

Jag vill också fråga jordbruksministern om man inte borde konkretisera lagen så att produktkontrollnämnden skulle slippa att göra dessa avvägningar. Jag vill fråga om jordbruksministern är beredd att göra detta.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Mitt svar på den direkta frågan är nej. Jag är inte beredd att göra det i nuläget, eftersom jag har förstått att produktkontrollnämnden ägnar dessa frågor mycket stor uppmärksamhet och anser sig ha den frågan under kontroll.

Produktkontrollnämnden utför mycket stora forskningsundersökningar på det här området. Nämnden har exempelvis tagit initiativ till granskning och undersökning av påstådda genetiska effekter av 2,4,5-T. Man bedriver vidare forskning om 2,4,5-T-preparatets kemiska och fysikaliska egenskaper i miljön. 450 000 kr. har anslagits enbart till detta projekt. Man utför undersökningar av fallvilt med avseende på symtom på dioxinförgiftning. Mer än 500 djur har undersökts. Vidare förekommer undersökning om bildning av giftet i naturen på fotokemisk väg eller vid skogsbrand och inspektion av besprutade ytor, av vetenskaplig expertis, för att studera vegetationen och djurlivets utveckling.

Jag kan också nämna att det i dagarna kommer att hållas ett internationellt forskarsymposium om fenoxysyror på Vetenskapsakademien här i Stockholm. Vid symposiet, som tillkommit på initiativ av bl. a. produktkontrollnämnden, kommer ett sextiotal forskare från tio länder att från olika utgångspunkter diskutera fenoxysyrornas kemiska, toxikologiska, genetiska och ekologiska effekter.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det var ju inget positivt svar som jordbruksministern gav. Jordbruksministern kryper i viss mån bakom produktkontrollnämnden, men ett faktum är ju, herr Dahlgren, att man i riksdagen 1973 har uttalat sig för att den omvända bevisföringen skall tillämpas, om det finns vetenskaplig misstanke om ett medels farlighet.

Då måste man tolka 1 § på det sättet att det är giftfabrikanterna och de som skall använda medlet som har skyldighet att lägga fram vetenskapliga resultat som visar att medlet inte är farligt.

Men, herr Dahlgren, det finns vetenskaplig misstanke om detta medels farlighet. Det borde ha resulterat i ett förbud. Samtidigt borde giftfabrikanterna ha arbetat fram sina resultat. Eller anser inte jordbruksministern att de här vetenskapliga misstankarna finns?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om inrättande av ett centralt register över miljöfarliga produkter

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara fru Lundblads (s) den 10 januari anmälda interpellation, 1976/77:66, och anförde:

Herr talman! Fru Lundblad har frågat mig vid vilken tidpunkt jag anser att ett centralt produktregister bör kunna vara färdigt för användning i produktkontrollen.

Statens naturvårdsverk redovisade i sin anslagsframställning hösten 1975 ett förslag från produktkontrollnämnden om ett centralt produktregister över hälso- och miljöfarliga varor. Riksdagen anvisade våren 1976

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om inrättande av
ett centralt register
över miljöfarliga
produkter*

medel för upprättande av ett sådant register.

Arbetet med att närmare utforma registret pågår f. n. inom produktkontrollbyrån vid naturvårdsverket i samarbete med andra berörda myndigheter. Detta arbete har visat sig vara betydligt mera komplicerat och tidskrävande än vad som förutsattes i produktkontrollnämndens ursprungliga förslag.

Att få till stånd en effektiv produktkontroll är enligt min uppfattning en av de viktigaste frågorna inom miljövården under de närmaste åren. Därvid är det nödvändigt att de myndigheter som ansvarar för produktkontrollfrågor får den överblick över den totala användningen av kemiska produkter i vårt land som ett centralt produktregister kan ge. Jag anser det därför synnerligen angeläget att det planerade produktregistret snarast kan upprättas.

Samtidigt vill jag säga att vi måste vara medvetna om att det är en stor och svår uppgift att bygga upp ett sådant register. Det är därför också viktigt att de olika praktiska frågor som hänger samman med registrets uppläggning noga utreds.

Det är i första hand produktkontrollnämnden som har att ta ställning till registrets närmare utformning och uppbyggnad. Enligt vad jag har erfarit räknar nämnden med att under våren 1977 kunna fatta beslut härom. Att nu ange exakt vid vilken tidpunkt registret kommer att vara färdigt för användning är inte möjligt. Utgångspunkten för nämndens arbete är dock självfallet att så snart som möjligt ha ett funktionsdugligt register i bruk.

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna tacka jordbruksministern för det välvilliga svaret. Jag tycker att svaret är positivt på tre sätt.

För det första säger jordbruksministern att registret är en av de viktigaste frågorna inom miljövården, och det vill jag verkligen hålla med om. För det andra sägs det i svaret att registret skall ge en överblick över den totala användningen av kemiska ämnen, dvs. omfatta alla ämnen. Det är också mycket viktigt. För det tredje sägs det att registret snarast bör upprättas. Att detta är angeläget är någonting som jag verkligen kan understryka.

Men det finns många frågor som jordbruksministern inte besvarat. Jag har läst en del av remissyttrandena över förslaget till produktdeklarationsförordning. LO, socialstyrelsen och konsumentverket är ytterst angelägna om att registret snarast blir av. Men producenterna och branschorganisationerna har åtskilliga invändningar. De vill dröja, ytterligare pröva och utreda. Kort sagt de vill vänta.

Samtidigt som allt fler människor oroas över de ofta påtalade riskerna för ohälsa genom många kemiska ämnen i vår omgivning, i vår vardag, samtidigt som vi bevittnar olika katastrofer i utlandet, t. ex. Seveso, och här hemma, exempelvis BT Kemi-affären i Teckomatorp i Skåne, fördröjs alltså i Sverige det grundläggande arbetet på att förebygga sådana olycksfall.

Jag läste i en teknisk tidning – Modern Kemi den 30 november 1976 – att den av produktkontrollbyrån tillsatta arbetsgruppen skall ha ett färdigt underlag tidigast i vår och att en referensgrupp sedan skall studera förslaget. Den produktkontrollagstiftning som planerades börja gälla 1976 försenas alltså ytterligare minst ett år.

Detta är, tycker jag, en allvarlig följd av fördröjningen. Fastän det i regeringsdeklarationen gjordes ett uttalande om att kontrollen av kemiska ämnen i arbetsmiljön skall skärpas, försenas de gemensamma tagen över dessa ämnen.

Mot bakgrund av att så många frågor inte blev besvarade av jordbruksministern vill jag ställa ytterligare ett par frågor för att få det hela litet preciserat: Vilka praktiska frågor är det som måste ytterligare utredas? Det framgick inte av svaret. Vilka är de ytterligare komplikationer som sägs ha föranlett att man efter två remissomgångar måste fortsätta att utreda något som i princip beslöts redan 1973? Och vad menas med funktionsdugligt register? Är registret inte funktionsdugligt för produktkontrollen och naturvårdsverket eller för konsumenterna och arbetarskyddet? Eller är det funktionen sedd från producenternas sida som brister? Jag tycker att jordbruksministern bör försöka precisera sin – och kanske regeringens – uppfattning på dessa punkter.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Jag vill ännu en gång säga att jag anser det mycket angeläget att vi kan få fram ett effektivt produktregister som hjälpmedel för myndigheterna i deras arbete. Det är självfallet också mycket angeläget att registret blir färdigt så snart det är möjligt. Jag är glad över att kunna konstatera att det på den punkten inte finns några delade meningar mellan fru Lundblad och mig.

Som jag tidigare sagt är det emellertid också viktigt att ett väl genomarbetat utredningsmaterial ligger som grund när man sätter i gång det praktiska arbetet med att bygga upp registret. Jag hoppas att vi kan vara överens om att det är bättre att vi får fram ett register som fungerar redan från början, och som myndigheterna kan ha användning för, än att vi kanske något snabbare får ett register som sedan inte visar sig fungera väl.

Vilka uppgifter som redan från början skall ingå i registret är naturligtvis en av de allra viktigaste frågorna under det pågående planeringsarbetet. Här måste självfallet avvägningar göras mellan olika synpunkter. De avvägningarna bör i första hand göras av de myndigheter som svarar för produktkontrollen och som sedan skall utnyttja registret. Det är också dessa myndigheter som sitter med i den arbetsgrupp som förbereder registret. Dessa myndigheter har tillsammans med företrädarna för de fackliga organisationerna dessutom ett dominerande inflytande i produktkontrollnämnden. Jag tror därför inte att det är någon risk för att deras synpunkter inte skulle komma att tillgodoses när nämnden sedan tar ställning till registrets slutliga utformning.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om inrättande av
ett centralt register
över miljöfarliga
produkter*

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Trots att man nu har haft två remissomgångar, herr Dahlgren, angående denna förordning som skall komma, och trots att man på flera punkter har anpassat sig till producenternas önskemål genom att minska de krav man ställer i deklarationen, så är inte producenterna nöjda. Jag måste faktiskt ställa frågan: Är det så säkert att producenterna vill samarbeta kring registret?

Jag har läst ett brev, daterat den 22 september – alltså några dagar efter valet – där en branschsammanlutning inom kemibranschen skriver följande till sina anslutna företags direktörer:

”Det står emellertid redan klart att man hörsammat PKL:s” – Plast- och Kemikalieleverantörers förenings – ”och övriga branschorganisationers kritik med bl. a. krav på ett betydligt närmare samarbete mellan industrin/importhandeln och myndigheten, för att utarbeta en fungerande produktdeklaration. Sålunda kommer nu att tillsättas en arbetsgrupp bestående av representanter från Produktkontrollbyrån, Arbetarskyddsstyrelsen, Statskontoret och den kemiska industrin.” PKL är representerat i såväl arbetsgruppen som i referensgruppen.

Sedan, herr jordbruksministern, kommer ett uppseendeväckande och oroande besked i detta brev:

”Produktdeklarationsfrågan synes sålunda börja i det närmaste från noll igen.”

Vad säger herr jordbruksministern om en sådan bedömning? Är det så att näringslivet anar morgonluft inför en fortsatt okontrollerad användning av kemiska ämnen, där samhället har få eller inga möjligheter att ingripa när giftighet eller annan farlighet påvisas? Producenterna vill nämligen söka begränsa registret till varor som redan är kända för hälso- och miljöfarlighet. Någon beredskap eller förebyggande insats önskar man inte medverka till. Vilken omänsklig inställning man har!

En ledamot i arbetsgruppen har enligt tidningen Modern Kemi sagt: ”Kan man inte lösa sekretesskyddet är det meningslöst att införa en produktkontroll.” Vilken cynism! Här står verkligen produktion mot konsumenter, näringsliv mot arbetstagare.

Nu tycker jag att jordbruksministern måste välja sida: mot hälsorisker för total kontroll, mot en fortsatt ekonomisk exploatering av ämnen som kan vara farliga och för en snabb möjlighet att bromsa farliga ämnen.

I Schweiz har man redan nu en klassificering av produkter i ett register efter deklaration av producenter och importörer. Varför skall det dröja så länge i Sverige? Vore det inte en idé att ge konsumenterna och arbetstagarna representation i den nämnda arbetsgruppen och referensgruppen, så att de kan följa verksamheten? Och hur vore det att söka tidsbegränsa det fortsatta utredandet? Jag tror att många, både arbetstagare och konsumenter, tycker att vi har väntat länge nog.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Vi är ju överens om att vi skall ha ett register, och detta register är under uppbyggnad. Men det är inte möjligt att stå här i riksdagen och diskutera de detaljfrågor som produktkontrollnämnden själv ännu inte har tagit ställning till. Inom nämnden har man inte ansett frågan färdig för beslut.

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag är på det klara med att det är produktkontrollnämnden som har det avgörande inflytandet över registret. Men jag vet också att det är jordbruksministern som har ansvaret för hela den sektor där miljövården kommer in och där också produktkontrollnämnden verkar. En nämnd fördröjer alltså på detta sätt verkställandet av ett beslut som riksdagen tog i princip 1973 – jag tycker nämligen att man kan säga att sedan den sista remissomgången var över måste resten vara något av en fördröjning. Då tycker jag också att det måste vara möjligt för det statsråd som är ansvarig för denna sektor att påskynda det arbete som nu pågår. En bransch bör icke fördröja ett beslut som är till nytta för den största delen av befolkningen.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Det är riktigt, fru Lundblad, att jag har det yttersta ansvaret för den sektorn, och jag är beredd att ta det. Jag utgår ifrån att industrin är beredd att samarbeta. Kommer man inte överens får väl regeringen ta slutlig ställning. Där är vi inte nu.

Sedan får väl fru Lundblad ändå ursäkta mig om jag under de fyra månader som jag varit departementschef inte har haft hand om den här frågan och direkt kunnat påverka den lika länge som den har varit aktuell i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om reducering av älgstammen

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Fågelsbos (c) den 18 januari anmälda interpellation, 1976/77:78, och anförde:

Herr talman! Herr Fågelsbo har frågat vilka initiativ jag är beredd att ta i samband med de allt större problemen med anledning av älgstammens kraftiga tillväxt.

Riksdagen fattade 1975 beslut om riktlinjer för älgvården. Riktlinjerna innebär att älgstammen skall hållas på en lämplig kvalitativ och kvantitativ nivå samtidigt som älgens skadegörelse på skog och gröda begränsas och riskerna för kollisioner med älg i trafiken minskas. Bakgrunden till beslutet är bl. a. att älgstammen på några håll har nått gränsen

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om reducering av
älgstammen*

för vad som kan tolereras. Enligt riksdagens beslut skall försök med den s. k. samordnade älgjakten bedrivas i samtliga län där det inte redan pågår försök med helt reglerad älgjakt. Fr. o. m. jaktåret 1977/78 kommer älgjakt att bedrivas på licens i hela landet med undantag av områden där samerna har jakträtt.

Ansvar för att avskjutningen av älg sker i lämplig omfattning åvilar länsstyrelserna, som meddelar licenser. Till varje länsstyrelse är knuten en länsälgnämnd som rådgivande organ i frågor om älgvård och i ärenden om åtgärder för att motverka älgskador. Skadar älg i större omfattning skog eller gröda eller föreligger påtagliga risker från trafiksäkerhetssynpunkt får länsstyrelsen medge jakt även under annan tid. Särskilda, begränsade jakttillstånd får också i andra fall meddelas av naturvårdsverket, t. ex. om älg är till avsevärd skada på grund av talrik förekomst.

Försöken med helt licensierad älgjakt avses pågå under de närmaste fem jaktåren. Därefter skall frågan om älgjaktens fortsatta utformning övervägas på nytt. Försöksverksamheten och älgstammens utveckling följs kontinuerligt av naturvårdsverket. För att få en preliminär information om erfarenheterna av 1976 års älgjakt har jag kallat berörda myndigheter och organisationer till en överläggning senare i februari. Jämsides med försöksverksamheten pågår också en intensiv älgforskning, bl. a. rörande trafikproblemen.

Av vad jag har sagt framgår att den nuvarande lagstiftningen ger många möjligheter att hålla älgstammen på en lämplig nivå för att motverka olyckor och skadegörelse. Några särskilda ytterligare initiativ från min sida finner jag därför inte vara påkallade f. n.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka jordbruksministern för att jag nu fått min interpellation besvarad.

Genom god jaktvård har älgstammen ökat, enligt mitt förmenande alltför mycket. Av tillgänglig statistik framgår att antalet fällda älgar år 1950 uppgick till inte fullt 17 000. För 1956 var antalet fällda älgar något över 23 000 och slutligen 1976, alltså förra året, var antalet 55 000. Dessa siffror visar vilken utveckling älgstammen undergått.

Orsaken till att jag ställt interpellationen är inte i första hand den skada älgen åstadkommer på växande gröda och i ungskog – den skadan uppgår till mångmiljonbelopp – utan de kollisioner som äger rum på våra vägar. Vägverkets statistik säger att det förekom 1 438 kollisioner med älg år 1973. Antalet dödade i sådana olyckor var 9 och antalet svårt skadade 42. Motsvarande siffra för 1975 – det senaste år för vilket vi har statistik redovisad – var 2 047 älgolyckor i trafiken, 7 med dödlig utgång. Antalet svårt skadade var då 73. Jag är helt övertygad om att när nu statistiken för 1976 redovisas är siffrorna ännu mer skrämmande.

Den här uppräknade statistiken gäller endast det statliga vägnätet. Vi vet att det också inträffar ett stort antal älgolyckor på det enskilda vägnätet.

Jag är tacksam att höra statsrådet säga att älgstammen på några håll nått gränsen för vad som kan tolereras. I ortspressen på en plats i Mellansverige läste jag häromdagen att det har varit 13 kollisioner mellan älg och bil under januari månad – alltså under bara en månad och inom ett begränsat område.

Älgen söker sig under snörika vintrar också upp på våra banvallar. Det har sagts att det beror på att det har skett så många olyckor på våra landsvägar att älgen därigenom sökt sig upp på järnvägarna. Jag såg en uppgift om att på ett dygn inte mindre än 9 älgar dödats av tåg här i Mellansverige.

Men de allvarliga person- och materiella skadorna inträffar i landsvägstrafiken. Det sägs ibland, som jag redan anfört, att det är den myckna snön som är orsaken till dessa älgolyckor. Men statens vägverk har gett ut en lägesrapport ur en utredning – viltolycksprojektet – och där står det att erfarenheten visat att olycksrisken är fyra–fem gånger större under sommarhalvåret än under vinterhalvåret.

Jordbruksministern påpekar att länsstyrelserna har en länsälgnämnd som rådgivande organ, och jag hoppas allvarligt att de nämnderna prövar en decimering av älgstammen i vissa län. Jakttillstånd kan, som statsrådet framhåller, medges om påtagliga risker föreligger ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Det är bra att jordbruksministern har kallat myndigheter och organisationer till överläggningar senare i denna månad, som han nyss nämnde. Jag skulle vilja fråga: Kommer de här frågorna då att tas upp och kommer det eventuellt att ges någon rekommendation till dem som då är representerade vid den konferensen?

Jag förstår att många älgjägare kan reagera mot vad jag här sagt, men trenden när det gäller dödsolyckornas antal och de materiella skadorna genom kollisioner mellan älg och trafikfordon måste faktiskt brytas. Ökningen är mycket stor, och i den lägesrapport jag nyss återopade står det att av alla trafikolyckor på våra vägar i fjol inte mindre än i medeltal 17 % var försakade just av vilt. I vissa län var det mellan 30 och 40 %. Det sammanlagda antalet olyckor orsakade av älg, rådjur och hjort var i det allra närmaste 4 000.

Det här är, herr jordbruksminister, en så pass allvarlig fråga att jag faktiskt skulle vilja ha litet ytterligare synpunkter på om den konferens som är aviserad också kommer att ta upp det jag här har berört.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Enligt min mening följer berörda myndigheter dessa frågor med mycket stor uppmärksamhet. Till detta kommer den konferens som vi tänker kalla till och där vi skall ta upp bl. a. de problem herr Fågelsbo här har berört.

Det är riktigt att statistiken visar att många ettåriga djur är inblandade i kollisioner och att dessa kollisioner mycket ofta inträffar under sommaren. Det beror på att korna under kalvningstid jagar ifrån sig fjol-

*Om vissa åtgärder i
samband med
indragningen av
militära förband*

årskalvarna, som strövar omkring så att säga utan att kunna ta vara på sig själva.

Det är inte till fyllest att länsstyrelserna och myndigheterna meddelar licenser för lämplig avskjutning. Ansvaret för att älgavskjutningen i verkligheten blir sådan som avsetts i licensen ligger naturligtvis ytterst hos licensinnehavaren. Med detta har jag velat säga att här finns ett stort jägaransvar som man inte skall bortse från. I exempelvis Västmanlands län var det endast 80 % av de licensgivna älgarna som sköts under föregående år.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Om det nu är så, statsrådet Dahlgren, att jägarna inte utnyttjar sina licenser, finns det då möjlighet att på annat sätt bedriva den älgjakt som licensinnehavare försuttit?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om vissa åtgärder i samband med indragningen av militära förband

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr Lindblads (fp) den 16 december anmälda interpellation, 1976/77:64, och anförde:

Herr talman! Herr Lindblad har ställt ett antal frågor till mig om följderna för personalen vid nedläggningen av flygflottiljerna F 11 i Nyköping och F 12 i Kalmar.

Jag vill till en början erinra om att Kungl. Maj:t i december 1971 och i december 1973 uppdrog åt överbefälhavaren att av ekonomiska skäl minska försvarsmaktens personal med ca 3 900 anställda intill den 1 september 1979.

De personalminskningar inom försvaret som genomförs och planeras är främst ett resultat av en rationaliseringsverksamhet som måste pågå fortlöpande. Jag räknar därför med att det även fortsättningsvis blir nödvändigt att minska antalet anställda inom försvarsmakten och att även förbandsindragningar kan bli nödvändiga.

I direktiven till överbefälhavaren sägs att personalminskningen skall genomföras med stort hänsynstagande till följderna för den enskilde.

Åldersfördelningen bland den civilanställda personalen är sådan att omkring 27 % är äldre än 55 år. Jag bedömer därför att rationaliseringarna även i fortsättningen skall kunna genomföras genom naturlig avgång i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet. Detta förutsätter givetvis att försvarets personal positivt medverkar i omplaceringsarbetet.

Vid avvecklingen av flygflottiljerna F 11 och F 12 kommer åldersstrukturen på den civilmilitära teknikerpersonalen att skapa svåra omplaceringsproblem. Huvudparten av teknikerna avgår med ålderspension under

en femårsperiod efter nedläggningstidpunkten år 1980. Även på övriga flottiljer kommer under en övergångsperiod att finnas övertaliga civilmilitära tekniker till ett antal av ca 130. Samtidigt tvingas flygvapnet med hänsyn till åldersstrukturen bland teknikerna att rekrytera i normal omfattning för att tillgodose krigsorganisationens behov av tekniker efter 1985.

Även när det gäller den militära personalen, speciellt i regements- och kompaniofficersnivåerna överstelöjtnant resp. kaptten, vållar åldersfördelningen problem. Med nuvarande utbildningssystem och pågående rationalisering av administrationen saknas i många fall meningsfulla uppgifter för den äldsta personalen.

Herr Lindblad har frågat om jag är beredd att verka för att anställda vid F 11 och F 12 ges rätt till s. k. årlig ersättning – en motsvarighet till pension – även om vederbörande har upp till fem år kvar till ordinarie pensionstidpunkt.

Mitt svar på den frågan är att spörsmålet om årlig ersättning för den här avsedda personalen bör lösas med tillämpning av de regler som gäller enligt avtal mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer, det s. k. trygghetsavtalet med övergångsbestämmelser.

Detta torde i praktisk tillämpning komma att innebära att tjänsteman med mindre än fem år kvar till pensionsåldern får rätt till årlig ersättning om han inte kan omplaceras till annan statlig anställning på orten eller inom rimligt rescavstånd från stationeringsorten.

Herr Lindblad har också aktualiserat frågan, om de förmåner som utgår till statsanställda i Stockholm i samband med omlokalisering av statliga verk även skall ges anställda på orter ute i landet där försvaret lägger ner sin verksamhet.

Generellt gäller beträffande förmåner för statsanställd personal som drabbas av nedläggning, inskränkning eller liknande att dessa bestäms genom förhandlingar mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer. Avtal om förmåner för personal vid verk som omlokaliseras från Stockholm träffades senast den 29 april 1976. Det bör naturligen ankomma på parterna att avgöra om tillämpningsområdet för avtalet skall utvidgas till att också gälla vid nedläggningar inom försvaret.

Statens personalnämnd har efter överenskommelse med försvarets personalnämnd fr. o. m. den 1 februari 1976 utfärdat rekryteringsbegränsningar när det gäller statliga tjänster

dels inom Nyköpings, Flens, Katrineholms och Oxelösunds kommuner beträffande övertalig personal vid F 11,

dels ock inom Kalmar, Borgholm, Mörbylånga, Torsås, Emmaboda, Nybro och Mönsterås kommuner beträffande övertalig personal vid F 12.

Vid resp. flottiljer har vidare tillsatts arbetsgrupper med bl. a. representanter för länsarbetsnämnd, kommun och arbetsförmedling på orten för att underlätta omplaceringar till andra civila tjänster. Genom att länsarbetsnämnden för resp. ort är inkopplad räknar jag med att eventuellt omskolningsbehov blir utrett och tillgodosett.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om vissa åtgärder i
samband med
indragningen av
militära förband*

Vad beträffar eventuella rehabiliteringsfall på de två flottiljerna så har de personalvårdande insatserna påbörjats så tidigt att jag bedömer nuvarande resurser tillräckliga.

Det är min bestämda uppfattning att chefen för flygvapnet, statens personalnämnd, försvarets personalnämnd samt länsarbetsnämnderna i resp. län genom sina insatser kommer att kunna lösa de i samband med nedläggningen uppkomna personalproblem, som herr Lindblad har berört, på ett även från personalsynpunkt godtagbart sätt. Jag vill även nämna de särskilda arbetsgrupper som tillsatts för bevakning av sysselsättningsfrågorna i Nyköping och Kalmar. I dessa arbetsgrupper ingår även representanter för personalen vid F 11 och F 12.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret.

Jag gör det med stor tillfredsställelse när det gäller den första delfrågan om årlig ersättning till äldre personal. Jag tolkar försvarsministern så att all personal, både civil, civilmilitär och militär med fem år eller mindre kvar till pension, skall slippa tvångsförflyttas i samband med förbandsnedläggningar.

Det är ett positivt besked. Den gamla regeringen beslöt så sent som den 23 juni i fjol att säga nej till en sådan begäran från myndigheternas sida.

För denna personal gäller att många anställdes med en pensionsålder på 50 år. Sedermera fick alla över en viss ålder välja om de ville gå vid 50 eller vid den högre åldern 60. I åtskilliga fall valde man 60, för att strax därefter få beskedet att förbandet skulle läggas ned. Man står då i den situationen att vid kanske 55 års ålder, med 35 år i tjänsten, flytta någon annanstans. Detta kan bli till en flottilj där man egentligen inte behövs. Det finns inget jobb där, eftersom flottiljen är fullt besatt. Man skall gå där och vara övertalig.

Detta kostar staten extra mycket därför att man har traktamente. Man bor kanske på ett inackorderingshem, medan hustrun jobbar kvar i Nyköping eller Kalmar.

Jag har besökt F 11 och F 12 och hört samstämmigt från personalen: Det måste vara rimligt att vi får gå tidigare.

Jag är glad åt att försvarsministern nu kunnat ge ett sådant positivt besked.

Aktuella för nedläggning är tre förband – F 11 i Nyköping, F 12 i Kalmar och P 1 i Enköping. Dessutom skall man flytta en del förband – S 1 i Uppsala och K 4 i Umeå – och en handfull skolor. Jag är övertygad om att det besked som försvarsministern här lämnat kommer att medföra stor lättnad på dessa orter.

Min andra fråga gällde om försvarets personal skulle få samma villkor

som statstjänstemännen fått vid utlokaliseringen från Stockholm. Det har man inte i dag, och det uppfattas som orättvist. När verk flyttades ut från Stockholm kunde personalen antingen följa med eller söka nya jobb i Stockholm. Rimligtvis måste den här kommunen ha större möjligheter att erbjuda alternativa jobb än vad t. ex. Nyköping, Enköping och Kalmar har. Det uppfattas naturligtvis som mycket orättvist på de här platserna att inte samma regler gäller för personalen där som för de personer som arbetade i de verk som skulle utlokaliseras från Stockholm.

Detta kan leda till ganska konstiga konsekvenser. Till Östersund utlokaliseras vissa skolor. En del av dessa skolor utlokaliseras från Stockholm, och personalen där får dessa villkor. Andra skolor kommer från Göteborg och Uppsala, och deras personal får inte dessa villkor. Det är alldeles självklart att detta uppfattas som en diskriminering av landsorten.

Försvarsministern hänvisar till att detta är en förhandlingsfråga. Han säger att det "bör naturligen ankomma på parterna att avgöra om tillämpningsområdet för avtalet skall utvidgas till att också gälla vid nedläggningar inom försvaret". Jag finner det självklart att en sådan utvidgning måste komma till stånd, och det så snart som möjligt. Min grundinställning i den här frågan är nämligen att man bör göra bestämda insatser till förmån för den personal som drabbas vid förbandsnedläggningar. Det är viktigt inte bara för dessa människors skull utan också för att underlätta framtida förbandsnedläggningar. Jag hör till dem som anser att det är helt nödvändigt att vi även framöver minskar antalet fredsförband. Det är då också nödvändigt att statsmakterna visar personalen att man kan göra förbandsnedläggningar och ordna det på ett bra sätt för personalen. Det är inte personalen som skall drabbas av en nödvändig strukturrationalisering av försvaret.

Min tredje fråga var om statsrådet anser att civila myndigheter i Kalmar och Nyköping bör stimuleras att ta emot ytterligare personal från F 12 och F 11. Försvarsministern hänvisar till att statens personalnämnd efter överenskommelse med försvarets personalnämnd från den 1 februari 1976 infört rekryteringsbegränsningar när det gäller statliga tjänster i Nyköping och Kalmar samt i omkringliggande kommuner. När en tjänst blir ledig vid länsstyrelsen, lantbruksnämnden, posten, televerket, polisen eller annan statlig myndighet, skall man alltså se efter om någon vid nedläggningsförbanden är lämpad att få arbetet i fråga. Det kan låta bra, men erfarenheten hittills är att det givit skäligen litet. I Nyköping har bara två personer vid F 11 fått tjänst vid annan statlig myndighet i kommunen. I Kalmar har bara sju personer kunnat få annan statlig anställning, i första hand vid polisen och posten. Det är alltså på båda orterna än så länge fråga om synnerligen blygsamma resultat.

Psykologiskt är detta kanske lätt att förstå. Inom varje myndighet ligger det nära till hands att personalen önskar internrekrytering, dvs. att man låter någon inom verket avancera när en tjänst blir ledig. Att det då

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om vissa åtgärder i
samband med
indragningen av
militära förband*

tas in någon från en annan myndighet – i det här fallet från ett militärt nedläggningsförband – kan uppfattas som negativt. Det kan alltså ligga nära till hands att man försöker kringgå stadgandet att tjänsterna skall erbjudas till anställda vid de aktuella förbanden. En myndighet kan göra det genom att söka överdriva det speciella i varje tjänst, så att man skapar intrycket att ingen utanför det egna verket kan klara jobbet i fråga.

Det är angeläget att man på de statliga arbetsplatserna i Nyköping, Kalmar och andra orter, där militära förband läggs ned, verkligen visar god vilja och söker underlätta för ortens människor att byta från militärt till civilt jobb.

Att den stora majoriteten anställda vid nedläggnings- och utflyttningsförbanden verkligen vill vara kvar på hemorten finns det många belägg för. I en enkät vid S 1 i Uppsala var det bara en tredjedel av de kvinnor som svarade som förklarade sig villig att följa med till Enköping, och här är det ändå fråga om ett mycket kort avstånd.

Det synes mig uppenbart att de anvisningar som hittills givits till civila myndigheter resp. kommuner inte är tillräckliga om man verkligen vill att en väsentlig del av personalen vid nedläggnings- eller utflyttningsförbanden skall kunna få nya jobb på hemorten.

Min fjärde fråga gällde behov av särskilda åtgärder för att underlätta omskolning för anställda och anhöriga inför förbandsnedläggningar. Detta gäller naturligtvis för dem som vill stanna på orten, men också i de fall där den ena av två makar har tjänst vid förbandet och vid nedläggningen flyttar med under det att den andre måste byta jobb. Det är litet oklart vilka regler som gäller. Men det tycks vara så att det inte automatiskt finns rätt för den andre att få börja en omskolning redan på den första orten. Man får göra det först efter flyttningen. I ett sådant fall blir det mycket svårt att ordna jobb redan före flyttningen.

Nu hänvisar försvarsministern till att det finns arbetsgrupper där det ingår representanter från bl. a. länsarbetsnämnderna. Det är viktigt att då se till att dessa förhållanden kan ordnas – inte bara för den personal som finns på förbandet utan även för de andra familjemedlemmarna. Kan inte situationen klaras för hela familjen blir det ju mycket svårt för någon eller några att flytta med.

På min fråga om s. k. rehabiliteringsfall svarar försvarsministern att han bedömer att de påbörjade personalvårdande insatserna är tillräckliga. För personal med betydande handikapp genom sjukdomar av olika slag lär en flyttning till annan ort vara mycket svår. Men att få nytt jobb på samma ort för den här personalen är också mycket svårt. Tar t. ex. länsstyrelsen i Kalmar eller Nyköping emot personer med grava sociala eller medicinska skador? Förtidspension kan vara en möjlighet, men det innebär då att vederbörande får en lägre pension än han eller hon skulle ha fått därest flottiljen varit kvar och de kunnat vara i tjänst några år till.

Jag vill också kommentera försvarsministerns inledning i svaret på

Om vissa åtgärder i samband med indragningen av militära förband

min interpellation. Han säger där att åldersfördelningen bland den civilanställda personalen inom försvaret är sådan att omkring 27 % är äldre än 55 år. Statsrådet bedömer därför att försvarets rationaliseringar även i fortsättningen skall kunna genomföras genom naturlig avgång i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet.

Man kan fråga sig om det är helt sant. Ett aktuellt fall gäller en av de tre regionala teleservicebaserna, kallad TSB syd. Redan 1973 beslöts att antalet anställda där skulle minska med 90 personer. 50 har redan försvunnit, och ytterligare omkring 40 skall bort. Det senaste budet är att 39 personer – till stor del människor med omkring 20 statliga tjänsteår bakom sig – kommer att varslas om avsked. Det rör sig om civila tekniker med specialutbildning för service på radarmateriel, förbindelsemateriel och annan elektronik. De har erbjudits arbeten som lokalvårdare, eller jobb i Göteborg eller Östersund. De som inte velat anta sådana erbjudanden ser nu ut att bli avskedade såvida inte regeringen ger ändrade direktiv. Det finns arbetsuppgifter inom TSB för personalen i fråga fram till pensionsåldern, men personalminskningsmålet för försvarsmakten talar för en neddragning. Utfärdas varsel om avsked är det emellertid en politik som knappast rimmar med vad som hittills har sagts om att försvarets personalstyrka skall dras ned utan att enskilda avskedas. I just detta fall kan dessutom noteras att 16 av de berörda arbetar i Ronneby, alltså i Blekinge, som ju den sista tiden fått en mycket drastisk försämring av sitt arbetsmarknadsläge. Andra finns på Österlen, där sysselsättningsläget också är dystert.

Herr talman! Jag har här tagit upp en rad problem kring försvarets nödvändiga omstrukturering och likaså helt nödvändiga personalminskning. Mitt syfte har varit att dessa förändringar måste genomföras i former som gör att de berörda människorna och deras fackliga organisationer om några år kommer att säga att nedläggningarna i Kalmar, Nyköping och Enköping sköttes väl, så att de enskilda åsamkades minsta möjliga skada och problem. Sköts saken väl underlättas beslut – enligt min mening för framtiden helt nödvändiga beslut – om fortsatta rationaliseringar.

Jag vill än en gång tacka försvarsministern för svaret, då speciellt för hans besked att han vill ge rätt till alla med mindre än fem år kvar till pension att slippa förflyttning och i stället få avgå med full ersättning. Det har varit ett efterlängt besked.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Både herr Lindblad och jag är fullt medvetna om att det här i många fall kommer att innebära personliga påfrestningar för personalen, och här har staten som arbetsgivare ett ansvar att se till att det, som herr Lindblad uttryckte sig, sköts på ett snyggt sätt. Vi har verkligen all anledning att svara upp mot de krav som vi i detta hus i vanliga fall ställer på andra arbetsgivare.

En av delfrågorna gällde problemet om personalen på F 11 och F 12 skulle få samma villkor som den personal har som blir utlokaliserad

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om vissa åtgärder i
samband med
indragningen av
militära förband*

från Stockholm. Rent formellt kan jag inte komma med någon pekpinne, det är en fråga för arbetsmarknadens parter, i det här fallet statens avtalsverk och de anställdas organisationer. Jag kan bara säga att min personliga inställning är den att här skall samma regler gälla, oavsett varifrån man blir utlokaliserad. Om herr Lindblad vill ha ett mera utförligt svar på den här frågan kan jag utifrån mitt ansvarsområde inte lämna det, utan då får herr Lindblad rikta en fråga eller en interpellation till budgetministern, inom vars departement de här frågorna handläggs.

När det sedan gäller omplaceringar på orten menar herr Lindblad att de hade varit av ganska liten omfattning, och det är alldeles riktigt. Men jag vill bara betona att det faktiskt är tre år kvar till nedläggningen och jag räknar med att avsevärt fler människor, både i Kalmar och i Nyköping, skall kunna omplaceras till annan statlig tjänst.

De indragningar som beslutats har tvingats fram genom bristande tilldelning av medel på försvarssektorn, i det här fallet så att man har tvingats göra dessa prioriteringar. Då är det givet att man icke inom försvarsramen kan ordna kompensationsarbetstillfällen. Men jag vill betona att det finns all anledning för verk och myndigheter inom andra departements områden att undersöka möjligheterna att till Kalmar och Nyköping lokalisera verksamheter där man kan tillgodogöra sig den kunskap som finns just hos den tekniska personalen vid F 11 och F 12. Jag har en känsla av att det finns rätt mycket yrkeskunskap där som är användbar på den civila marknaden, och jag räknar med att allt detta skall kunna tas till vara i betydande utsträckning.

När det gäller omskolningen av de direkt berörda räknar jag med att genom de grupper som finns och genom att länsarbetsmyndigheterna är inkopplade skall problemet kunna lösas. Omskolning av eventuell make som tvingas att flytta till annan ort är någonting som jag för min del inte kan uttala mig om, det ligger också utanför försvarsdepartementets kompetensområde. Det är en sak som i så fall ligger under arbetsmarknadsdepartementet. Utan att här ge någon personlig mening till känna vill jag bara säga, som i min tidigare deklaration, att omplaceringen skall skötas på ett så förmånligt sätt som möjligt för personalen, och då är det givet att man även i förekommande fall skall pröva den möjligheten.

Jag vill nog gentemot herr Lindblad säga att den omständigheten att ungefär 27 % av den civilmilitära personalen är över 55 år inte är någon garanti för att omplaceringen kommer att fungera smärtfritt. Men det kommer i varje fall att underlätta omplaceringen, för det innebär att genom pensionsavgång kommer tjänster att bli lediga på andra platser i landet. Om det nu blir i tillräcklig omfattning vågar jag inte ha någon bestämd uppfattning om. Den nämnda åldersgränsen utgör ett genomsnitt för all civil personal som berörs. Att det sedan inom enskilda sektorer eller på vissa platser kan vara en helt annan åldersstruktur som gör att bilden ändras, det är en annan sak. Men man kan inte ta det förhållandet till intäkt för att det blir speciella svårigheter i detta avseende.

Vad gäller sista frågan som herr Lindblad tog upp och som i och för sig inte berörts i interpellationen – frågan om personalen inom TV-servicorganisationen – vill jag säga att det är alldeles riktigt att det har varslats om inskränkningar, men varslat har framflyttats tre månader. Det innebär alltså att denna personal under tiden kommer att erbjudas andra anställningar. Personalen har sin anställningstrygghet i och för sig garanterad genom den lagstiftning vi har, men man måste då välja något av de jobb som erbjuds. Det är den policy vi har här, nämligen att gå fram så mjukt som möjligt, och försvarets personalnämnd anstränger sig verkligen att erbjuda dessa människor de sysselsättningar och de anställningsorter som passar bäst. Det är klart att man inte kan uppnå ett 100-procentigt gott resultat, men detta innebär inte på något sätt att man från försvarets sida har tagit sin hand ifrån dessa människor som har blivit övertaliga.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag inser att jag borde ha frågat en hel rad statsråd i det här ärendet. Men jag utgår självfallet från att svaret gäller för regeringen som sådan. Om svaret på min fråga varför människor från landsorten inte skall få flytta på samma villkor som de som flyttar från Stockholm är att det är en avtalsfråga och inte en regeringsfråga, då kvittar det ju vilket statsråd som svarade. Jag förmodar att jag skulle ha fått samma svar även från de andra statsråden. De hade säkerligen också svarat att de för sin del var lika positiva som herr Krönmark och att de inte ansåg att landsorten skall diskrimineras.

I och för sig gäller min fråga inga stora saker. Den gäller fria resor och den gäller s. k. omvänt anstånd, vilket innebär att man får flytta till sitt nya jobb innan det tidigare lagts ned. Men många människor uppfattar det svar jag fått som väldigt orättvist – det är en psykologisk fråga. Det är också intressant att notera att ÖB så sent som härom veckan ställt samma fråga till regeringen som jag. Jag förmodar att han fått samma svar som jag, nämligen att man skall gå till avtalsverket. Frågan har emellertid aktualiserats fackligt av plutonofficersförbundet för ganska länge sedan.

Försvarsministern var trots allt ganska optimistisk när det gällde att de statliga myndigheterna i Nyköping och Kalmar skulle ta hand om dessa människor. Han hänvisade till att det var tre år kvar. Men under ett år har i princip varje tjänst som blivit ledig – vid länsstyrelsen, posten, polisen, lantbruksnämnden osv. – erbjudits de människor som jobbar på flottiljen, men av dessa har man bara lyckats placera två. Flottiljen har kunnat placera många fler. Då kan man fråga sig, om det kommer att fortsätta på den linjen så att man bara kommer att kunna placera två personer per år i Nyköping och sju personer per år i Kalmar. Det intressanta är inte att försvarets behov av placeringar självfallet blir större ju närmare tidpunkten man kommer, det intressanta är hur stor beredvillighet myndigheterna har när det gäller att ta emot människor Man

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om vissa åtgärder i
samband med
indragningen av
militära förband*

vill ju gärna internrekrytera, och det är väl i och för sig ingen hemlighet att man anser att medbestämmandelagen kommer att förstärka tendensen att internrekrytera.

Jag vill emellertid inte kritisera. Det är väl rätt naturligt att man t. ex. resonerar så, att varför skall de som är anställda på länsstyrelsen i Kalmar drabbas av att försvaret har strukturproblem. De vill avancera så som de bara för några år sedan hade trott att de kunde göra. Om man är medveten om sådana här problem, kan man inte ha alltför säkra föreställningar om att de civila myndigheterna kommer att träda in och anställa folk från försvaret. Jag tror att risken finns att mycket få kan beredas plats den vägen, särskilt när det gäller de jobb som erbjuds här. Man hamnar ju längst ner på inträdesskalan, om jag får uttrycka det så. En person som t. ex. har 30 års anställning inom försvaret och således stor kompetens inom ett visst område har väldigt svårt att få nyttja den kompetensen i något annat sammanhang, det måste vi vara medvetna om. Ett annat statsråd, som talade här tidigare i dag, åberopade samma möjlighet att lösa problemen, men jag tror att det i så fall krävs en helt annan attityd från dessa verks sida.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill säga till herr Lindblad att det är inte min uppfattning att huvudparten av dem som inte omplaceras inom den militära sektorn kommer att beredas anställning just inom annan statlig verksamhet i de här regionerna. Så optimistiska tror jag inte att vi kan vara. Men eftersom det hitintills bara varit fråga om ett fåtal räknar jag i alla fall helt kallt med att man, trots de tröghetsmekanismer som herr Lindblad pekade på och som – det instämmer jag i – kan verka bromsande, även inom de statliga myndigheterna skall känna solidaritet utöver verksamhetsgränserna och underlätta en omplacering på bästa möjliga sätt.

Åtminstone när det gäller det ena fallet, Kalmar, kan jag säga att det bör yppa sig bättre möjligheter i och med att en viss avdelning av televerket kommer att lokaliseras just till Kalmar. Där bör det finnas möjligheter att ianspråkta en del av den personal som blir friställd genom indragningen av F 12.

Det här är besvärliga problem och som herr Lindblad anfört gäller det inte bara de två flygflottiljerna F 11 och F 12 utan sannolikt kommer det att krävas ytterligare förbandsindragningar. Därför har jag, som ansvarig för den här verksamheten, ett klart intresse av att vi får handlingsmönster som kan accepteras såväl av statsmakterna som av de anställda.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om underlättande av bebyggelse i glesbygder och mindre tätorter

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru Fredgardhs (c) den 13 januari anmälda fråga, 1976/77:181, och anförde:

Herr talman! Fru Fredgardh har frågat mig om jag har närmare övervägt de icke önskvärda konsekvenser för en aktiv regionalpolitik som pågående omorganisation inom vägverket får och vad jag i detta sammanhang avser att göra för att främja regeringsförklaringens uttalande att bebyggelse i glesbygder och i mindre tätorter skall underlättas.

Fru Fredgardhs fråga föranleds av att man inom vägverket f. n. prövar ett förslag till ändring i vägverkets lokala driftorganisation inom en del av södra Skåne.

Vägverkets driftorganisation baseras på en indelning av landet i arbetsområden. De faktorer som en gång var avgörande för denna indelning och därmed för vägstationernas placering har förändrats under årens lopp. Det gäller i fråga om såväl vägnätets utseende – vägsträckningar, standard, en ökad andel belagda vägar osv. – som sättet att underhålla vägarna, genom större och effektivare maskiner, annan och bättre teknik m. m. Det är därför naturligt att vägverket som ett led i sin löpande verksamhet ser över även den lokala driftorganisationens utformning. Verkets strävan är därvid självklart att kunna ge en så god service som möjligt för de medel som ställs till verkets förfogande.

Vägverkets arbete med anpassningen av den lokala driftorganisationen sker på länsnivå inom ramen för verkets långsiktiga planering. I varje enskilt fall får därvid länsstyrelsen, berörda kommuner och personalorganisationer tillfälle att föra fram sina synpunkter.

En grundläggande förutsättning för att en förändring i indelningen skall ske är att väghållningen i berört område inte försämrats. Genom den fortlöpande anpassningen av arbetsområdena kan vägverket således ge samma service till lägre kostnader, vilket medför att andra angelägna väghållningsarbeten kan utföras. Jag är säker på att fru Fredgardh är överens med mig om att en sådan utveckling måste vara befrämjande även för bebyggelsen i glesbygden och i mindre tätorter.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Jag tar fasta på kommunikationsministerns uttalande att en grundläggande förutsättning för en förändring är att väghållningen i berört område inte försämrats. Det rimmar väl med regeringsförklaringens ord om att människor i olika landsdelar skall ges allsidig sysselsättning och service samt en god miljö. Redan nästa mening gör mig emellertid betänksam. Där säger statsrådet: "Genom den fortlöpande anpassningen av arbetsområdena kan vägverket således ge samma service till lägre kostnader, vilket medför att andra angelägna väghållningsarbeten kan ut-

*Om underlättande
av bebyggelse i
glesbygder och
mindre tätorter*

*Om underlättande
av bebyggelse i
glesbygder och
mindre tätorter*

föras." Här kan jag inte riktigt hålla med statsrådet Turesson. Om en omorganisation skall få effekten att fortfarande ge en god service beror helt och hållet på hur den genomförs.

I det fall som berörs i min fråga, nämligen en eventuell indragning av vägstationen i Tullstorp inom Trelleborgs kommun ett par mil öster om Trelleborg, kan det knappast leda till en bättre service. Snarare är en försämring att befara.

Jag noterar emellertid att statsrådet säger att i varje enskilt fall får länsstyrelsen, berörd kommun och personalorganisationer tillfälle att föra fram sina synpunkter. Jag hoppas att man vid dessa kontakter skall kunna komma fram till lösningar som gör det möjligt att tillmötesgå såväl personalens som kommunens berättigade intressen, liksom också den berörda allmänhetens intressen.

Jag skall inte närmare gå in på de problem som kan uppstå för kommunen – jag har berört dem i frågan. Däremot skall jag tillåta mig att säga något om den situation som i detta fall kan uppstå för personalen vid vägstationen. Praktiskt taget alla de anställda är äldre människor med långvarig tjänstgöring vid vägverket, ca 25 år. Det rör sig om medelålders människor, 45–50 år. De är bofasta på orten och har skaffat sig egna hus och rotat sig. Om stationen flyttas kan man knappast räkna med att de följer med, utan de blir i så fall pendlare.

Inte minst med tanke på en effektiv vinterväghållning är det av betydelse att det finns folk på platsen. Årets besvärliga snövintrar i Skåne har gett belägg för den saken.

Eftersom jag ser att min tid är ute, ber jag att få återkomma i en replik.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Fru Fredgardh sade att resultatet av en förändring av arbetsområdenas indelning beror på hur ändringen görs. Sedan återopade fru Fredgardh det konkreta fall som hon berört i frågan. Som fru Fredgardh vet har jag inte möjlighet att här kommentera detta konkreta fall.

Beträffande den anpassning av områdesindelningen som f. n. provas för en del av södra Skåne har jag emellertid inhämtat att vägförvaltningen i Malmöhus län efter utredning i den partssammansatta gruppen överlämnat frågan till centralförvaltningen i Stockholm. De berörda kommunerna har förklarat sig godta omläggningen under förutsättning, som jag sade, att servicen bibehålls oförändrad. Inför centralförvaltningens ställningstagande har kompletteringar i utredningsmaterialet begärts, och arbetet med denna komplettering pågår nu i länet.

Som jag nyss anförde vill jag inte närmare kommentera detta ärende just nu. Det handläggs inom vägverket, som alltså ännu inte har tagit slutlig ställning.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Jag vill än en gång säga att jag tar fasta på statsrådets yttrande att en förändring inte får medföra försämrad service; den skall förbli oförändrad. I det här fallet tillkommer så många icke önskvärda konsekvenser att man knappast kan tala om en oförändrad service.

Jag vill helt kort återge vad en facklig förtroendeman vid den aktuella stationen har sagt. Han förklarade att om stationen läggs ner, kommer de 35 vägmil som den betjänar att markeras med vita linjer på kartan, vilket betyder dålig eller icke godtagbar väghållning. Han fortsätter: Att lägga pengar på stora vägar hjälper inte folket här i periferin. Även pendlare är skattebetalare som har rätt till en god väghållning.

Jag vill återkomma till att det grundläggande i detta sammanhang är att åtgärder av det här slaget inte får strida mot det klart uttalade syftet i regeringsdeklarationen och den vilja, som där har kommit fram, till decentralisering och till främjande av de små orternas utvecklingsmöjligheter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om åtgärder mot otillfredsställande mottagningsförhållanden för TV-sändningar

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Fågelsbos* (c) den 14 januari anmälda fråga, 1976/77:193, och anförde:

Herr talman! Herr *Fågelsbo* har frågat mig vilka initiativ jag är beredd att ta för att komma till rätta med otillfredsställande mottagningsförhållanden för TV inom vissa områden, t. ex. genom utbyggnad av s. k. slavsändare.

Målet för distributionen av TV-program är att så långt det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt ge alla TV-konsumenter tillfälle att ta emot programmen. F. n. kan ca 99,6 % av befolkningen se TV 1 och ca 99,1 % TV 2.

I årets budgetproposition, bil. 12, har beräknats medel för en fortsatt utbyggnad av TV 2-nätet under nästa budgetår. Televerket planerar att under den kommande femårsperioden uppföra stationer för befolkningskoncentrationer på ner till ca 25 hushåll som f. n. har små möjligheter att ta emot TV 2 och/eller TV 1.

I vissa fall kan också åtgärder krävas på mottagarsidan. Otillfredsställande mottagningsförhållanden inom vissa begränsade områden t. ex. i tätorter kan, som herr *Fågelsbo* påpekar, bero på avskärmning genom speciella terrängförhållanden eller byggnader. I sådana fall kan centralantennanläggningar eller starkare enskilda antenner böra övervägas. Enligt statistiska undersökningar av Sveriges Radio under förra året kan mottagningskvaliteten i många fall förbättras avsevärt genom bättre mot-

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om åtgärder mot
otillfredsställande
mottagningsförhål-
landen för TV-
sändningar*

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om användningen
av mopedhjäl*

tagningsantenn

I enstaka fall kan det hända att tidigare goda mottagningsförhållanden försämrats genom exempelvis nya större byggnader med plåtklädda fasader. Televerket har hos regeringen begärt ett principiellt ställningstagande till ansvarsfrågan i vad gäller åtgärder för att återställa tidigare mottagningsförhållanden. Frågan avses bli behandlad under år 1977. I avvaktan på ett ställningstagande sätter televerket i vissa fall in slav-sändare för att återställa goda mottagningsmöjligheter när det gäller fall då ett flertal hushåll berörs och möjligheterna att uppföra s. k. utflyttad centralantennanläggning saknas. Som exempel kan nämnas att televerket beslutat bygga en kompletterande mindre TV-station inom Sollentuna, där problem av här berörd art har uppstått.

Jag anser sammanfattningsvis att förutsättningarna för att skapa och vidmakthålla goda mottagningsförhållanden för TV-konsumenterna är goda och finner i dagsläget inga särskilda skäl till initiativ från min sida.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag bedömer svaret på min fråga så positivt i olika hänseenden, att jag endast ber att till herr kommunikationsministern få säga ett hjärtligt tack för det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Om användningen av mopedhjäl

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru *Ekelunds* (c) den 14 januari anmälda fråga, 1976/77:194, och anförde:

Herr talman! Fru Ekelund har – mot bakgrund av uttalanden av trafikutskottet i betänkandet 1976/77:4 – frågat mig dels om den i betänkandet omtalade informationskampanjen om användande av mopedhjäl har kommit i gång, dels när man beräknar att kunna bedöma resultatet av kampanjen och ta ställning till en eventuell lagstiftning.

Den i utskottsbetänkandet nämnda informationskampanjen har genomförts under våren 1976. Av erfarenhet vet man att kampanjer av detta slag måste upprepas för att få avsedda effekter. Trafiksäkerhetsverket kommer därför att genomföra en liknande kampanj under våren 1977. Först när denna andra fas har avslutats är det möjligt att bedöma effekten. En uppföljning kommer att ske under hösten 1977, då verket avser att allsidigt studera verkningarna av den tvååriga informationen.

Regeringens uppdrag till trafiksäkerhetsverket avser – förutom informationskampanjen – även utveckling av ett för mopedister särskilt avpassat huvudskydd. Detta arbete – som verket driver i samarbete med institutionen för trafiksäkerhet vid Chalmers tekniska högskola – har framskridit så långt att man kan förutse att den nya hjälmtypen finns

i produktion under hösten 1977.

Jag delar självfallet trafikutskottets och fru Ekelunds positiva inställning till användning av hjälm bland mopedister. Ett ställningstagande till lagstiftningsfrågan bör dock lämpligen ske när resultatet av informationsverksamheten kan bedömas och den nya mopedishjälmen finns tillgänglig.

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om användningen
av mopedhjälm*

Fru EKELEND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Det kan måhända tyckas att frågan är så liten att man inte borde aktualisera den, eftersom den behandlades under höstriksdagen. Men för de mopedister som drabbas av skallskador i samband med trafikolyckor är frågan ingalunda av liten betydelse. Ungcfär 80 % av alla trafikskador är skallskador. Då vi vet att de allra flesta mopedister är unga människor får följderna av skadan en ännu större och vidare omfattning.

Jag blir ofta uppringd av föräldrar som ber om hjälp i den här frågan. Föräldraorganisationer försöker engagera sig för att få sina ungdomar att bära mopedhjälm. Läkare uttalar sin besvikelse över att behöva ta itu med skador som man kanske hade kunnat undvika om mopedisterna hade haft ett huvudskydd.

Motorcykelförare måste som bekant använda hjälm. Det kan tyckas mer förklarligt eftersom en motorcykel framförs med en helt annan hastighet. Men man kan naturligtvis också säga att motorcykelförarna är litet äldre och har lättare att inse skadornas omfattning. Mopedförarna behöver faktiskt den hjälp som en lagstiftning skulle innebära. Kamrattrycket i den åldern är hårt, och det är inte lätt att använda ett huvudskydd – även om man vill det – när kamraterna inte gör det.

Jag ser i slutet av kommunikationsministerns svar att mopedhjälmarna finns tillgängliga i produktion under innevarande höst. Jag noterar detta med glädje och hoppas att de hinder för lagstiftning man talat om tidigare nu kan anses undanröjda.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag hoppas också att de typer av mopedhjälm som har utlovats till hösten skall vara av den beskaffenheten att de inte bara ger ett gott skydd utan också får ett sådant utseende att de blir attraktiva att använda för ungdomarna. Vi vet av erfarenhet att det är svårt att få bestämmelser efterlevda om användningsfrekvensen är låg när de införs, och det är därför vi vill avvakta resultatet av den informationsverksamhet som påbörjades förra våren och fortsätter nu i vår.

En lagstiftning som inte efterlevs har ju rent negativa effekter, och därför vill vi ha största möjliga säkerhet för att de bestämmelser som kan komma har goda chanser att bli följda. Jag behöver som stöd för detta påstående – att en lagstiftning som inte efterlevs har negativa effekter – bara hänvisa till den skrämmande dåliga respekten för trafik-

signalerna för fotgängare. En och annan som – liksom jag – är laglydig blir ju praktiskt taget omkullsprungen av alla som bryter mot lagen när han stannar vid rött ljus.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Om pendeltågstrafiken i Storstockholm

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Strömbergs* i Botkyrka (fp) den 18 januari anmälda fråga, 1976/77:199, och anförde:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka har frågat mig om jag har uppmärksammat svårigheterna för pendeltågstrafiken i Storstockholm och vilka åtgärder jag tänker vidta.

De ovanligt kraftiga snöfallen framför allt under jul- och nyårshelgerna men även senare har allmänt medfört svårbemästrade trafikproblem för SJ, dels genom direkta snöhinder, dels genom skador på den rullande materielen.

I Stockholmsområdet drabbades lokaltrafiken av bl. a. skador på pendeltågen. Trots att alla tillgängliga reparationsresurser sattes in kunde skadorna inte omedelbart avhjälpas. Pendeltågens kapacitet har därför minskat inte bara i samband med själva snöfallen utan även därefter.

SJ strävar mot att successivt förstärka sin beredskap för att möta svåra snöoväder. Företaget kan dock inte rimligen dimensionera sina resurser så att man helt kan undvika trafikstörningar även under extrema väderförhållanden.

Med hänsyn till erfarenheterna av den senaste tidens oväder har dock SJ tillsatt en särskild undersökningsgrupp som har till uppgift att föreslå åtgärder på kort och lång sikt för att ytterligare förbättra tågens driftsäkerhet under vintertid.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Under dagarna mellan jul och nyår fick Stockholm snö, mycket snö. Ganska snabbt klarade man av de problem som ovädret medförde. Men det finns åtminstone ett undantag, och det är SJ, som nu länge har lidit av sviterna av snöovädret. Så sent som den 27 januari säger en hög tjänsteman i SJ i en intervju i en av tidningarna i Stockholms län att SJ fortfarande har stora problem med att uppehålla pendeltrafiken. Det är alltså inte bara under en kort tid man inte har lyckats klara trafiken, utan problemen finns ännu kvar.

Pendeltågen är en viktig länk i trafikförsörjningen i Storstockholm. Det är då också angeläget att de fungerar godtagbart. Det har de inte gjort under en ganska lång tid i januari.

Om över en tredjedel av vagnparken är utslagen fungerar inte trafiken.

Människor på väg till och från sina arbeten kommer inte fram i rimlig tid. Om kollektivtrafiken i en storstad skall vara ett alternativ till bilismen, måste den kollektiva trafiken fungera. Resenärerna har säkert full förståelse om SJ får svårigheter under en kortare tid i samband med ett oväder, men svårigheterna skall inte sträcka sig över en månad.

Tidningarna är fulla av förklaringar till SJ:s svårigheter. Det har talats om fukt i motorer – snön virvlar in i dem, smälter och bildar fukt, och det lär inte motorerna tåla.

De här vagnarna har gått i trafik sedan 1969, och först nu har man upptäckt felet. Det låter underligt. Visserligen har vi de senaste åren haft väldigt litet snö i Storstockholm, men normalt har vi ändå både snö och snöoväder på vintrarna. SJ borde alltså innan man köpt de här vagnarna också ha kollat hur de klarade snöiga vintrar.

Det är också förvånande att SJ ej kunnat sätta in andra tåg för att någorlunda klara trafiken under de värst drabbade dagarna.

Jag vill alltså säga att detta inte bara gäller den försening som förekommit under extrema väderleksförhållanden. Det hände under extrema väderleksförhållanden, men det har nu under en längre tid varit svårigheter för pendeltrafiken. Det är bra att SJ nu har tillsatt en grupp – det noteras med tacksamhet. Men jag skulle då vilja ställa ett par frågor om denna arbetsgrupp:

Finns det en tidsgräns för gruppens arbete? Är det möjligt att gruppen kan lägga fram sina förslag så snabbt att man kan ha nytta av dem redan nästa vinter?

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! På den första av herr Strömbergs i Botkyrka frågor vill jag svara att enligt uppgift från SJ skall den här arbetsgruppens arbete vara avslutat under våren.

På den andra frågan, om det finns möjligheter att avhjälpa de konstruktionsmässiga detaljer som har gjort att motorerna är känsliga för virvlande snö av viss temperatur – det är ju inte all snö som är besvärande för motorerna – kan jag naturligtvis inte svara om det skall vara färdigt till nästa vinter eller inte. Det beror ju på vilka åtgärder som den här undersökningsgruppen kommer att föreslå och hur omfattande de arbeten blir som gruppen rekommenderar SJ att utföra.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (sp):

Herr talman! Jag vill tacka för det här kompletterande svaret som kommunikationsminister Turesson har lämnat. Jag tror att många tack samma människor i Storstockholm tycker det är bra om kommunikationsministern kan driva på detta arbete, så att vi slipper komma i den här situationen nästa vinter.

Det är också andra saker som vi som reser med pendeltågen dagligen har undrat över. Vi frågar oss vilken reservkapacitet SJ har för att kunna klara en situation då inte dessa vagnar riktigt fungerar, och vi frågar

oss om man har någon planering för vad som skall hända vid snöoväder.

Det är sådana saker som jag tror att man också måste ta upp och titta på i den här utredningen. Det är ett stort och viktigt åtagande som SJ har att klara pendeltågtrafiken. Det betyder mycket för många människor och för den här regionen, och det är angeläget att detta kan klaffa och att vi slipper det trassel vi har haft den här vintern.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Under högtrafik går det åt mellan 79 och 82 pendeltågsenheter i Stockholmstrafiken. Enligt avtalet mellan SJ och landstinget skall det finnas 93 pendeltågsenheter tillgängliga. I dag finns det 94.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Om tjänstebrevsrätten vid universiteten

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 20 januari anmälda fråga, 1976/77:207, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat utbildningsministern om han anser att rätten till tjänsteförsändelse vid universitet omfattar även spridning av politisk skrift som icke har samband med undervisningen. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Användningen av tjänstebrevsrätten är reglerad i förordningen (1945:329) angående utgörandet av postavgifter för tjänsteförsändelser m. m. Reglerna innebär bl. a. att tjänstebrevsrätten endast får begagnas för postförsändelser som i tjänsteärenden avlämnas till postbefordran från de tjänstebrevsberättigade.

I postverkets kungörelse (1947:123) angående utnyttjandet av tjänstebrevsrätten m. m. finns angivet att det i första hand ankommer på den avsändande myndigheten att med ledning av för myndigheten gällande instruktioner, stadgar eller andra särskilda föreskrifter avgöra vad som är att anse som tjänsteärende. I tveksamma fall bör frågan hänskjutas till postverket, som får meddela beslut rörande den omfattning i vilken beviljad tjänstebrevsrätt får utnyttjas. I kungörelsen sägs också att det i tjänsteförsändelse under inga förhållanden får inrymmas meddelande eller dylikt av privat natur eller annat som icke avser tjänsten.

Missbruk av tjänstebrevsrätten kan leda till postverkets åtgärder gentemot den tjänstebrevsberättigade eller, i svårare fall, till dagsböter.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det har hänt mig under årens lopp då och då att folk påtalat sådana här saker. På nyåret fick jag brevlades mig tillsänt vissa papper och broschyrer, som bevisligen hade kommit i tjänstebrev till studerande vid

universitet här i landet. Det verkar otroligt att man kan ge sig till att skicka sådant i tjänstebrev, för det var i högsta grad privat – kanske inte för en person men för en grupp. Det finns ju numera partistöd som underlättar politiskt arbete. Gäller det grupper som inte kan få partistöd förefaller det ändå litet för grovt att gå till väga på det här sättet.

De regler för tjänstebrevsrätten som anges i kommunikationsministerns svar förefaller vara okända på vissa orter i landet, och man skulle vilja rekommendera vissa myndigheter att läsa på förordningen. Själv tror jag att jag kommer att rekommendera dem som får sådan här propaganda att göra anmälan.

Men jag vill ställa en följdfråga: Finns det ingen kontroll – gör man aldrig något stickprov?

Jag tror inte att det är myndighetspersoner på högsta nivå som skickar sådana här försändelser utan att det är tjänstemän som vid sidan av sitt arbete har politiska intressen och kanske tycker att det är behjärtansvärt. Men det är underligt att det kan förekomma vid upprepade tillfällen utan att på något sätt beivras.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! På herr Nilssons i Agnäs fråga kan jag svara att postverket dels tar stickprov då och då, dels får motta ett antal anmälningar varje år. Postverket har uppgivit att mellan 200 och 250 fall av missbruk påträffas varje år och blir föremål för postverkets åtgärder. Postverket uppskattar antalet fall av missbruk som leder till åtal till mellan fem och tio per år.

Jag vill också nämna att i förordningen 1945:329 står det att envar som mottar en postförsändelse som är betecknad som tjänsteförsändelse – alltså mottagaren – bör tillse att densamma är avlämnad till postbefordran i tjänsteärende för den tjänstebrevsberättigade och om så icke är fallet anmäla förhållandet hos postverket eller vederbörande åklagare. Det är mottagaren som bör göra det och hjälpa postverket att hålla reda på att inte tjänstebrevsrätten missbrukas.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar för det här tillägget från kommunikationsministern. Det var mycket intressant.

Det har hänt mig att jag har fått brev i tjänstekuvert som ändå har varit frimärkta och där jag har tyckt att avsändarna varit nästan för försiktiga, för enligt min mening har det varit tjänsteärenden. När det gäller så uppenbara övertramp som i fråga om de brev som jag nu fått i min hand tycker jag att man kanske hellre borde ha gått direkt till polisen än till en riksdagsman. Å andra sidan är det väl bra att den här frågan blir debatterad och känd.

Vad som är försåtligt med vissa av de här försändelserna är att de innehåller förslag till kurser. Man talar om undervisning o. d. Nya, inte så vana studenter kanske då tror att det egentligen har att göra med

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

undervisningen, medan det i själva verket bara rör sig om politisk verksamhet.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Om ett planeringssystem för det svenska hamnväsendet, m. m.

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Hugossons* (s) den 9 december anmälda interpellation, 1976/77:62, och anförde:

Herr talman! Herr Hugosson har frågat mig *dels* om regeringen avser att för riksdagen framlägga förslag till planeringssystem för det svenska hamnväsendet, så att en rationell och samhällsekonomiskt försvarbar utveckling av de svenska hamnarna kommer till stånd i framtiden, *dels* om jag är beredd medverka till att den planerade utbyggnaden av Wallhamn inte kommer till stånd och *dels* vilka åtgärder regeringen avser vidtaga för att stärka Göteborgs hamns ställning som nordisk centralhamn.

Behovet av en hamnplanering har behandlats i olika sammanhang. Bl. a. framhöll 1965 års hamnutredning i sitt betänkande De svenska hamnarna att de väntade strukturförändringar som hamnarna kommer att ställas inför understryker angelägenheten från såväl samhällets som hamnintressenternas och sjöfartens sida av att erforderlig samordning kommer till stånd i fråga om planering, byggande och drift av hamnar och hamnanordningar.

Utredningen föreslog bildandet av kommunalförbund för att säkra en erforderlig samordning av de kommunala hamnarnas utveckling. I första hand förutsattes sådana förbund bildas genom frivilligt samgående mellan berörda kommuner. Utredningen lade också fram förslag till bestämmelser som skulle ge möjlighet för Kungl. Maj:t att föreskriva berörda kommuner att handha sådan angelägenhet genom kommunalförbund.

I anslutning till 1971 års statsverksproposition redogjorde dåvarande departementschefen för sin syn på utredningens olika förslag. Han förklarade sig härvid inte vara beredd att biträda utredningens förslag om befogenheter att i särskilda fall framtvunga ett samgående i kommunalförbundets form. Ytterligare erfarenheter borde sålunda först vinnas av möjligheterna för hamnägarna att själva komma fram till lämpliga arrangemang för samplanering och samordning. Det borde enligt departementschefen vara en uppgift för sjöfartsverket att följa utvecklingen och vid behov stå till förfogande för samråd och konsultation i fråga om den lämpliga hanteringen och bedömningen från mer övergripande regionala synpunkter av aktuella lokaliserings- och utbyggnadsprojekt på hamnområdet. Verket borde också kunna ta initiativ till sådant samråd. I enlighet

härmed ändrades verkets instruktion. Sjöfartsverkets verksamhet i detta avseende har hittills varit av ringa omfattning.

Behovet av en övergripande planering av hamnverksamheten har också uppmärksamats av länsstyrelserna i arbetet med den regionala trafikplaneringen. I samband med utvärderingen av den regionala trafikplaneringen har i en promemoria, Planering av de svenska hamnarna, som utarbetats inom kommunikationsdepartementet i samarbete med trafikplaneringsutredningen, framlagts förslag till en planeringsordning avseende hamnväsendet på lokal, regional och nationell nivå inom ramen för ett oförändrat huvudmannaskap. Enligt förslaget skall sjöfartsverket ha ansvaret för planeringsarbetet. I anslutning till genomförandet av en översiktlig hamnplanering föreslås i promemorian en tillståndsprövning avseende funktionellt och tidsmässigt sammanhängande hamnprojekt. Prövningen föreslås göras av sjöfartsverket.

I vad gäller behovet av en vidgad planering inom hamnväsendet har detta vitsordats av praktiskt taget samtliga remissinstanser. När det gäller enskilda detaljer i den föreslagna planeringsordningen framför en del remissinstanser avvikande meningar.

En rad faktorer talar enligt min mening för en utbyggd hamnplanering. Härför talar de återverkningar hamnutbyggnader kan ha i olika hänseenden. Det kan gälla hamnutbyggnaders konsekvenser med hänsyn till andra berörda hamnars redan gjorda investeringar. Det kan även gälla de krav på statliga insatser i form av väg- och järnvägsinvesteringar som följer med en hamnutbyggnad samt hamnutbyggnaders mera allmänna regional- och miljöpolitiska konsekvenser.

En sådan övergripande planering bör i ett första skede omfatta en kartläggning och analys av nuvarande och framtida behov och resurser inom hamnsystemet. Med utgångspunkt i en sådan analys bör en utvärdering göras på samhällsekonomiska grunder för att på sikt åstadkomma en rationell utveckling av sjötransportsystemet.

En sådan planering bör kunna ge hamnägare vägledning i samband med överväganden som rör hamnens framtid. Den bör också ge myndigheter på olika nivåer underlag för ställningstaganden i frågor som rör utbyggnader av transportsystemet i stort, regionalpolitiska insatser etc.

När det gäller förslaget i promemorian om att införa en tillståndsprövning för hamninvesteringar har vissa remissinstanser ifrågasatt om prövningen inte borde vara frivillig eller på annat sätt begränsas, medan andra hävdar att en tillståndsprövning är nödvändig för genomförandet av en hamnplanering med reell betydelse.

Jag är f. n. inte beredd att ta ställning till frågan om tillståndsprövning. Min tveksamhet beror på svårigheterna att i ett sådant system hålla kvar den kommunala självbestämmanderätten och att undvika alltför byråkratiska regleringar.

I fråga om de planerade utbyggnaderna av Wallhamn är saken följande:

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

I en vattendom år 1965 erhöll Wallhamn AB tillstånd att muddra till 10 m djup i hamnbassängen. Största djup vid kaj är f. n. 7,5 m och största inseglingsdjup är 11 m. Arbetena skulle vara utförda före utgången av år 1970, men genom en dom i oktober 1970 utsträcktes tiden till utgången av år 1980.

Genom en dom den 28 oktober 1975 gav vattendomstolen bolaget tillstånd att bl. a. successivt fylla ut ett vattenområde om ca 92 000 m² och att etappvis anlägga tre stycken roll on/roll off-kajer i huvudsak belägna norr om den befintliga hamnen. Domen har överklagats till vattendomstolen. Denna har inte tagit ställning i huvudfrågan men har avvisat en begäran om inhibition av vattendomstolens beslut att tillåta omedelbar igångsättning av arbetena.

Senare har bolaget i en ansökan till vattendomstolen den 6 december 1976 begärt att få utsträcka muddringen i hamnbassängen från tidigare medgivna 10 m till 11 m, dvs. till samma djup som i inseglingsleden.

De planerade utbyggnaderna för roll on/roll off-trafiken, som f. n. huvudsakligen omfattar export och import av bilar och bildelar, sker således i princip inom ramen för av vattendomstolen givna tillstånd.

När det gäller hamnens inverkan på befintliga trafikleder kan denna betraktas som relativt begränsad. Problemen på Tjörnbrorna sammanhänger mera med den kraftiga utbyggnaden av fritids- och helårsbostäder som skett på öarna efter Tjörnbrornas tillkomst. Det bör erinras om att ett av syftena med byggandet av Tjörnbrorna var att skapa förutsättningar för ett förbättrat sysselsättningsläge på öarna. Så har också skett genom att hamnen ger värdefull sysselsättning bl. a. i den till bilimporten knutna verksamheten.

Wallhamn AB har vidare i ansökningar 1974 och 1975, med hänvisning bl. a. till behov av en omlastningshamn för Stålverk 80, begärt regeringens tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att anlägga kajer och lager för kol och olja på ett område söder om den nuvarande hamnen samt att i anslutning därtill fördjupa hamnbassäng och farled.

I den ursprungliga ansökan avsågs farleden och hamnen dimensioneras för fartyg upp till 300 000 ton dw med ett djupgående av 23 m. I en komplettering till ansökan har planerna ändrats till att i en första etapp avse fartyg upp till ca 120 000 å 150 000 ton dw. Ansökningarna har remissbehandlats tillsammans med liknande ansökningar från Göteborgs kommun och Landskrona kommun och är f. n. föremål för regeringens prövning. I fråga om Wallhamn kan konstateras att ett flertal remissinstanser har avstyrkt en utbyggnad. Något ställningstagande från regeringens sida har ännu inte skett.

Beträffande herr Hugossons farhågor att Göteborgs ställning som centralhamn för den transoceanica containertrafiken är hotad anser jag att den faktiska utvecklingen hittills inte ger belägg för detta. Vad som har hänt är att ett par konventionella linjer som tidigare gick till Göteborg under senare år förlagt sina anlöp i Sverige till t. ex. Helsingborg och Uddevalla. Wallhamn konkurrerar f. n. inte i denna trafik utan har i

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

huvudsak som jag tidigare nämnde specialiserat sig på hantering av bilar och bildelar.

Sett i ett längre perspektiv torde det främst vara två faktorer som kommer att bli avgörande för Göteborgs ställning som centralhamn. Den första förutsättningen för anlop av transocean containertonnage i Göteborg är att lastunderlaget i framför allt Sverige men också i övriga nordiska länder, främst Norge, är så stort att det motiverar direktanlop i Skandinavien. Detta hänger i sin tur samman med vår industris internationella konkurrensförmåga i framtiden.

Den andra förutsättningen är att Göteborgs hamn kan hålla jämna steg i tekniskt och ekonomiskt avseende med de stora hamnarna på kontinenten. För att detta skall vara möjligt krävs enligt min mening fortsatta framsynta investeringar. Den planerade satsningen på Älvsborgshamnen som kommer att innebära en avsevärd rationalisering av styckegodshantering i hamnen är exempel på en sådan.

Med tanke på Göteborgs hamns stora betydelse för landet som helhet kommer jag med uppmärksamhet att följa utvecklingen där.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Den mycket omfattande interpellation som jag har framställt berör tre olika spörsmål, dels behovet av ett planeringssystem för det svenska hamnväsendet, dels frågan om en fortsatt utbyggnad av Wallhamn, dels vilka åtgärder man bör vidtaga för att stärka Göteborgs hamns ställning som nordisk centralhamn. Jag är utomordentligt tacksam för att kommunikationsministern så utförligt besvarat de frågor jag har ställt.

När det gäller hamnplanering och vikten av att vi bevarar en hamn i Skandinavien med transocean trafik, tycker jag mig också kunna utläsa en positiv inställning i kommunikationsministerns svar. Det är jag tacksam för.

Däremot fick jag väl egentligen inget svar på frågan om Wallhamns framtida utveckling.

För att återgå, herr talman, till vikten och behovet av en hamnplanering, kan man konstatera att under hela efterkrigstiden har det skett en kraftig utbyggnad av de svenska hamnarna. Tyvärr har denna hamnexpansion i stor utsträckning skett ganska oplanerat. Som framgår av kommunikationsministerns svar har därför från många håll under de senaste åren krävts en statlig planering av hamnväsendet för att få en rationell och samhällsekonomiskt försvarbar utbyggnad av hamnarna. Hamnutredningen var inne på det, och i en departementspromemoria från 1975 har man föreslagit ett planeringssystem.

När kommunikationsministern var relativt ny i sitt nuvarande ämbete, lät han sig intervjuas i en tidning som heter Dagens Industri. Där hävdade kommunikationsministern ganska bestämt att det är hamnkommunerna själva som bör besluta om framtida hamnutbyggnader, och att tvångsåtgärder ej skall förekomma.

Jag vill emellertid i dag konstatera att kommunikationsministern hyser

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

förståelse för att vi måste ta itu med dessa frågor. Kommunikationsministern är beredd att så att säga starta den första fasen som erfordras för ett planeringssystem, nämligen att göra en omfattande kartläggning och analys av nuvarande och framtida behov och resurser inom hamnsystemet, för att citera vad som stod i svaret. Det hälsar jag med tillfredsställelse.

Kommunikationsministern är dock inte beredd att ta ställning till frågan om en framtida tillståndsprovning. Tveksamheten sägs bero på svårigheterna att i ett sådant system hålla kvar den kommunala självbestämmanderätten och undvika alltför byråkratiska regleringar.

Låt mig, herr kommunikationsminister, säga att jag inte vill vara med om att vi bygger upp ett planeringssystem för den framtida utbyggnaden av hamnarna som leder till en ökad byråkratisering. I stort sett alla remissinstanser framförde samma synpunkter i sina svar på den departementspromemoria som vi fick år 1975. Men det är intressant att konstatera att Svenska hamnförbundet, som representerar landets hamnkommuner, i sitt remissvar tillstyrkte en statlig samordning av hamnarnas planering och hamninvesteringarna under följande förutsättningar – jag citerar nu direkt Hamnförbundets remissvar:

”1. Det statliga samordningsuppdraget läggs på central myndighet, lämpligen Sjöfartsverket, som ges tillräckliga personella resurser för att göra en kvalificerad bedömning av de olika hamnarnas planer och att upprätta en perspektivplan för hamnväsendet i dess helhet.

2. Den statliga planeringsordningen anpassas tids- och innehållsmässigt efter hamnarnas egen planering. Det förutsättes att hamnarna skall vara skyldiga att successivt redovisa sina planer hos Sjöfartsverket.

3. Investeringskontrollen av hamnprojekt begränsas till objekt som enligt Sjöfartsverkets bedömning är av strategisk betydelse för hamnväsendets utveckling.

4. Länsstyrelserna ingår i planeringssystemet främst som remissmyndighet till Sjöfartsverket.

5. Hela planerings- och kontrollförfarandet görs till föremål för ytterligare analys och utveckling genom en särskild arbetsgrupp inom departementet i syfte att nå fram till enklast möjliga, effektivt verkande system.”

De kommuner som representerar de svenska hamnarna har alltså genom sitt eget organ, Hamnförbundet, ställt sig positiva till en sådan här styrning och planering av den framtida utbyggnaden av hamnväsendet. Jag tror att det är utomordentligt nödvändigt, eftersom hamnutbyggnaden har ett intimt samband med övriga kommunikationer i vårt land – järnvägar, vägar osv. Därför är det angeläget att vi får en samhällsekonomiskt vettig utbyggnad av hamnsystemet.

Jag är därför tillfredsställd med att kommunikationsministern i svaret så att säga tagit första steget i den här fasen. Jag förutsätter att kommunikationsministern när han kommer att penetrera detta problem djupare och tar upp diskussioner med Hamnförbundet skall finna ett vettigt,

icke-byråkratiskt system som gör det möjligt att styra de strategiska utbyggnadsplanerna i de svenska hamnarna.

Efter detta, herr talman, vill jag något kommentera utbyggnaden av den privata hamnen Wallhamn. Detta har ett direkt samband med behovet av ett vettigt planeringssystem för det svenska hamnväsendet.

Med privat redarkapital har Wallhamn på Tjörn under senare år byggts ut och blivit en allvarlig konkurrent till de etablerade kommunala hamnarna på västkusten, främst hamnarna i Uddevalla och Göteborg. Detta beror inte på att de kommunala hamnarna i Göteborg och Uddevalla icke kan konkurrera med Wallhamn som hamn. De kommunala hamnarna tvingas i det här fallet att konkurrera inte bara med en hamn utan med ett helt godstransportsystem. Wallhamn har ett uppbyggt system för landtransporter, hamnverksamhet och rederiverksamhet, som bygger på partsrederier. Det är omöjligt för de samhällsägda hamnarna att etablera den typen av verksamhet.

Wallhamn förbereder en väsentlig expansion och förbereder en utbyggnad av ro-ro-kajer för enhetsgods samt en omfattande muddring för fördjupning av farleden, vilket medför en allvarlig miljöpåverkan i den del av den bohuslänska skärgården där hundratusentals människor uppehåller sig under sin fritid, främst på sommaren.

Den rättsliga grunden för hamnens utbyggnad är en stadsplan från 1960-talet som utarbetats före nuvarande miljö- och trafikplanering samt en vattendom som så att säga hänför sig till 1917 eller 1918, då vi fick den nuvarande vattenlagen. Med andra ord: hela utbyggnaden av Wallhamn har baserat sig på en vattendom som tillkom innan vi hade börjat med regional trafikplanering i det här landet och innan vi hade den nuvarande miljölagstiftningen. Om man skulle ha velat starta en sådan här verksamhet i dag, hade man inte kunnat basera sig enbart på en vattendom utan fått ta hänsyn till regional trafikplanering, miljöskyddslagstiftning osv.

Nu har Wallhamn till regeringen ingivit en ansökan om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen för lagring av olja, kol och stålämnen. De aktuella planerna för hamnen innebär en utbyggnad för oljehantering – det har vi både i Göteborg och i Brofjorden – och för skogsprodukter.

Enligt länsstyrelsens trafikplanering bör Wallhamn inte utvecklas till en storhamn för massgods, olja och container. Den fördjupade farled som nu begärs är emellertid första steget i den riktningen. En expansion på Wallhamn innebär också att kostnader övervältras på samhället genom att vägnätet på Tjörn måste byggas ut. Man har redan tagit upp diskussioner med SJ om en järnvägstunnel på sju kilometer för att klara den trafik som hamnverksamheten på denna ö i den bohuslänska skärgården ovillkorligen kommer att leda fram till.

Det förhållandet att en stor bilfabrik som heter Volvo och som ligger ca 2 km från Sveriges största hamn, Göteborg, i dag på lastbil transporterar personbilar och biltillbehör 7 mil på landsväg upp till denna hamn framstår i varje fall från trafikpolitisk synpunkt, herr kommunikationsminister,

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

som minst sagt uppseendeväckande.

Resultatet av Wallhamns verksamhet blir minskad sysselsättning och kapitalförluster för de kommunala hamnarna. Vinster som görs av ägarna till Wallhamn AB motsvaras alltså av förluster för de kommunala hamnarna.

Den här frågan är föremål för övervägande främst inom bostadsdepartementet. Och nya vattendomar kommer att avkunnas. Redan i morgon blir det en förhandling i vattendomstolen. Bolaget vill öka vattendjupet för infartsleden till Wallhamn från 7,5 m till 11 m. Wallhamn AB vill öka vattendjupet från 10 m, som bolaget har rätt till enligt den gamla vattendomen, till 11 m för att kunna klara omlastning av träflis från transoceanaländer till trämasseindustrier. Då drabbas inte Göteborg och inte Uddevalla, utan då är det Halmstads hamn som drabbas. I den hamnen har det gjorts stora investeringar för att klara denna trafik, och Halmstad ligger också nära de industrier som behöver dessa transporter.

Det märkliga i sammanhanget är att vattendomstolen, som egentligen har att ta hänsyn enbart till vattenfrågorna, nu tillsammans med bolaget är den enda planerande instansen när det gäller hamnen. Wallhamn AB och vattendomstolen håller alltså i dessa dagar på att göra om Wallhamn från en bil- och containerhamn till en massgodshamn för flis, kol, stål och olja utan att länsstyrelsen, planverket, naturvårdsverket eller sjöfartsverket, som samtliga enhälligt är negativa till den här utbyggnaden, tycks kunna göra någonting.

Göteborgsregionens 700 000 invånare får då av vattendomstolen en storhamn i ett område om vilket planverket har sagt: "Hakefjordens övärld och stränder bör betraktas som ett sammanhängande naturskyddsområde vari ingår följande naturvårdsobjekt: Älgön, Brattön, Hakenäset (11 § NVL), Ramsö samt fågelskyddsområden i Vallby och Ödsmåls Kile (7, 8 §§ NVL). Även Lövön räknas som naturvårdsobjekt."

Den svenska västkusten, och då främst Bohuskusten, är en alltför värdefull tillgång för människorna i landet för att slarvas bort på helt onödiga och miljöförstörande privathamnar, och därför är det en enhällig opinion bland hamnkommunerna och bland miljövännerna på västkusten som tycker att det här är fel. Jag förutsätter därför att prövningen enligt 136 a §, som inte skall ske i kommunikationsministerns departement utan i ett annat departement, leder till att en fortsatt ytterligare utbyggnad av Wallhamn icke kommer till stånd. Jag menar att kommunikationsministern från trafikpolitiska utgångspunkter också bör ha en mening i den frågan, och jag förutsätter att kommunikationsministern har samma trafikpolitiska inställning som jag.

Låt mig så, herr talman, slutligen beröra den tredje frågan som jag har tagit upp i interpellationen. Det gäller Göteborgs hamns framtida ställning för landets transoceanal trafik när det gäller container. Hamnars omland varierar beroende på vad det är för typ av sjöfart som hamnarna svarar för. Men den transoceanal trafik som vi har från Göteborgs hamn tillgodoser hela vårt land och en stor del av Skandinavien, främst då

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

Norge, som herr kommunikationsministern sade i sitt svar. Det är av utomordentligt stort intresse för vårt land att vi kan behålla den här transoceana trafiken i konkurrens med kontinenthamnar. Kan icke Göteborg genom en framsynt investering i sin hamn behålla den transoceana containertrafiken, blir resultatet inte att den går till Wallhamn eller Uddevalla eller Halmstad, utan i så fall går den till Hamburg, Rotterdam eller någon annan kontinenthamn som har transoceana förbindelser. Då är situationen sådan att Göteborgs hamn inte har att konkurrera med svenska hamnar, utan med kontinentala hamnar, och då befinner sig Göteborgs hamn i en ofördelaktig konkurrenssituation. För det första får Göteborgs hamn betala 30 milj. kr. – det var förra årets siffra – i statliga sjöfartsavgifter. Något motsvarande finns inte för de kontinentala hamnarna. För det andra vet vi att de transoceana hamnarna på kontinenten får stora statliga subsidier och kommunalt stöd av de kommuner där hamnarna finns. Det gäller Hamburg i allra högsta grad, det gäller Rotterdam och även de franska hamnarna, där staten i stort sett svarar för hela investeringskostnaden.

Det är alltså väldigt väsentligt att Göteborgs hamn inte genom några statsbidrag – det vill vi inte ha – men genom en framsynt utbyggnad stärker sin konkurrenskraft så att Sverige icke förlorar den centralhamn för transocean trafik som Göteborg är i dag. Det här är en utomordentligt viktig fråga för svenskt näringsliv. Sveriges redareförening har nämligen räknat ut att därest vårt land skulle förlora denna transoceana trafik blir det en merkostnad för svenskt näringsliv på 350 milj. kr. om året. I dag är det nämligen så, att fraktkostnaden blir densamma om man från amerikanska västkusten eller amerikanska ostkusten går till Göteborg eller till Rotterdam. Skulle man sluta att gå på Göteborg och i stället gå till Rotterdam, då får vi en ny transportkostnad för feedertrafiken från Rotterdam upp till Göteborg. Detta skulle drabba svenskt näringsliv med en total årskostnad på 350 milj. kr. enligt Redareföreningens beräkningar.

Därför är det ett näringspolitiskt intresse av utomordentligt stor vikt att vi klarar denna internationella konkurrens, och det är därför jag anser att det inte kan vara en kommunal uppgift att helt svara för de investeringsutbyggnader som erfordras för att slå vakt om vår konkurrenssituation inom de närmaste åren. Göteborgs hamn har beräknat att man under de närmaste tio åren bör göra investeringar på 300–400 milj. kr. i Skandiahamnen och i Älvsborgshamnen. För att få denna post om 300–400 milj. kr. måste Göteborgs hamn i den kommunala investeringsbudgeten slåss med andra poster, t. ex. barnomsorg, sjukvård m. m. Vi tycker inte att detta är riktigt, sett från hela landets synpunkt.

I det läget har vi från Göteborgs hamn – jag representerar ju regeringen i hamnstyrelsen i Göteborg – fört fram tanken att för denna del av verksamheten ombilda hamnen till en autonom hamn, där stat och kommun gemensamt går in och tar ett ansvar för den utbyggnad som behövs för att vi skall slå vakt om att Skandinavien får behålla en centralhamn

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

för den transoceaniska trafiken.

När därför kommunikationsministern i sitt interpellationssvar säger – och det är jag utomordentligt glad för – att han med uppmärksamhet skall följa utvecklingen i Göteborgs hamn, så hoppas jag att vi skall finna en lösning för att få fram de investeringsmiljoner som erfordras. På så sätt kan Göteborgs hamn i framtiden bli konkurrensduglig trots den svåra situation som hamnen har i konkurrensen med de kontinentala hamnar som har stora statliga och kommunala subsidier.

Herr SVARTBERG (s):

Herr talman! Det är glädjande att kommunikationsministern så klart talar för en utbyggd hamnplanering. Hamnverksamheten är av så stor samhällsekonomisk betydelse att hamnplaneringen bör vara en samhällsfråga, och enligt min mening bör hamnarna också vara samhällsägda. Wallhamn, som vi nu diskuterar, är en privatägd hamn som ligger ungefär mitt i den triangel som bildas av de samhällsägda hamnarna i Göteborg, Uddevalla och Lysekil. Betydelsen av Göteborg som centralhamn har framhållits av herr Hugosson och också understrukits av kommunikationsministern i svaret, varför jag nöjer mig med ett par påpekanden om Uddevalla och Lysekil. När vi talar om hamnutbyggnad är det nämligen också en fråga om den totala hamnkapaciteten.

Hamnen i Uddevalla har avgörande betydelse inte bara för Uddevalla utan också för hela regionen. Den är visserligen gammalmodig och – enligt ett uttryck – körd i botten, men kommunen planerar en ny terminal, den s. k. Sundsterminalen. På grund av miljöproblem har utbyggnaden försenats, samtidigt som kostnaderna har ökat kraftigt. Här kan man göra jämförelsen: utbyggnaden i Wallhamn pågår enligt gamla bestämmelser, men en utbyggnad i Uddevalla skall ske enligt nya och betydligt strängare bestämmelser.

Nu pågår emellertid i Uddevalla en översyn av planeringen för Sundsterminalen, och den översynen beräknas vara klar om några dagar. Det är min förhoppning att resultatet blir acceptabelt, så att hamnbygget antligen kan komma till stånd.

Här vill jag också passa på att flika in en vädjan om statligt stöd för Sundsterminalen, för utan insatser från regeringens sida faller projektet, och då faller det till förfång för hela mellersta Bohuslän. En Sundsterminal är nämligen nödvändig för en bättre balans på arbetsmarknaden.

Förutom Uddevalla hamn har vi den med statligt stöd utbyggda och väl fungerande hamnen i Lysekil, kompletterad nu med oljehamn i Brofjorden. Här har vid planeringen och utbyggnaden olika samhällsintressen gått hand i hand – även om man inte fullföljt planeringen, för det finns mycket att önska när det gäller anslutande utbyggnader av vägar och järnväg. I detta fall är det naturligt att ställa krav på bättre vägar och bättre järnväg, eftersom samhället har varit med i både planering och utbyggnad. Att gå in och ta de samhällsekonomiska konsekvenserna av utbyggnaden av en privatägd hamn, där samhället inte medverkat i pla-

neringen, är något helt annat, likaså att ta de samhällsekonomiska konsekvenserna av en totalt sett för stor hamnkapacitet.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Inläggen efter mitt svar på herr Hugossons interpellation föranleder mig att göra några kommentarer och måhända också förtydliganden.

Det är riktigt som herr Hugosson konstaterade av mitt svar, att jag är beredd att starta den första fasen av en hamnplanering. Jag ser det som en viktig – kanske nödvändig – inventering för att få en kartläggning, en överblick över situationen i dag rörande befintliga hamnar, de förhållanden som råder i dessa hamnar beträffande kapacitet och inseglingsförhållanden, utbyggnadsmöjligheter etc. Det gäller vidare deras behov vid eventuell utbyggnad av kompletterande anordningar – t. ex. vägar, järnvägar och broar – så att man får en fullständig bild av denna del av den samhälleliga infrastrukturen i dag.

I de fall då det sedan förekommer planer från en kommun på en utbyggnad eller nyanläggning av en hamn, där det samtidigt krävs investeringar av SJ eller vägverket, så kommer ju frågan automatiskt under regeringens prövning. Det blir ingen utbyggnad om inte regeringen genom en framställning till riksdagen får möjlighet att ställa investeringsmedel till SJ:s eller vägverkets förfogande för de erforderliga kompletteringarna. Jag föreställer mig att det kan bli ett ganska stort antal fall som på det sättet kommer under den centrala statsmaktens prövning.

I övriga fall skulle man väl i första hand vilja ha förtroende för de kommunala representanternas klokskap så till vida att man bör tro på deras förstånd att lyssna på auktoritativa råd från de statliga myndigheter som har skaffat sig den här överblicken och som kan bedöma behovet, kostnaderna, den framtida ekonomin osv. När man har kommit så långt att man liksom har denna överblick, har dessa möjligheter att bedöma effekten av statlig rådgivning till kommunerna samt kommunernas benägenhet att följa dessa goda råd, och eventuellt finner att man inte når åsyftat resultat utan att kommunerna i ovist nit att förbättra sin egen situation kanske ändå gör felaktiga investeringar, då får man överväga om man skall ta till tvångsmässig tillståndsprövning. Så har jag sett det hittills och så tror jag att jag kommer att se det framöver till dess vi får den här överblicken.

Vad sedan beträffar Wallhamn skulle jag vilja erinra om vad jag sade tidigare, nämligen att de planerade utbyggnaderna för roll on/roll off-trafiken i princip helt ligger inom ramen för redan givna tillstånd, som lämnats enligt då gällande vattenlag. Jag är väl medveten om att det nu gäller andra regler och att den stora utbyggnad som man planerar kommer att prövas av regeringen efter föredragning av bostadsministern enligt 136 a § byggnadslagen. Jag kan självfallet inte i dag föregripa det ställningstagande som kommer att göras av i första hand bostadsministern

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

och sedan, efter framläggandet av bostadsministerns förslag, av regeringen.

Beträffande Wallhamn har vi fått en del skrivelser som vi ännu inte tagit ställning till. Göteborgs fackliga centralorganisation och Svenska naturskyddsföreningen har hos regeringen hemställt om att all utvidgning av hamnverksamheten i Wallhamn skall prövas enligt 136 a § byggnadslagen. Svenska transportarbetareförbundets arbetsplatsklubb i Wallhamn har också skrivit till regeringen, varvid klubben framhållit angelägenheten av att en utbyggnad kommer till stånd enligt givna tillstånd, och detta för att trygga sysselsättningen för dem som arbetar i Wallhamn.

Rent allmänt vill jag när det gäller Wallhamn säga att hamnen och den verksamhet som bedrivs där i anslutning till bilimporten har inneburit ett värdefullt sysselsättningstillskott i Tjörns kommun. Sjötransporterna till och från Wallhamn är åtminstone f. n. väl balanserade och utgör uppenbarligen ett konkurrenskraftigt alternativ till transporter för de företag som utnyttjar hamnen. Och det är väl framför allt det här integrerade systemet i Wallhamn som vissa företag funnit förenligt med sitt intresse att utnyttja.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Förvisso hyser jag förtroende för de kommunala förtroendemännen i våra kommuner. Men det kan ju vara svårt för en kommunal förtroendeman i en hamnkommun att veta om motsvarande utbyggnad pågår i tre eller fyra andra hamnar. Man utgår naturligtvis från att en hamns utbyggnad har betydelse för den egna kommunen. Man skall ingalunda bortse från den saken under förutsättning av att det är en från samhällsekonomisk synpunkt vettig investering.

Om vi ser på utbyggnaden av västkusthamnar och Vänerhamnar under de senaste åren när det gäller att ta hand om godsprodukter kan vi konstatera att det föreligger en fantastisk överkapacitet. Naturligtvis har varje kommunal förtroendeman i de kommuner som investerat i hamnarna trott att det skulle vara bra från konkurrenssynpunkt. Tyvärr tvingas nu väldigt många kommuner att så att säga stödja hamnarna med kommunala skattemedel, och det är ju den utvecklingen som man vill undvika.

Också jag tror att det är riktigt att man börjar med den första fasen. Representanterna för de hamnkommuner som samverkar i Svenska hamnförbundet – och de är också förtroendemän – har kommit fram till att det nog är angeläget att vi får någon form av övergripande samhällsplanering på det här området. Hamnutbyggnaden har dessutom ett intimt samband med övriga kommunikationer. Men jag skall, som sagt, inte mera pressa kommunikationsministern på den punkten. Jag tycker att det är utomordentligt bra att han tar första steget, och jag förmodar att underlaget för detta kommer att visa att vi behöver ett planerings-system i framtiden.

Det är beklagligt att vi, när man började uppbyggnaden av Wallhamn,

icke hade en lagstiftning motsvarande den som vi har nu. Då hade Wallhamn säkerligen aldrig kommit till. Samtliga organ – statliga och på länsplanet – som nu har haft att yttra sig över en ytterligare utbyggnad av Wallhamn, avstyrker en sådan med hänsyn till miljöfaktorer. Man menar, som länsstyrelsen i Göteborg också säger, att det inte finns något behov av en massgodshamn där.

Jag har fått mängder av skrivelser i denna fråga, eftersom jag har ägnat den stort intresse. Jag vet att det har skickats skrivelser till regeringen och till statsministern i ärendet, och det finns en ganska enig opinion. Självfallet vill de som för sin sysselsättning är beroende av Wallhamn slå vakt om denna. Det är väl också alldeles självklart att den verksamhet som i dag finns inte kan läggas ned.

Jag tror emellertid att sysselsättningsargumentet är mycket väsentligt. Om man i stället för de investeringar som man nu vill göra i Wallhamn för att göra om anläggningen till en framtida massgodshamn skulle göra en motsvarande satsning på en industriell produktion på Tjörn, skulle man antagligen få en betydligt större sysselsättningseffekt. En rationell hamnverksamhet är i dag kapitalintensiv och kräver ganska begränsade personinsatser.

Jag beklagar att kommunikationsministern inte tog upp den tredje frågan som jag ställde och som handlade om statens intresse av att i framtiden medverka till att Göteborg bevarar sin konkurrenssituation i den transoceaniska trafiken och om de investeringsbelopp som erfordras för att vi skall kunna vara konkurrenskraftiga också i fortsättningen, trots att kontinenthamnarna får stora statliga och kommunala subsidier. Vi vill icke ha några statsbidrag. Vi vill se till att Göteborgs hamn kan göra de investeringar som erfordras för att den även i framtiden skall klara konkurrensen i den transoceaniska trafiken, och denna är som jag sade i mitt tidigare inlägg utomordentligt viktig för svenskt näringsliv.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet, eftersom man av de inlägg som herr Hugosson och herr Svartberg gjorde fick det intrycket att det absolut inte borde få ske någon utveckling och utbyggnad av Wallhamn. Herr Hugosson sade i sitt sista inlägg att Wallhamn aldrig borde ha fått komma till stånd. Herr Hugosson tog också ett antal centrala ämbetsverk – och på det regionala planet länsstyrelsen – till vittne på att alla tycker att den utbyggnad som hamnen har ansökt om som ett inslag i diskussionerna om en utbyggnad av Stålverk 80 är felaktig. I det senare fallet är vi alla överens om att det skall ske en prövning enligt 136 a §.

Får jag säga att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län faktiskt inte var enhällig i sitt ställningstagande. Majoriteten menade att endast Göteborg skulle prövas i detta ärende, medan en minoritet ansåg att man borde låta regeringen göra den övergripande prövningen av vilken hamn som skulle kunna komma i fråga. Man uteslöt alltså inte Wallhamn, även om man inte direkt rekommenderade det alternativet.

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

Sedan vill jag citera litet ur länsstyrelsens regionala trafikplanering som antogs i oktober månad 1974. Först skriver man något om vilken utveckling hamnen har genomgått och sedan fortsätter man: "Wallhamn är en hamn som genom rationell drift och satsning på moderna gods-
hanteringsmetoder bör ha goda möjligheter att hävda sig. Wallhamn torde för övrigt vara en av de få hamnar i landet där hamnutredningens intentioner tillämpas beträffande samordningen av alla funktioner i hamn-
verksamheten. Wallhamn AB svarar således för såväl administrativ be-
handling av godset, som normalt tillkommer speditörer, skeppsmäklare och skeppsklarerare, som stuveriverksamhet och transport av godset med egna fartyg.

Wallhamn har enligt länsstyrelsens uppfattning stor betydelse för den regionala utvecklingen av Stenungsundsregionen. Hamnen och därtill direkt knutna verksamheter t. ex. rekonditioneringsanläggningar för importerade bilar, sysselsätter således över 100 personer. En betydande expansion av näringslivet i Stenungsundsregionen kan förväntas, särskilt beträffande den petrokemiska industrin, och Wallhamn utgör därvid ett värdefullt komplement till de befintliga specialhamnarna för oljeprodukter och baskemikalier i Stenungsund."

Sedan talas det något om effekten på trafiken över Tjörnbroarna, osv.

Jag vill föra fram den här ståndpunkten, som länsstyrelsen enhälligt intagit beträffande hamnar i Bohuslän, för att något balansera diskussionen, där herr Hugosson har framställt Wallhamn som en mycket allvarlig konkurrent till Göteborg och Uddevalla.

Beträffande Sundsterminalen, som berörts av herr Svartberg, är det en riktig beskrivning som gjorts. Den situationen föreligger att man måste få ett förändrat läge till stånd för att i fortsättningen kunna vara rationell och konkurrenskraftig. Det är tyvärr bara att konstatera att det material som redan framtagits när det gäller terminalen kommer att kräva avsevärda statsbidrag om investeringarna skall kunna ske ekonomiskt i den hamnverksamheten.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag är ledsen att jag tvingades avstå från att svara på den tredje frågan i herr Hugossons första anförande. Det berodde på att herr talmannen lät den här ödesmättade lampan blinka, så jag inte fick tid.

Jag hade annars tänkt säga att jag hyser den allra största beundran för vad jag häromdagen fick se i den nyaste delen av Göteborgs hamn, nämligen Skandiahamnen. Där utnyttjar man på ett imponerande sätt den allra modernaste teknik i hanteringen av godset. Det bådär verkligen gott för Göteborgs hamns möjligheter att behålla sin konkurrenskraft och sin ställning som en skandinavisk centralhamn för den transoceanica containertrafiken. Det har vi all anledning att vara belåtna med.

Den tanke som herr Hugosson nämnde, att Göteborgs hamn skulle få status som en autonom hamn, är naturligtvis intressant, och när den

frågan blir ett regeringsärende – om den inte redan är det – skall vi självfallet noga pröva tanken som en utväg att om möjligt garantera hamnens framtid som centralhamn.

Herr Hugosson sade i sin senaste replik att det kunde bli svårt för en kommun att veta vad som sker i andra kommuner i fråga om hamnutbyggnadsplaner. Men jag talade nyss om en inventering som skall leda till att man får en kartografisk överblick över situationen och därmed ger den statliga myndigheten sjöfartsverket möjlighet till auktoritativ rådgivning. Min tanke med detta är att hamnägare som har utbyggnadsplaner just skall få information om vad som kan tänkas hålla på att ske på andra ställen, så att man kan bedöma det realistiska och ekonomiskt motiverade i förverkligandet av sina planer.

Till sist, herr talman, noterar jag med tillfredsställelse att herr Hugosson delar min uppfattning på praktiskt taget alla punkter – även på den punkt där jag säger att man bör avvakta inventeringsfasen och dess resultat innan man tar ställning till ett eventuellt tillståndsprövningssystem.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för det positiva omdömet om Göteborgs hamns sätt att sköta sina investeringar i Skandiahamnen. Det har varit en förutsättning för att vi skulle kunna hänga med i den europeiska konkurrensen när det gäller den transoceana trafiken. På investeringarna i Skandiahamnen för att klara denna transoceana trafik, som alltså är en riksangelägenhet, har vi hittills lagt ner 180 milj. kr., och det är förvisso inte några riskfria investeringar i rådande konkurrensläge med starkt subventionerade konkurrenthamnar. När det kommunala investeringsutrymmet är begränsat kan det naturligtvis vara svårt att få fram de investeringsmedel som erfordras. Det är från de utgångspunkterna jag menar att detta är kommunens och statens gemensamma intresse, och därför tycker jag också att det är väldigt värdefullt att kommunikationsministern ser positivt på tanken att finna en lösning i form av att göra Göteborg till en autonom hamn.

För herr Mattsson vill jag nämna att år 1974 ansökte Wallhamn AB hos bostadsdepartementet om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att anlägga en kol- och oljehamn i Wallhamn. Nästan samtliga 30 remissinstanser var negativa till bolagets ansökan, mest av miljöskäl. Herr Mattsson vet ju att en enhällig miljöopinion med Hakefjordens naturvårnsförening i spetsen icke vill att man skall bygga ut Wallhamn till en massgodshamn.

Länets och stadens riksdagsmän hade i måndags en överläggning på länsstyrelsen, och då fick jag material som visar att länsstyrelsen med stor majoritet har avstyrkt att Wallhamn skall göras till en central massgodshamn. En enhällig opinion säger alltså nej till en framtida utbyggnad av Wallhamn till en massgodshamn för hantering av flis, kol, olja och liknande produkter. Och om man gör den utbyggnaden, är det inte Göteborgs hamn som drabbas – den är marginell för en stor hamn – utan

Nr 61

Tisdagen den
1 februari 1977

*Om ett planerings-
system för det
svenska hamnvä-
sendet, m. m.*

den blir en konkurrent framför allt till Lysekil och Uddevalla, som herr Svartberg nyss har sagt. Därför förstår jag inte att de som här företräder Bohuslän och samtidigt är kommunala förtroendemän inte har klart för sig att det som man plockar till Wallhamn får betalas med kommunalskattepengar, på grund av försämrade ekonomi för de övriga kommunala hamnarna i Bohuslän. Det är detta jag tycker är olyckligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Om trafiksäkerheten vid skolskjutsning

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Olssons* i Sösdala (c) den 11 januari anmälda interpellation, 1976/77:68, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Sösdala har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten i samband med skolskjutsning.

Herr Olsson avser med sin interpellation det poängsystem som i dag tillämpas när man skall fastställa det högsta antal skolbarn som samtidigt får åka i ett skolskjutsfordon. Frågan övervägs f. n. av statens trafiksäkerhetsverk, som genom en särskild utredning kommer att se över bestämmelserna om beräkning av platsantalet i skolskjutsfordon.

Det gällande poängsystemet medför att elever i vissa fall tvingas stå i fordonet under färden. Inga allvarligare olyckor har hittills inträffat, såvitt är känt. Det är emellertid helt klart att det är otillfredsställande från trafiksäkerhetssynpunkt att inte alla elever kan beredas sittplats i fordonen. Även bekvämlighetsaspekterna kommer här in i bilden. Skolskjutsning sker i många fall över långa sträckor, och det får anses vara i hög grad önskvärt att eleverna får färdas till och från skolan under goda förhållanden. Mot denna bakgrund är det väsentligt att det nu, sedan 1959, gällande poängsystemet ses över.

Trafiksäkerhetsverkets utredning – som syftar bl. a. till att komma till rätta med de problem som herr Olsson berör – skall ske i samråd med Riksförbundet Hem och Skola och Svenska kommunförbundet. Härigenom kommer de som närmast berörs av frågan att kunna föra fram sina synpunkter och påverka det nya poängsystemets utformning.

Herr OLSSON i Sösdala (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag konstaterar med tillfredsställelse att man inom trafiksäkerhetsverket kommer att se över bestämmelserna om beräkning av platsantalet i skolskjutsfordon.

Sedan nu gällande regler kom till har det skett stora förändringar då det gäller både samhällsstruktur och trafikintensitet. Den ökade centraliseringen i samhället har i många fall lett till nedläggning av skolor

med förlängda skolvägar som följd. Utbyggnaden av skolan har också gjort att fler elever skall transporteras.

Tyvärr har man alltför ensidigt sett till den utbildningstekniska målsättningen. Barnens situation i anslutning till skoldagen har kommit i skymundan. I den mån man i skolplaneringen haft möjlighet att välja har valet stått mellan en s. k. bättre och effektivare utbildning på längre avstånd och en mera lokal skola med begränsade resurser i fråga om valmöjligheter och undervisningsmetod. Man har i alltför liten omfattning tagit hänsyn till att en påfrestande skolväg sänker elevernas möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen.

Det förhåller sig självfallet också så, att det är det svagare eleverna som lider mest av denna belastning – lika väl som det är samma elever som blir utan sittplats i skolbussarna dag efter dag.

Genom att reglerna för skolskjutsning varit generösa mot kommunerna men hårda mot eleverna har den ekonomiska kalkylen fått en slagsida till förmån för centraliserad undervisning.

Min fråga gällde i första hand överbeläggningen i skolskjutsfordonen men även trafiksäkerheten i allmänhet för skolbarnen. Våra ambitioner på detta område måste ökas i takt med den ökade trafiken och de ökade krav på säkerhet som gäller i samhället. Jag vill påpeka att överfyllda fordon är en fara inte endast under färd utan även i samband med på- och avstigning. Det har förekommit allvarliga olyckor och olyckstillbud då elever rusat mot en ankommande buss för att slå sig fram i kampen om en sittplats i bussen. Även vid avstigning har det förekommit olyckor. Det är alltså nödvändigt att se över hela trafiksäkerhetsproblematiken när det gäller skolskjutsning.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern om den av honom aviserade utredningen inom trafiksäkerhetsverket kommer att ta upp även dessa delar av frågekomplexet.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! De trafiksäkerhetsproblem som herr Olsson i Sösdala nu sist frågade mig om är föremål för utredning i en särskild underavdelning av trafiksäkerhetsutredningen och kommer, hoppas jag, redan innevarande år att leda till förslag från trafiksäkerhetsutredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1976/77:62 till jordbruksutskottet

§ 28 Föredrogs och hänvisades

Redogörelser

1976/77:2, 7 och 8 till finansutskottet

§ 29 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen
1976/77:88.

§ 30 Anmäldes och bordlades

Motion

1976/77:1335 av herr *Palme m. fl.* med anledning av propositionen
1976/77:53 med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärn-
reaktor kärnbränsle, m. m.

§ 31 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 1 februari

1976/77:89 av herr *Petersson* i Röstånga (fp) till herr kommunministern
om särvigning av manliga prästkandidater, m. m.:

Inom den svenska kyrkan fastslogs för snart 20 år sedan kvinnans
behörighet till prästerlig tjänst. Trots besvärligheter och nästan trakas-
serier mot de första kvinnliga prästerna har efter hand allt fler kvinnor
prästvigts. Utan dessa kvinnliga präster torde vår kyrka i dagsläget över
huvud taget inte fungera. Församlingar över lag är nöjda med sina kvin-
nliga präster och anser att dessa fyller sin funktion lika väl som de manliga.

Men alltjämt – ca 20 år efter lagens införande – pågår en upprörande
diskriminering av kvinnorna inom kyrkan. Den har skett och sker på
en rad plan – från det att enstaka biskopar vägrat prästviga kvinnor till
rena bojkotter av förrättningar där kvinnliga präster deltagit. I rättvisans
namn bör dock tilläggas att många präster under hela denna tid lojalt
ställt upp på sina kvinnliga kollegers sida. Detta har enligt min upp-
fattning varit till gagn för vår kyrka.

Länge har jag trott att tiden skulle arbeta för ett synsätt utan köns-
diskriminering inom kyrkan, att man där naturligt skulle följa trenden
i samhället i övrigt och att vi inom vår kyrka skulle få enbart präster,
bland vilka några inte anser sig stå över andra för att de råkar vara födda
till män. Men förhoppningarna blir allt mindre, särskilt när man ser att
manliga prästkandidater år 1977 vägrar att prästviga sig tillsammans med
kvinnlige kolleger. Det är dessa nya präster som under merparten av
sitt liv skall präglade kyrkan. De startar sin bana med en förlegad kvinno-
syn som innebär en diskriminering av andra präster på grund av att de har
annat kön.

Separata prästvigningar äger alltså rum år 1977. Manliga prästkandi-
dater vill prästvigas enbart tillsammans med andra män. Därmed har
man från början av sin prästbana underkänt både sina kvinnliga stu-

diekamrater och äldre, i församlingsarbetet erfarna kvinnliga präster.

Det är förvånande och även upprörande att biskopar fortfarande tillåter dessa särvigningar. En ljuspunkt är att någon biskop i sitt stift av princip – och av samvetsskäl – inte tager emot någon som har vägrat prästvigas sig tillsammans med kvinnliga kolleger. Men inom hela vår kyrka är denna ljuspunkt inte mer än en flämtande låga.

Då könsdiskrimineringen inom svenska kyrkan alltjämt är ett förfärande faktum och då den inte tycks upphöra utan åtgärder utanför kyrkan vill jag till kommunministern framställa följande frågor:

1. Delar statsrådet min uppfattning att särvigningar av manliga präst-kandidater är en uppenbar könsdiskriminering av kvinnor?

2. Om svaret är ja, avser statsrådet då att aktivt medverka till att denna och övrig könsdiskriminering inom den svenska kyrkan borttages?

§ 32 Kammaren åtskildes kl. 20.07.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert